

**ERKEK ŞİDDETİYLE BAŞA ÇIKMA DENEYİMLERİ: DÜZCE
KADIN KONUKEVİ ÖRNEĞİ**

AYŞE GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. CİHAN ERTAN

DÜZCE, 2023

**KADINLARIN ERKEK ŞİDDETİYLE BAŞA ÇIKMA
DENEYİMLERİ: DÜZCE KADIN KONUKEVİ ÖRNEĞİ**

AYŞE GÜLER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Doç. Dr. CİHAN ERTAN

DÜZCE, 2023

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

30.06.2023

Ayşe GÜLER

ÖNSÖZ

Bu çalışmada kadının maruz kaldığı aile içi şiddetle baş etme deneyimleri konu edilmiş olup, nitel bir araştırma yürütülerek kadınların bazen benzer, bazen farklı baş etme biçimleri geliştirdiklerine şahit olunmuştur. Bu deneyimlerden yola çıkarak hazırlanan bu çalışmanın nihayetinde, bir yerlerde alınabilecek kararlara, küçük de olsa bir katkı sağlayabilme umudu, çalışmanın karşılığı olacaktır. Bu çalışmaya, deneyimleri ile katkı sağlayan ve çalışmanın asli unsurları olarak gördüğüm değerli katılımcıların, her birinin ayrı ayrı hikayelerinin olmasına rağmen, duyumsadıkları acının ortak olduğuna şahit olmanın ve bana pratikte kattığı deneyimin çok kıymetli olduğunu belirtmek isterim. Bu nedenle öncelikli olarak çok kıymetli katılımcılara teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasına ve şekillenmesine katkı sağlayan, bilgi ve tecrübesi ile her daim beni destekleyen, çalışmanın gidişatında çok değerli katkıları olan tez danışmanım, kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Cihan ERTAN' a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmaya yapabilmek için gerekli izin ve onayları sağlayan Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na başta olmak üzere, çalışma sürecinde, destek ve katkılarını esirgemeyen Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğünün, ilgili birimlerindeki tüm yöneticilerim ve mesai arkadaşlarıma ve özellikle, her bir müracaatçımıza ve sorumlu olduğu tüm personellerine, mesleki deneyim ve gösterdiği sabır ile rehber olan ve bu çalışmada da, kişisel deneyimlerime çok kıymetli katkıları olan, Sosyal Hizmet Merkezi Müdür Vekilim Sn. Aslı DEMİR Hanıma teşekkürlerimi sunarım.

Ve elbette bir teşekkür de canım aileme; oğlum Mertol Gurur KARAKANAT, annem Saadet GÜLER ve aramızda olmayan ama her daim varlığını hissettiğimiz canım babam Mertol GÜLER' e...

30 Mayıs 2023

Ayşe GÜLER

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
1. GİRİŞ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.1.AİLE İÇİ ŞİDDET.....	7
2.2.AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ.....	13
2.3.AİLE İÇİ ŞİDDETİN TÜRLERİ.....	21
2.3.1.Fiziksel Şiddet.....	22
2.3.2.Cinsel Şiddet.....	24
2.3.3.Psikolojik Şiddet.....	25
2.3.4.Ekonomik Şiddet.....	26
2.4.AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETME YÖNTEMLERİ.....	27
2.5.AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETMEDE DÜNYADAKİ DURUM.....	28
2.6.AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETMEDE TÜRKİYE'DEKİ DURUM.....	30
2.7.KADININ AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETME PRATİKLERİNDE ETKİLİ OLAN UNSURLAR.....	31
2.8.KADININ AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETMEDE YÖNTEMLERİ VE YAYGIN TUTUMLAR.....	35
3. YASAL DÜZENLEMELER.....	41
3.1.ULUSAL DÜZENLEMELER.....	42
3.2.TÜRKİYE CUMHURİYETİNİN TARAF OLDUĞU BAZI	

ULUSLARARASI ANTLAŞMALAR VE SÖZLEŞİMLER.....	43
3.3.AİLE İÇİ ŞİDDETE MARUZ KALAN KADINLARA SUNULAN HİZMETLER.....	45
4. YÖNTEM.....	47
4.1.METODOLOJİ: ARAŞTIRMA DESENİ, VERİ TOPLAMA VE ANALİZİ, ETİK İLKELER.....	47
5. BULGULAR VE TARTIŞMA.....	52
5.1.DEMOGRAFİK BULGULAR.....	52
5.2.DENEYİMLERE DAİR BULGULAR VE TARTIŞMA.....	53
5.2.1.Alınan Destek ve Destek Alabilme ile İlgili Düşüncenin Baş Etme Biçimlerine Etkileri.....	53
5.2.2.Formal Destek Kaynaklarına İlişkin Farkındalığın Baş Etme Biçimlerine Etkileri.....	58
5.2.3.Kadın Konukevi Süreci ve Katkılarına Dair Deneyimlerin Baş Etme Biçimlerine Katkıları.....	65
5.2.4.Zorlaştırıcı Bir Unsur Olarak Dezavantajlılık.....	68
5.2.4.1. Eğitim Yönünden Kadın Dezavantajlılığı.....	74
5.2.4.2.Kadının Ekonomik Dezavantajlılığı.....	77
5.2.4.3.Çocuk Sahibi Olmanın Baş Etme Biçimlerine Etkileri.....	81
6. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	85
7. KAYNAKÇA.....	93
8. EKLER.....	100
8.1.EK1: DEMOGRAFİK BULGULAR.....	100

8.2.EK2: ONAM FORMU.....101

8.3.EK: ETİK KURUL KARARI.....103

ÖZGEÇMİŞ

ÖZET

KADINLARIN ERKEK ŞİDDETİYLE BAŞA ÇIKMA DENEYİMLERİ: DÜZCE KADIN KONUKEVİ ÖRNEĞİ

Ayşe GÜLER

Düzce Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Cihan ERTAN

Haziran 2023, 103 sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, şiddete uğrayan ve kadın konukevlerinden hizmet alan kadınların şiddeti yaşama biçimleri, şiddete karşı geliştirdikleri baş etme yöntemleri ve günlük yaşam pratiklerini anlamak ve kadın konukevlerinden hizmet alma süreçlerindeki deneyimlerini tespit etmektir. Çalışmada, şiddet, kadına yönelik aile içi şiddet, baş etme yöntemleri, şiddet biçimleri gibi kavramlara açıklık getirilerek yasal mevzuata da yer verilmiştir. Çalışmanın alan uygulaması, Kadın Konukevi olup, görüşmeler Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı, Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nde, gizlilik kurallarına uygun olacak şekilde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, mülakat şeklinde, ses kaydı alınmaksızın yapılmıştır. Bu doğrultuda kadın konukeviden hizmet alan 18 kadınla görüşülmüş, ancak 15 kadının görüşmesi veri elde etmek üzere uygun görülüş ve değerlendirmeye alınmıştır. Mülakat sonucunda, her bir kadının, baş etme biçimleri, hizmet alma süreçlerindeki deneyimleri ve beklentileri değerlendirilmiştir. Mülakat sonuçları doğrultusunda, kadına yönelik şiddet konusunun çok kapsamlı bir boyut içerdiği, baş etme biçimlerinin de bu yönde farklılıklar gösterdiği ortaya konularak, konuya katkı sağlayacağı düşünülen öneriler üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile içi şiddet, Şiddetle baş etme biçimleri, Sembolik şiddet, Kadına yönelik şiddetle ilgili yasal mevzuat

ABSTRACT

WOMEN'S COPING STRATEGIES WITH MALE VIOLENCE: A CASE STUDY OF DÜZCE WOMEN'S SHELTER

Ayşe GÜLER

Düzce University

Graduate School, Department of Sociology

Master's Thesis

Thesis Advisor: Doc.Dr. Cihan ERTAN

June 2023, 103 pages

The main purpose of this research is to understand the ways of experiencing violence, coping methods and daily life practices of women who have been subjected to violence and receive services from women's guesthouses, and to determine their experiences in the process of receiving services from women's guesthouses. In the study, concepts such as violence, domestic violence against women, coping methods with them and forms of violence were clarified and legal regulations were also included. The field application of the study is the Women's Guesthouse, and the interviews were carried out in accordance with the confidentiality rules at the Düzce Women's Guesthouse, which is affiliated to the Düzce Provincial Directorate of Family and Social Services. Interviews were conducted in the form of interviews without voice recording. In this direction, 18 women who received service from the women's guesthouse were interviewed, but the interviews of 15 women were deemed appropriate to obtain data and were evaluated. As a result of the interview, each woman's coping styles, experiences and expectations in the process of receiving services were evaluated. In line with the results of the interview, it was revealed that the issue of violence against women includes a very comprehensive dimension and that the ways of coping differ in this direction, and suggestions that are thought to contribute to the subject were emphasized.

Keywords: Domestic violence, Ways of dealing with violence, Symbolic violence, Legislation on violence against women

1.GİRİŞ

Şiddet, tüm dünyada çeşitli biçimlerde ve düzeylerde yaşanan bireysel ve toplumsal bir olgudur. Akpınar'ın (2011: 1) da aktardığı gibi, Dünya Sağlık Örgütü'ne göre şiddet; “yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişimde bozukluk veya mahrumiyete yol açan veya açma olasılığı yüksek olan, kişinin kendisine, bir başkasına, bir gruba veya bir topluma yönelik olarak fiziksel kuvvetin veya gücün kasıtlı kullanılması ve tehdidi” olarak tanımlanır. Ancak şiddetin oluşma ve yaşanma biçimleri toplumlara göre farklı olabilmekte, toplumdaki şiddet algısı o toplumun kültürüne göre şekillenmektedir. Bu nedenle şiddetin belirleyicilerinin şiddeti ortaya çıkaran nedenler kadar, şiddete meşruluk kazandırmaya çalışan kültürel değerler olduğu da söylenebilir (Ediz ve Altan, 2017: 399). Kültürel değerlere şekil veren en önemli olgulardan birisi de ataerkil düzendeki toplumsal kabullerdir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında oluşan bu kabuller, kadın ve erkek arasında var olan eşitsiz güç ilişkilerinin bir sonucu olarak kadına yönelik erkek şiddeti olgusunu oluşturmaktadır. Aile içinden ya da dışından kadına yönelik şiddet, bir insan hakkı ihlali olmakla birlikte aynı zamanda ekonomik ve sosyal boyutları olan toplumsal bir sorundur (Tatlılıoğlu, 2014: 116). Her alanda oluşabilen kadına yönelik şiddet en çok aile içerisinde yaşanmakta, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir toplumsal sorun olarak kabul görmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Türkiye Kadına Yönelik Şiddet Araştırması’na (2014) göre Türkiye’de hayatının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı %36’dır ve fiziksel şiddetle birlikte cinsel şiddetin de yaşandığı belirtilmektedir. Aynı araştırmaya göre duygusal şiddet ve istismar oranı ise evli kadınlarda %44’dür. Çalışkan ve Çevik çalışmalarında kadınların hayatlarının herhangi bir döneminde duygusal şiddet ve istismar biçimlerinden herhangi birine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (2018: 221).

Kadına yönelik şiddet, özellikle de aile içinde erkeğin şiddeti biçiminde yaşanmakta olup sorunların temel sebeplerinin anlaşılması ve gerçekçi çözümlerin oluşturulabilmesi için aile kavramının yeniden değerlendirilmesi ve sorgulanması gerekliliğini doğurmaktadır. Aile kavramı tüm toplumlarda kabul gören en temel tanımıyla toplumun yapı taşı olarak

kabul edilmektedir. Aile, aynı zamanda, toplumun sağlıklı ve uyum içinde varlığını devam ettirebilme potansiyelinin de belirleyicisi konumundadır (Turgut, 2017: 94). Ancak ailenin sağlıklı var oluş dinamiklerini tehdit eden ve dolayısıyla da toplumsal bir soruna da dönüşmesine yol açan en önemli olgu olan aile içi şiddet, sağlıklı bir toplum için de bir tehdit unsuru olmaktadır.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM), İç İşleri Bakanlığı başta olmak üzere diğer ilgili kurum/ kuruluşlarla ortak olarak düzenleyerek uygulamaya dahil ettiği Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı (2007), kadına yönelik şiddeti ‘*kadınlara, yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan her türlü tutum ve davranış*’ olarak tanımlar. Kadına yönelik şiddetin, DSÖ tarafından yapılan tanımı ise şu şekildedir: ‘*kadının bedensel bütünlüğüne sırf kadın olduğu için yapılan her türlü fiziksel, cinsel veya psikolojik müdahaleler sonucunda kadının zarar görmesi ve toplum içinde ya da özel hayatında kadına baskı uygulanarak özgürlüklerin keyfi olarak kısıtlanması*’ (akt. Ediz ve Altan, 2017: 400).

Kadına yönelik şiddet, bu tanımlar doğrultusunda sadece insan hakları ihlali olarak görülmemekte aynı zamanda halk sağlığı sorunu olarak da kabul edilmektedir (Ediz ve Altan, 2017: 400). Tüm bu tanımlamalar kadına yönelik şiddet davranışını bir insan hakları ihlali olarak yasal zemine taşımış, devlet kurum/kuruluşlarına bu konuda yasal mevzuat olarak gerekli tedbirleri alma sorumluluğu yüklemiştir. Devlet tüm paydaşlarla birlikte kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması ve uygulanmaya konulması konusunda çalışmalarını da sürdürmektedir (Tatlılıoğlu, 2014: 116).

Yapılan literatür araştırmalarında, aile içi şiddete en çok maruz kalanların kadınlar olduğu görülmektedir (Çalışkan ve Çevik, 2018: 218). Kadına yönelik şiddet sadece kadını olumsuz etkilememekte; çocuk, yakın çevre, arkadaş ve komşuları kapsayacak biçimde, toplumsal ilişkilerin geniş ağına da yayılmaktadır. Kadına yönelik şiddet, fiziksel, psikolojik, duygusal, cinsel ve ekonomik şiddet şeklinde gelişebilmektedir. Kadın, çoğu zaman bu şiddet biçimlerinin birçoğuna maruz kalmaktadır. Ancak fiziksel şiddet kadınların en çok karşı karşıya kaldıkları şiddet türüdür ve fiziksel şiddet beraberinde psikolojik şiddeti de getirmektedir (Ediz ve Altan, 2017: 400). Şiddete maruz kalan kadın

bu şiddet türlerini çok farklı biçimlerde ve düzeylerde yaşamaktadır. Bu nedenle kadının karşılaştığı her bir şiddet olayı kendi içinde bir öznellik taşımakta ve diğer kadınların yaşadığı şiddetten farklılaşmaktadır. Erdoğan ve arkadaşlarının aktardığına göre (2009: 807), T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: *“kadınların şiddete uğramışlıkları ile ilgili çeşitli araştırma bulguları bulunmakla birlikte bu bulguların birbirleri ile uyumu ve karşılaştırılabilirliği sağlanamamıştır”*. O halde her bir şiddet olayı kendine ait dinamikler içermekte ve kendi bağlamında özelleşmektedir. Bu doğrultuda kadına yönelik şiddet değerlendirildiğinde kadınların şiddetle baş etme yöntemlerinin de farklılaştığı görülmektedir. Şiddetle baş etme yöntemleri kadının içinde bulunduğu kültüre, eğitimine, farkındalık düzeyine ve var olan olanaklarına göre şekillenmektedir. Erdoğan ve arkadaşları (2009:815) ise çalışmalarında kadının şiddetle baş etme sürecini belirleyen etkenler arasında şiddetin sıklığı, büyüklüğü, şiddet ilişkilerinin süresi ve sosyal destek fırsatları olduğunu da ifade etmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, olayı kendi özelinde anlamaya çalışmamıza olanak tanıyan nitel çalışma benimsenmiştir.

Şiddete uğrayan kadın kendi yapabilirlikleri doğrultusunda şiddetle baş etme pratikleri geliştirmektedir (Akpınar, 2011: 8). Literatür çalışmalarında karşılaşılan, kadınların şiddetle baş etme yöntemlerinin etkin ve etkin olmayan yöntemler bağlamında şekillendiği görülmektedir. Kadınlar şiddetle baş etme yöntemi olarak hem “sorun odaklı baş etme” hem de “duygusal odaklı baş etme” yöntemlerini kullanmaktadır (Erdoğan vd., 2009: 815).

Sorun odaklı baş etme yöntemleri; aktif, planlı, serinkanlı ve bilinçli bir şekilde yürütülen yöntemlerdir (Sabit, 2019: 25). Bu yöntemler; şiddeti uygulayan kişi ile yüzleşme, ikna etmeye çalışma, evden uzaklaşma, aileye sığınma, arkadaş ya da komşudan destek alma, kendi parasını kazanma ve muhtaçlıktan uzaklaşma, devlet kurumlarına başvurma olarak sıralanabilir. Kadınların büyük çoğunluğunun şiddet uygulayan kişiyle yüzleşme ve konuşarak sorunu çözmeye çalıştığı anlaşılmaktadır. Bu yolla sonuç alamayan kadının daha sonra uzaklaşma/kaçınma gibi baş etme taktiklerini uyguladıkları görülmektedir. Kadınlar aileleri, arkadaşları, komşuları ya da başka bir şehirde bulunan tanıdıklarının yanına sığınarak uzaklaşma yöntemini uygulamaktadırlar (Erdoğan vd., 2009: 811). Ancak bu tercihler kadının bir sorundan kaçmaya çalışırken daha farklı sorunlarla karşı

karşıya kalmalarına yol açmaktadır. Bazı kadınların ise sorunun çözümüne yönelik olarak, bilgi, ekonomik, yasal vb. konularda profesyonel destek arama çabası içerisinde olduğu görülmektedir (Erdoğan vd., 2009: 817). Bu noktada kamu kurum/ kuruluşları ve kadın sığınma evlerinin önemli bir işlevi yerine getirdiği görülmektedir. Erdoğan ve arkadaşlarının (2009: 817) yaptıkları çalışmada, bu çalışmanın da sonuçlarında görüldüğü gibi, kadınların ancak devletin yasal mevzuat çerçevesinde sunduğu desteği aldıklarında kendilerini daha iyi ve güvende hissettikleri ifade edilmektedir. Literatür çalışmasında, kadınların barındığı yer için, kadın sığınmaevi tanımı kullanılmakta ise de bu çalışmada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının resmi tanımı olan kadın konukevi tanımının kullanılmasının tercih edildiğini ifade etmek uygun olacaktır.

Şiddetle baş etme yöntemlerinden bir diğeri olan duygusal odaklı baş etme yöntemleri ise “durumu kabul etme”, “sabretme”, “Allaha sığınma” şeklinde gelişmektedir (Erdoğan vd., 2009). Ancak bu baş etme yöntemlerinin, öğrenilmiş çaresizlik bağlamında değerlendirilmesinin mümkün olacağı gibi sorunu çözümsüz bırakan ve sorunun daha da büyümesi ve derinleşmesine yol açan bir yöntem olduğu da söylenebilir.

Anlaşılmaktadır ki kadınların şiddetle mücadeledeki baş etme yöntemleri, toplumun benimsediği ataerkil sistem kalıpları ve öğrenilmişlikleri, bulunulan sosyal ortam ve kadınların potansiyeli ile doğrudan ilişkilidir. Şiddete uğrayan kadın, potansiyeli doğrultusunda bir yol izleyebilmekte çoğu zaman ise ne yapacağını bilememekte ya da cesaret edememektedir. Yapılan literatür çalışmalarının verilerinden de görüldüğü gibi bu çalışmada ulaşılan bulgulara göre, anlaşılmaktadır ki devletin kurumları ve sağladığı olanaklar sınırlılıklarıyla birlikte, şiddete uğrayan kadınlar için güvenli bir sığınaktır. Bu noktada, kadınların, nasıl destekleneceği konusunda devletin daha etkin politikalar uygulama potansiyeli ve kararı ile, kadınların bu desteğe nasıl ulaşabileceği konusunda bilinçlendirilmeleri önem kazanmaktadır.

Tatlılıoğlu (2014:117), kadına yönelik şiddetle mücadele çerçevesinde hazırlanan Ulusal Eylem Planı'nın genel amacının, ülkemizde kadına yönelik her türlü şiddetin ortadan kaldırılması için gerekli önlemlerin alınması ve tüm paydaşlarla birlikte iş birliği içinde uygulanmasının sağlanması olduğunu aktarır. Ulusal Eylem Planı'nın Hedefleri ise 4 ana maddeden oluşmaktadır:

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konularında yasal düzenlemeler yapmak ve uygulamadaki aksaklıkları ortadan kaldırmak.
2. Kadına yönelik şiddeti doğuran ve pekiştiren olumsuz tutum ve davranışları ortadan kaldırılması amacıyla, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet konularında toplumsal farkındalık yaratmak ve zihinsel dönüşüm sağlamak.
3. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına ve şiddeti uygulayan ve uygulama ihmali bulunanlara yönelik sağlık hizmetlerinin düzenlenmesi ve uygulanmasını sağlamak.
4. Şiddete uğrayan kadına, varsa çocuk/çocuklarına yönelik hizmet sunumu gerçekleştirmek üzere kurum/kuruluş ve ilgili sektörler arası iş birliği mekanizmasını güçlendirmek.

Bu bağlamda değerlendirildiğinde Ulusal Eylem Planı çerçevesinde, devletin sunmuş olduğu hizmet modellerine erişebilme olanağı, bu çalışmadaki bulgulara göre de, kadınlar için hayati bir fırsat oluşturmaktadır. Şiddet gören kadının, yasal süreçlerden ne derece haberdar olduğu ve yasal süreçlerden yararlanma konusunda ne derece kararlı ve cesaretli olduğu ve devletin kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda ürettiği ve uyguladığı politikalarında ne denli kararlı olduğu önem kazanmaktadır.

Yapılan bu çalışmada, şiddete uğrayan kadının deneyimlerinin neler olduğu, ne gibi baş etme pratikleri geliştirdikleri, hangi aşamada resmi kaynaklara müracaat etme kararı aldıkları ve bu hizmet süreci ve sonrasında farkındalık ve algı düzeylerinin hangi düzeyde geliştiğinin anlaşılması hedeflenmektedir. Böylece; kadının bir baş etme biçimi olarak yasal süreçlere müracaat kararını alması yönünde hangi konularda daha çok desteklenmesi gerektiğinin anlaşılması ve ortaya çıkan bu sonuçların, bu yönde daha güçlü ve etkili politikaların tesis edilmesine katkı sağlaması açısından değerli olacağı düşünülmektedir.

Tüm bu amaç ve önem bağlamında, Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı bir kuruluş olan Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet almakta olan on beş kadınla Ekim 2021/Ocak 2022 tarihlerinde yapılan görüşmelerden, kadınların birçoğunun kadın konukevinin varlığından haberdar olduğu ancak barınma dışında ne gibi hizmetler sunulduğu hakkında herhangi bir bilgiye sahip olmadıkları, genelde

çevreden ve medya aracılığı ile edindikleri duyumlara göre hareket ederek, kolluk kuvvetleri veya kendi olanaklarıyla devlete müracaat ettikleri anlaşılmaktadır. Konukevinden hizmet almaya başlayan kadınlar, hizmet içeriğinin sadece barınma ile sınırlı olmadığını, kadının güçlenmesine yönelik hizmet modellerinden de faydalanabildiklerini görmekteyiz. Bu durum ise kendileri için bir güven unsuru haline gelebilmekte ve gelecek planlarında kadını destekleyecek kazanımlar elde etmelerine katkı sağlayabilmektedir.

Bu çalışmada amaçladığımız üzere, kadının şiddet deneyimleri ve baş etme biçimleri ile kadın konukevinden hizmet alma deneyimleri sonrası şiddet algıları ve baş etme biçimlerindeki değişimler bu araştırmanın ana konularını oluşturmaktadır. Bu nedenle şiddet ve şiddet biçimleri ile baş etme ve baş etme biçimlerini irdelediğimiz ana çerçeve ile bu yönde var olan yasal mevzuatları aktarmaya çalıştığımız bu çalışmamızda ortaya çıkan bulgular, bizi dezavantajlılık açmazına götürmektedir. Anlaşılmaktadır ki kadın kendi açmazları ve dezavantajlılığı ile yalnız kalmakta, çoğu zaman devletin var olan ancak kimi zaman sürekli olmayan ya da eksik kalabilen desteği arasında kendisi için sürekli tekrarlayan bir kısır döngüye girebilmektedir.

Şiddete uğrayan kadınların; devletin kurumlarının ve sağladığı olanakların varlığında kendilerini güvende hissettikleri anlaşılmaktadır. Ancak yine bilinmektedir ki, aile içi şiddetin hedefindeki kadın, şiddeti çoğunlukla gizlemekte, farklı biçimlerde baş etmeye çalışmakta, çok az sayıdaki kadın devletin kurumlarından yardım talep edebilmektedir. Başka bir deyişle, kadın konukevlerine ulaşabilme az sayıda kadının başarabildiği bir sonuçtur. Bu hizmeti alan kadın sayısının artırılması ve bu hizmetin çok daha iyi kazanımlar sağlayabilmesi önem arz etmektedir. Aynı zamanda, aile içi şiddete maruz kalan kadınların yasal yollara müracaatı ve bu süreçteki kazanımları üzerine yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmadığı görülmektedir. Yine, şiddete uğrayan kadınların, kadın konuk evine müracaat etme kararını alırken yaşadıkları deneyimler ve hizmet sonrasında hayatlarında ve farkındalık düzeylerinde ne gibi gelişmelerin olduğu sorusunun cevabı bu alanda yapılacak çalışmalara ve geliştirilecek politikalara ışık tutabilmesi açısından önemli veriler ortaya koyabileceği ve böylece bu çalışmadan elde edilecek çıktılarının literatüre ve yapılacak çalışmalara önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı, yukarıda bahsi geçen değerlendirmeler çerçevesinde şekillenmiş ve şiddete uğrayan kadınların şiddetle baş etme biçimlerinin ve kadın konukevinden hizmet alma süreçlerindeki deneyimlerinin tespit edilmesi yönünde biçimlenmiştir. Bu ana amaç çerçevesinde araştırılmak istenen alt amaçlar ise şu şekildedir:

1. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların şiddeti yaşama deneyimlerindeki açmazlarını tespit etmek.
2. Aile içi şiddete maruz kalan kadınların bu süreçte geliştirdikleri baş etme yöntemlerini anlamak.
3. Devlet kurumlarına müracaat sırasında yaşadıkları deneyimleri anlamak.
4. Kadın konukevinden hizmet alan kadının şiddet algısı ve farkındalıkları ile yaşam becerilerindeki değişim biçimlerini anlamak.

2. ARAŞTIRMANIN KURAMSAL ÇERÇEVESİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. AİLE İÇİ ŞİDDET

Kadınlar, yaşamlarının her döneminde ve her alanında şiddete maruz kalabilmektedirler. Kadına yönelik şiddetin boyutu, yoğunluğu, maruz kalma süresi farklılık göstermekle beraber, yaşadıkları şiddet biçimleri benzerlik göstermektedir. Şiddet dışarıdan bir yabancından gelebileceği gibi daha çok ev içinde aile bireyleri tarafından ve özellikle bir erkekten gelmektedir. Dışarıdan gelen şiddete; sokakta, toplu taşıma araçlarında, park, sinema, iş yerleri, okul, hastane, cezaevi vb. toplu olarak bulunan mekanlarda maruz kalınabilmektedir (Erdal, 2019: 7). Kadına yönelik şiddetin temel motivasyonu bireyin kadın olmasıdır. Yani kadın sadece kadın olduğu için şiddete maruz kalmaktadır. Kadına yönelik şiddet, TBMM tutanaklarına (2008, B: 85) göre, 4. Dünya Kadın Konferansı sonuçlarına göre hazırlanan Pekin Deklarasyonu ve Eylem Planında ifade edildiği üzere “ *kadının fiziksel, cinsel veya psikolojik zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel olan, bu tip hareketlerin tehdidini, baskıyı ya da özgürlüğün keyfi*

engellenmesini de içeren, ister toplum önünde ister özel hayatta meydana gelmiş olsun, cinsiyete dayalı her türden şiddet “ olarak tanımlanmıştır. Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair 6284 sayılı Kanun hükmüne (2012) göre ise kadına yönelik şiddet “*kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları etkileyen, cinsiyete dayalı bir ayrımcılık ile kadının insan hakları ihlaline yol açan her türlü tutum ve davranış*” olarak tanımlanır. Kadına yönelik şiddet bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gereken karmaşık bir olgudur. Kadına yönelik şiddet, sadece çeşitli sebeplerle ortaya çıkan bir davranış boyutu değil aynı zamanda kadının temel haklarına bir saldırı ve tüm toplumu ilgilendiren sosyal bir olgu ve hatta bir halk sağlığı sorunu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle kadına yönelik şiddet bütüncül bir perspektiften ve derinlemesine incelenmesi ve çözüm üretilmesi gereken önemli bir toplumsal boyut kazanmaktadır. Aynı zamanda evrensel de bir sorun olan kadına yönelik şiddetin mücadele alanı, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de aile, ev içi ve yakın ilişkiler bağlamında verilmektedir (Sallan Gül, 2011: 12).

Kadına yönelik aile içi şiddet; Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün, Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle İlgili Ulusal ve Uluslararası Yasal Düzenlemeler kapsamında hazırladığı “Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Projesi” nde (2007), kadınlar ve erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkan önemli bir sorun ve temel insan hakları ve özgürlüklerinin ihlali olarak kabul edilmektedir. Literatüre bakıldığında, kadına yönelik aile içi şiddet dünyada en yaygın olarak görülen, uluslararası ve ulusal ölçekte mücadele edilen bir insan hakkı ihlali olarak kabul görmektedir (Genç vd., 2019: 392; Irmak ve Altıntaş, 2017: 562). Aynı zamanda kadına yönelik aile içi şiddet bir halk sağlığı sorunu olarak da görülüp (Gümüş vd., 2020: 79), toplumsal bir sorun olarak da kabul edilmektedir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 126). Babahanoğlu ve arkadaşları (2018: 57), toplumsal bir sorun olarak kabul gören kadına yönelik şiddet ve şiddetin önlenmesinde tüm toplumun sorumluluğu olduğunu ifade etmektedirler.

Kadına yönelik şiddetin en çok görüldüğü ve geliştiği yer olan aile içi; şiddetin klasik bir döngü haline dönüştüğü (Erdal, 2019: 7) ve şiddetin değişmez bir olgu olarak kabul gördüğü en önemli alandır. Aile içi şiddet, tüm dünyada kadınların yaşadığı ortak bir sorundur ve bu nedenle evrensel bir boyutta ele alınmaktadır.

Aile bir toplumun oluşmasında en önemli role sahip en temel yapıdır. Toplumun şekillenmesinde ana karakter olan aile, gelecek nesillerin ilk eğitimini aldığı bir kültür aktarıcısıdır (Doğrucan ve Yıldırım, 2020:126). Toplumun şekillenmesinde, aktarılan bu kültür birikimi kişinin karakteri üzerinde etkili olmakta, kişinin ailesi ile ilişkisi devam etmese dahi temelde almış olduğu bu kültürel aktarım kodları nasıl bir kişiliğe sahip olacağını büyük oranda belirlemektedir. Doğrucan ve Yıldırım (2020: 126), aileden alınan bu kültürel kodların kişinin dünyaya bakışında en etkili kodlar olduğunu, aile ile fiziksel bağlar kopsa dahi duygusal ve düşünsel bağların ve öğrenimlerin kopmadığını ifade ederler. Bu açıdan değerlendirildiğinde aile içi deneyimlerin aslında tüm toplumu da temelden etkilediği düşünülebilir. Aile içi şiddeti ele aldığımızda ise bu etkinin toplum için ne denli önemli sonuçlarının olacağı açıkça görülmektedir. Kadına yönelik aile içi şiddetin yaygınlaşmasının toplumda hangi alanlarda nasıl problemler olarak ortaya çıkaracağı ise belirsizdir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 127). Bu boyutu ile aile içi şiddet toplumsal bir sorun olarak ele alınması gereken bir olgu özelliği kazanmaktadır.

Köse ve Beşer' in (2007: 115) tanımına göre aile içi şiddet; *“kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen her türlü şiddet davranışı”* olarak tanımlanır. Çalı (2012: 4) aile içi şiddeti, şiddetin aynı konutta birlikte yaşayanlar arasında veya aile içinde olması durumunda aile içi şiddet olarak tanımlarken, aralarında kan bağı olan yani akrabalık ilişkisi içinde olan kişiler arasında olan şiddet olarak da tanımlanmaktadır. Aile içi şiddete en fazla maruz kalan kesimin ise kadınlar ve çocuklar olduğu görülmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (2002), eşler arasındaki şiddet vakalarında çoğunlukla şiddet görenin kadın, şiddet uygulayanın ise erkek olduğunu belirtmektedir. Günümüzde toplumsal bir sorun olarak kabul edilen aile içi şiddetin yakın döneme kadar sadece aileyi ilgilendiren bir olgu olarak görüldüğü bilinmektedir. Aile içi şiddetin ender olarak yaşanan ve yoksulluk ve psikolojik sorunlarla ilişkilendirilen bir konu olarak kabul edildiği, ancak 1970'lerden sonra üzerinde araştırmalar yapılan bir olgu olarak incelenmeye başlandığı görülmektedir (Akpınar, 2011: 2).

Dünyada ve Türkiye'de aile içi şiddete yönelik sınırlı sayıda çalışma olmasına rağmen bu çalışmalardan önemli istatistikî bilgilere ulaşılabilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından dünya geneli temel alınarak yapılmış olan araştırmada, kadınların eşleri veya

birlikte oldukları kişiler tarafından şiddete uğrama oranlarının %10-69 arasında olduğu tespit edilmiştir (WHO, 2002).

Türkiye’ de aile içi şiddete yönelik çalışmalar daha da yakın tarihlere denk gelmektedir. Özellikle de 1980 sonrası gelişen kadın hareketleri aile içi şiddeti görünür hale getiren önemli bir etki oluşturmuş ve bilimsel araştırmaların yapılmaya başlanmasıyla da gündemde tutulmuştur (Yıldız vd., 2015: 141). Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından, 2008 tarihinde yapılan ‘‘Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’’ Türkiye’de kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanında yapılan en kapsamlı çalışmadır (KSGM, 2011). 15-59 yaş aralığındaki kadınlar üzerinde yapılan bu çalışma ulusal, kırsal ve kentsel düzeyde, farklı eğitim düzeyleri ve sosyo-ekonomik statüye sahip kişilerin değerlendirildiği, aile içi şiddet biçimlerine yönelik deneyimlerin ve algıların ölçüldüğü niceliksel ve niteliksel yöntemlerin kullanıldığı çok kapsamlı bir çalışma niteliğindedir. Bu çalışmanın bazı verileri KSGM Kadına Yönelik Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Değerlendirilmesi Raporunda (2011) şu şekilde özetlenmiştir:

1. Her 10 kadından 4’ü, yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kalmaktadır.
2. Evlenmiş kadınların eşleri veya birlikte yaşadıkları kişilerden gördükleri şiddet oranı %39 iken, yakın ilişkide bulunmadıkları kişilerden gördükleri şiddet oranı %18’ dir.
3. Evli kadınların %15’i cinsel şiddet içeren davranışlardan en az birine maruz kalmıştır.
4. Kadınların %42’ si birçok durumda fiziksel ve cinsel şiddete aynı zamanda maruz kalmaktadır.
5. Hayatının herhangi bir döneminde, duygusal şiddetin biçimlerinden birine maruz kaldığını belirten evlenmiş kadınların oranı %44’tür.
6. Çalışmak istemediği ya da böyle bir durumun olmadığını belirtenlerle birlikte, yaklaşık 10 kadından 4’ ünün ekonomik şiddete maruz kaldığı görülmektedir.
7. Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalan evlenmiş her 4 kadından biri yaşadığı şiddet sonucunda yaralanmıştır.
8. Şiddet yaşayan kadınların sağlık sorunları yaşama, intihar etmeyi düşünme ya da deneme olasılıkları en az iki kat artmaktadır.

9. En az bir kez fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmış kadınlardan eğitimi olmayanların oranı %55,7; lise ve üzeri düzeyde eğitim alanların oranı ise %27'dir.
10. "Bazı durumlarda erkekler eşlerini dövebilir." ifadesine katılan kadınların oranı %14,2'dir.
11. Sadece eğitim düzeyi düşük olan kadınlar şiddete maruz kalmamaktadır. Eğitim düzeyi daha yüksek olan kadınlar arasında her 10 kadından 3'ü eşleri tarafından fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalmıştır.
12. Kadınlar sağlık kuruluşlarından, polisten veya başka destek hizmetlerinden nadiren yardım istemektedirler.
13. Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların %49'u yaşadığı şiddeti kimseye anlatamamaktadır.
14. Eşi veya birlikte olduğu kişi(ler)den fiziksel veya cinsel şiddet yaşamış kadınların %92'si resmi kurum ya da sivil toplum kuruluşlarına başvurmamaktadır.

Bu verilere göre kadınların, yaş, kültür, statü, eğitim durumu vb. etkenlere bağlı olmaksızın aile içi şiddetin çeşitli biçimlerine maruz kaldıkları dikkat çekmektedir. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından hazırlanan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" na (2014) göre ise şiddet verileri şu şekilde özetlenmiştir:

1. Evlenmiş kadınların %36'sı, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkeklerin fiziksel şiddetine maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca fiziksel şiddet, her 10 kadının neredeyse 1'inde gebelik sırasında da devam etmektedir.
2. Evlenmiş kadınların %12'si, yaşamlarının herhangi bir döneminde eşleri ya da birlikte oldukları erkekler tarafından cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.
3. Kadınların %38'i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddetten birine maruz kalmıştır. Bu durum, 2008 araştırmasında da tespit edildiği gibi, fiziksel ve cinsel şiddetin daha çok bir arada yaşandığına işaret etmektedir.
4. Kadınların %26'sı on sekiz yaşını tamamlamadan evlenmişlerdir. Erken yaşta evlenen kadınların yarısı fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalırken, 18 yaşından sonra evlenen kadınlarda bu oran üçte birine inmektedir. Erken yaşta evlenen kadınların maruz kaldığı şiddet biçimleri arasında cinsel şiddet oranı %19 ile daha belirgindir.

5. Kadınların maruz kaldıkları şiddet yüzdeleri medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır. Boşanmış/ayrı yaşayan kadınların yaklaşık dörtte üçü yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Hiç evlenmemiş ancak birlikteliği olmuş kadınlar arasında fiziksel ve/veya cinsel şiddet yaygınlığının %7 düzeyinde olması da şiddetin evlilik dışındaki varlığına dikkat çekmektedir.

6. Evlenmiş kadınların yaklaşık yarısı eşleri/birlikte oldukları erkeklerin korkutma, tehdit, küfür, hakaret ve aşağılama gibi duygusal istismar konusu olacak davranışlarına maruz kaldıklarını belirtmişlerdir.

7. Türkiye genelinde, hakkında ilk kez bilgi toplanan ısrarlı takip her 10 kadından neredeyse 3'ünün en az bir kez maruz kaldığı şiddet biçimidir. En yaygın ısrarlı takip biçimleri telefonla arama (%19), kısa mesaj, mektup ya da e-posta gönderme (%8), sosyal medya aracılığıyla takip etme (%6) ile çalışılan ya da yaşanan mekanlara gelerek rahatsız etme (%6) biçimindedir. Araştırma sonuçları sık rastlanan ısrarlı takip eylemlerinin faillerinin daha çok yabancılar olduğunu ortaya çıkarmıştır. Ancak ölüm ve zarar verme tehdidi içeren ısrarlı takip biçimlerinin failleri daha çok eski eşler ve birlikte olunan erkeklerdir.

Saygılıgil (2016: 252), birbirinin devamı niteliğindeki bu iki çalışmanın arasındaki temel farkı 2014 yılında yapılan çalışmanın araştırma ekibinde yer alan ve ekibin proje sorumlusu olan Doç. Dr. İlknur Yüksel Kaptanoğlu'nun şu şekilde tanımladığını aktarır:

“Şiddet düzeyinde altı yıl içerisinde artış olmadığını gösteriyor, ancak biçimi değişti. Şiddetin özünde artış var. Altı yılda kadın cinayetlerinde bir artış yaşandı. Yine her dört kadından biri şiddete maruz kalıyor, ama şiddete maruz kalan kadınların yaralanmalarında artış var. Daha ağır şiddet biçimleriyle karşılaşılıyor kadınlar.”

Saygılıgil' in (2016) çalışmasında, yine Kaptanoğlu'ndan aktardığına göre bu çalışmanın da asıl konusu olan baş etme yollarından biri olan destek alma ile ilgili şu ifadelere yer verdiği görülür;

“Şiddetin dozajının artmasına rağmen, destek almak için başvuran kadın sayısının hala düşük olmasıdır; fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalan kadınların %89'u herhangi bir kurum ya da kuruluşa destek için başvurmamışlardır. Kaptanoğlu bunu; yapısal yasal düzenlemelerin ve

oluşturulan mekanizmaların kadınlara ulaşmaması ve toplumsal kabul görmemesiyle açıklamaktadır.”

Kaptanoğlu'nun dikkat çektiği gibi, kadın konuk evlerinin, toplumsal olarak bilinirliği ve kabulünün eksik kalmış olmasıyla gelişen dezavantajın, kadının yaşadığı en önemli açmazlardan biri olduğu, bu çalışmada da ulaşılan bir veridir. Keza bazı görüşmecilerin, kadın konukevi hizmetinden haberi olmadığını hatta bilgisi olsaydı kendine de çocuklarına da bu şiddeti yaşatmamak için devlete gelmek için gerekeni yapacağını iletmesi, bazı görüşmecilerin, kadın konukevini bilmesine rağmen nasıl ulaşacağını bilmediği için daha önceden gelemediğini, bazılarının kadın konukevine gelse dahi çıktığı zaman yine aynı durumu yaşayacağını düşündüğü için ya da şiddet uygulayan eşinin “sen devlete gitsen de çıkınca yine seni döveceğim” gibi söylemlerde bulunması şeklindeki ifadeleri bu tespiti doğrular nitelik taşımaktadır.

Anlaşılmaktadır ki, aile içi şiddet, tüm dünyada olduğu gibi, Türkiye’de sıklıkla görülen ve gittikçe derinleşen ciddi bir toplumsal sorundur. Bu denli evrensel ve ciddi bir sorun olan aile içi şiddet aynı zamanda üzerinde konuşulması hala tabu olan bir kavramdır (Saygılıgil, 2016: 247). Çoğunlukla gizlenmek istenen, dile getirilmekten çekinilen bu deneyim alanı, üzerinde çalışılması en zor konulardandır. Konuyla ilgili çalışmaların çoğunun nicel çalışmalar olduğu, bu çalışmaları önemli istatistiki bilgiler sunduğu gözlenmekle birlikte, nitel çalışmaların daha az olması çözüm üretme biçimlerini sınırlamaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kadına yönelik şiddetle mücadelede özgün çözümler üretilebilmesi yönündeki ihtiyaç, tüm alanlara katkı sağlayacak ve olaya daha derinden bakabilecek nitel araştırmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır.

2.2. AİLE İÇİ ŞİDDETİN NEDENLERİ

Aile içi şiddetin nedenleri değişkenlik gösterebilmekte, bazen birçok neden bir arada olabilmektedir. Aile içi şiddet; toplumsal, aile ilişkileri, bireysel nedenler gibi bazı temel nedenlere dayanmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kültürel normlar, işsizlik, yoksulluk vb. toplumsal nedenlere; eşler arasındaki uyumsuzluk ve çatışmalar, sağlıksız iletişim ortamı, aile ve iletişimsel nedenlere; şiddet uygulayan kişinin çocukluğunda ihmal veya istismara maruz kalmış olması, psikolojik veya kişilik bozuklukları, eğitim düzeyi, madde ya da davranışsal boyuttaki bağımlılıklar kişisel nedenlere örnek olarak

verilebilir. Aile içi şiddetin öne çıkan bu sebeplerinin yanı sıra değişen toplumsal koşulların ve farklılaşan değer yargılarının da etkisi olduğu söylenebilir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 130). Toplumdaki güçlü ataerkil kabuller ve yaşantıların diğer şiddet nedenlerini bir anlamda tetiklediği ve kadına yönelik şiddet olaylarının çoğunun bu kültürel normlara bağlı olarak oluştuğu düşünülebilir. Genç ve arkadaşlarına göre (2019: 401) aile içi şiddetin nedenleri arasında ilk sırada ekonomik sebepler gelirken, aile içi anlaşmazlıklar ikinci sırada şiddet sebebi olmaktadır.

Bireyler arasındaki en temel farklılık ve ayırım biyolojik bağlamdaki cinsiyet farklılığı olup bu farklılık bireyi dişil ve eril olarak birbirinden ayırmaktadır. Ancak biyolojik bağlamda bireyin sahip olduğu dişil ve eril özelliklerine, toplum tarafından da kadınlık ve erkeklik özellikleri bir anlamda kadınlık ve erkeklik rolleri tanımlanmıştır. Toplumsal cinsiyet olarak tanımlanan, biyolojik cinsiyet dışındaki bu roller toplum tarafından üretilmekte ve her daim yeniden üretilmeye devam etmektedir. Tarihsel süreçte toplum tarafından üretilen sayısız ürünlerden biri olan toplumsal cinsiyet (Bingöl, 2014:108), toplumdan topluma ve zamana göre farklı anlamlar taşıyabilmektedir (Demirgöz Bal, 2016: 15). Vatandaş (2011: 29), toplumsal cinsiyeti; bireyin belli bir cinsten olduğuna dair bilgi ve bu bilgi doğrultusunda toplumsal olarak bireyden beklenen ve bireye biçilen konum olarak tanımlamaktadır. Benzer biçimde, Saygılıgil de (2016: 9) toplumsal cinsiyetin sosyo-kültürel bir olgu olduğunu, bu olgunun kadını ve erkeği toplumsal kadın ve erkeğe dönüştürdüğünü ifade etmektedir. Her daim sürekli üretilen toplumsal cinsiyetin üretildiği yerler toplum, aile, eğitim, devlet, din, medya vb. kurumlar olabilmektedir. Sürekli yeniden ve yeniden her alanda üretilme olanağı bulan toplumsal cinsiyetin hemen hemen hiç değişmeden var olan gelen en temel niteliği ise kadını sürekli ikincil konumda tutacak kodlar içeriyor olmasıdır. Yeniden üretimde payı olan kurumlar, kadının ikincil konumunu aynı zamanda meşrulaştıracak adımları da atacak şekilde bunu sağlamaktadır. Yine ulusal ve uluslararası düzeyde gelişen güncel politikalar kadın ve erkek arasındaki eşitsiz durumları, toplumsal cinsiyet bağlamında ele alarak kadınlar aleyhinde olacak şekilde güçlendirebilmektedir (Demirgöz Bal, 2016:15).

Var oluşun başından itibaren süregelen toplumsal cinsiyet algısının kadın ve erkeğe belirlediği roller sosyo-kültürel kodlar içerir. Her toplum, kendi sosyokültürel bağlamında cinsiyet rolleri oluşturur. İktidar ilişkilerinden bağımsız olmayan bu roller

aynı zamanda bireyin kaynaklara erişimini, davranış kalıplarının nasıl olacağını, sorumluluklarını, paylaşım olanaklarını da belirler (Saygılıgil, 2015:8). Kadın ve erkeğin bu roller dışına çıkması toplum tarafından hoş karşılanmayacağı gibi çeşitli biçimlerde sosyal yaptırım ve toplumsal dışlanmalara yol açabilmektedir. Biçilen bu roller, çok keskin sınırlar çizerek kadının ikincil konumunu meşrulaştırmakta, erkeğin kadına üstünlüğünü ve iktidarını güçlendirmektedir. Bu durum ise sorunun daha derin ve yapısal bağlamda açmazlar oluşturmasına yol açmaktadır. Bu bakış açısı ve kabullerin yol açtığı toplumsal ilişkiler ağının bir sonucu da bu çalışmanın çıkış konusu olan kadına yönelik şiddeti doğurmaktadır. Berber (2016: 247), kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet kodlarının ürettiği erkek egemen toplumun sonuçlarından birisi olarak görmekte ve feminist bakış açısından kadına yönelik şiddeti, “*erkeklerin kadınlara göre üstünlükleri, avantajları ve iktidarı üzerine kurulu olan içinde yaşamakta olduğumuz erkek egemen sistemde, erkeklerin kadınlara sistematik olarak uyguladıkları şiddet*” olarak tanımlamaktadır. Erkeğin kadın üzerindeki egemenliğini sürdürdüğü alanlar, beden, ev, iş yaşamı vb. alanlar olabilmekte, bu da erkeğin kadına yönelik toplumsal cinsiyet bağlamında tanımladığımız şiddetin fiziksel, cinsel, duygusal, psikolojik, ekonomik vb. birçok açıdan meydana gelmesine yol açmaktadır. Özel alana sıkıştırılan kadın her ne kadar kamusal alandaki varlığını sağlamaya yönelik mücadele etse de, erkek egemen sistem yapısı, hem özel yaşamda hem kamusal yaşamda üstünlüğü, gerek söylem gerekse de eylem olarak devam ettirmektedir. Bu mücadele alanında özellikle kadının bedeni en somut baskı ve denetim alanı olmakta (Saygılıgil, 2016: 11), kadın bedenine yönelik şiddet çoğu zaman bir insan hakkı ihlali olarak değil toplumsal kodların bir gereği olarak görülüp normalleştirilmektedir. Örneğin; “bekâret”, “iffet” vb. olgular üzerindeki algılar ve bu yönde normalleştirilmiş kabuller, erkeğin kadın üzerindeki sahipliğine meşru zemin hazırlamakta ve bu bağlamda işlenen cinayetler ise “namus cinayeti” olarak tanımlanıp cezai indirimlerin yolunu dahi açabilmektedir. Bu yöndeki yaklaşım biçimleri ve uygulamalar ise kadına yönelik şiddetle mücadele alanının en büyük açmazları olarak mücadeleyi kısır bir döngü içine hapsetmektedir. İkinci dalga feminizmin ortaya koyduğu “kişisel olan politiktir” düşüncesi özel alana hapsedilen ve müdahale olanağı kısıtlanmış olan erkek egemen uygulamalara ve bu alandaki şiddete dikkat çekerek bu alanda da aynı söylemle mücadele alanı oluşturmuştur.

Ataerkil kabullerin yol açtığı kadına yönelik aile içi şiddet, alışkanlıklar, öğrenmeler ve gelenekler yoluyla içselleşmekte, şiddet gittikçe artan bir ivmeyle devam etmektedir (Altıparmak, 2015: 451). Ataerkil söylem, tüm dünyada ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde erkek ve kadın arasındaki eşitsiz güç ilişkilerini güçlendirmekte ve kadına yönelik şiddetin meşruluğunu bir anlamda beslemeye devam etmektedir. Yıldız ve arkadaşları (2015: 144), ataerkil toplumlarda şiddetin özellikle de bir terbiye biçimi olarak kabul görmesinin, kadına yönelik aile içi şiddetin artmasına ancak aynı zamanda da gizlenmesine ve mücadele edilmesine engel oluşturduğuna da dikkat çekerler. Örneğin, Genç ve arkadaşları (2019: 401), çalışmalarında evli erkeklerin başkalarının yanında, eşlerine hakaret etme, şiddet uygulama vb. tutumlarını, dini kriterlere dayandırdıkları yönünde bilgi aktarmaktadırlar. Ataerkil toplumsal yapının beslediği toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sistemsel sorunların kaynağı haline gelen toplumsal normları büyük oranda şekillendirdiği bilinmektedir. Bu normlara, erkeğin evin geçimini sağlaması gibi ev dışı, kamusal rollerin biçilmesi, kadına daha çok özel alanda var olma olanağı tanıyarak evin tüm sorumluluklarının yüklenmesi ve hatta erkeğin çalışmadığı durumlarda evin geçiminin de kadından sorulması gibi kendi içinde çelişen rollerin yüklenmesi örnek olarak verilebilir. Kadın ve erkek birlikteliğinin mutlaka bir akit çerçevesinde tescillenmesi gerekliliği, kadının hem evine ve eşine hem de erkeğin ailesine karşı sorumlu tutulması, kadının bu normlardan derin anlamda etkilenmesini doğurmaktadır. Bu normlar erkeği, bir anlamda kadının sahibi durumuna getirmekte ve kadın üzerinde her türlü söylem ve eyleme hak sahibi haline getirmektedir. Bu normlara göre yaşamlarını devam ettiren aileler de evlilik akti, erkek ve kadının yaşamlarını olumlu ve birbirlerini destekler şekilde devam ettirecekleri bir paylaşım olmaktan tamamen uzak, kadının ev içi veya ev dışı emeğinin bir zorunluluk olarak görüldüğü, erkeğin ise her türlü emeğinin kutsanıp, lütfâ dönüştüğü bir tahakküm aracı görevi görmektedir (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 132). Bu yapı; eğer kadın, eğitim, çalışma olanağı, gelir düzeyi vb. durumlar açısından da gerekli düzeye sahip değilse, kadın için, çaresizliğin, boyun eğmenin, şiddetin ve dolayısıyla erkek tahakkümünün kabul edilmek zorunda kalındığı öğrenilmiş çaresizliğe dönüşmektedir. Başka bir deyişle, bu durumda kadın, daha az zarar görmek için boyun eğmek ve şiddeti olağanlaştırmak durumunda kalmaktadır (Doğrucan ve Yıldırım, 2020: 132). Böylece, kadına yönelik şiddet, evlilik yaşantısında sık görülen

bir davranış olmakta ve şiddet gören kadının tekrar aynı şiddete maruz kalma olasılığı da yükselmektedir (Babahanoğlu vd., 2018: 58).

Aile içi şiddetin toplumsal nedenlerinden biri olarak kabul edilen yoksulluk, tüm sosyo-ekonomik gruplarda görülmekle birlikte ekonomik kaynak bakımından dezavantajlı ailelerde daha fazla görülmektedir (Aşkın ve Aşkın, 2017: 21). Tüm dünyada uygulanmaya başlayan neoliberal uygulamalar çeşitli yapısal sorunları da beraberinde getirmektedir. İhracata dayalı sanayileşme, özelleştirmeler, kamunun küçültülmesi, sınırlamaların kaldırılması, maliyetlerin azaltılması için emek maliyetinin düşürülmesi temel yapısal sorunları oluşturmaktadır (Aşkın ve Aşkın, 2017: 20). Bu sorunlara bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik, kayıt dışı istihdam, düşük ücretle çalışma, güvencesiz çalışma vb. durumlar, yoksulluğa ve bireylerin yaşam kalitelerinin düşmesine yol açmaktadır. Yaşam şartlarının ağırlaşması, ailenin geçimini zorlaştırmakta ve aile içi gerginliklere ve hatta ciddi psikolojik sorunlara yol açmaktadır. Bir yandan, ataerkil normlar gereği evin geçimini sağlamak zorunluluğu yüklenmiş olan erkek kendi erkekliğini sorgular duruma gelmekte, diğer yandan ise ailenin buna bağlı yaşadığı gerilim aile içi şiddetin, cinsiyet rolleri gereği gelişen meşru bir durum olarak devam ettirilmesine yol açmaktadır (Altıparmak, 2015: 452). Anlaşıldığı üzere, yoksulluk ve daha da artarak sistemsel ve devamlı hale gelen işsizlik, kadına yönelik aile şiddetinin önemli nedenlerinden biri olmaya devam etmektedir. Sadece erkeğin işsizliği değil, kadının işsizliği ve dolayısıyla buna büyük ölçüde neden olan eğitim seviyesinin düşüklüğü de şiddeti beslemektedir. Ataerkil toplumsal kabullerin kadına yönelik bakış açısının, aslında kadının eğitim ve istihdam olanaklarından yeterli düzeyde yararlanamıyor olmasının da asıl nedeni olduğu görülmektedir. Ataerkil zihniyet kalıpları ve ekonomik nedenler bir yandan, ailelerin kız çocuklarını okula göndermelerinin önünde bir engel oluşturmakta ve bu durum kadının eğitim seviyesinin düşük olmasına yol açmakta (Aşkın ve Aşkın, 2017:24) ve eğitim seviyesi düşük olan kadın, istihdam piyasasına da dahil olamayarak, bu açıdan da mağduriyeti devam etmektedir.

Eşler arasında var olan uyumsuzluklar da aile içi şiddetin nedenlerini oluşturabilmektedir. Özellikle de görücü usulü yapılan evlilikler ya da bir tarafın isteği dışında gelişen evlilikler, aile içinde gerginlik, iletişim sorunları vb. durumlara neden olabilmekte ve şiddeti doğurabilmektedir. Var olan diğer bireysel yetersizlikler de bu

sorunları çözümsüz kalmasına yol açabilmektedir. Akpınar (2011: 32), ilişkisel faktörler arasında; çatışma, var olan problemleri çözememe, ailede erkek egemenliği, ailenin koruma ve destekleme işlevini yerine getirememesi gibi durumların olduğunu aktarmaktadır.

Bireylerin potansiyelleri; kendileri için sağlıklı bir yaşam biçimi oluşturabilme, var olan yeteneklerini kullanabilme ve geliştirebilme, hayatıyla ilgili doğru kararlar alabilme, herhangi bir sorun oluşmadan önce gerekli tedbirleri alabilme, oluşan sorunlara gerçekçi ve sağlıklı çözümler oluşturabilme vb. düzeylerini de belirler. Yani bireyin kişisel ve eğitsel donanımı sağlıklı ve olumlu bir yaşamın da anahtarıdır aynı zamanda. Ancak, şiddete maruz kalmak gibi olumsuz geçmiş yaşam deneyimleri, psikolojik rahatsızlıkların varlığı, kişilik bozuklukları ya da var olan bağımlılıkları kişinin kendisi ve çevresi için sağlıklı ve olumlu bir ortam oluşturmasına engel olmaktadır. Akpınar (2011: 32), aile içi şiddetin nedenleri arasında; eşlerin erken yaşta evlenmeleri, depresyon ya da kişilik bozuklukları, çocukken şiddete maruz kalmaları ya da şahit olmaları gibi durumların bireysel faktörleri oluşturduğunu aktarmaktadır.

Tüm bu anlatılar, şiddetin nedenlerinin ana temlerinin ne denli sembolik şiddetle doğrudan ilişkili olduğunu gösterir niteliktedir. Var olan şiddet sebeplerinin bu denli içselleştirilmiş ve normleştirilmiş olması ancak sembolik şiddetle anlaşılır olabilmektedir. Zira, Bourdieu (2002: 50), yumuşak ve çoklukla görünmez olan şiddetin doğallığını, tahakküm ilişkileri bağlamında hükmedilenlerin hükmedenlerin bakış açısıyla oluşturdukları kategorilerden bakıyor olmalarına bağlar. Sembolik şiddetin, şiddetin ana teması olduğu düşünüldüğünde şiddet türlerinden biri olarak kabul etmek doğru olmayabilecektir. Çünkü sembolik şiddet, her an şiddetin tüm biçimlerini yeniden üreten ve bunu meşru bir zeminde var eden ve sistemi kuran asıl mekanizmadır. Bourdieu'nun (2002: 49) da işaret ettiği gibi, sembolik şiddet eril tahakkümün oluşturduğu ve toplumun tüm üyelerinin algı, düşünce ve eylem matrisleri olarak işlev gören şemalar, toplum tarafından kabul edilen ve aksi bir düşünce geliştirmeye gerek duyulmayacak kadar benimsenmiş kabuller biçiminde ve her alanda yeniden üretilen pratikler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şiddetin güçlü bir toplumsal alt yapıya sahip olması ve çeşitli iktidar odakları tarafından, meşrulaştırıcı faaliyet ve söylemlerle desteklenmesi şiddetin sembolik boyutunun

önemini ortaya koymaktadır. Toplumsal normlar, toplumsal örgütlenme biçimi ve bazen de devlet eli ile meşru kılınarak bir anlamda toplumsal yaşam kodlarını belirlemekte ve bu yaşam kodları şiddet bağlamında da yer bularak şiddete bakış açısını belirleyip şiddetin tanımını da yapmaktadır. Toplumsal normlar, semboller oluşturmakta bu semboller ise bireyi ve bireyin içinde bulunduğu toplumu inşa etmektedir. Keza, Anık (2011: 102), sembolik şiddetin sosyal kontrolün temini ile ilişkili olduğuna dikkat çekmektedir. Yılmaz (2020: 162) ise, sembolik şiddetin, toplumsal cinsiyet ve şiddetin bütün biçimleriyle ilintili olduğuna, sembolik şiddetin kısıtlanabileceği herhangi bir alanın olmadığına ve yaşamın her alanında sembolik şiddetin varlığına vurgu yapmaktadır. Sembolik şiddet, bireyler üzerinde kişinin rızası ile bu durumdan hoşnut olma ve bu durumu normal olarak görme biçiminde bir tahakküm kurar. Birey üzerindeki bu tahakkümünü kurarken de meşrulaştırıcı taktiğini kullanarak yine meşru araçlar olan eğitim kurumlarından medyaya kadar birçok meşru alanı kullanır (Ölçer, 2019: 34). Birey, toplumsal yapıda var olan ve büyük oranda kadın erkek eşitsizliği bağlamında oluşmuş yaptırımları bir anlamda içselleştirerek, farkında olmadan bir razı oluş içerisinde. Hatta tahakküm ilişkilerine hükmedenler ile hükmedilenler arasında sistematik olarak varlığını devam ettiren sembolik şiddetin, hükmedilenlerin kendini değersizleştirmeye ve aşağılamaya kadar götürdüğü de görülmektedir (Bourdieu, 2002: 51). Bu çalışmamızda karşılaştığımız; eşinin uyguladığı şiddeti “aslında şiddet değil, sorumsuzluk” olarak tanımlayan, madde kullanan eşinin kendisine uyguladığı şiddetten değil çocuklarının psikolojik sağlığını korumak için kaçan ve “ çocuklarım olmasa o nasıl isterse öyle bir kadın olurum, iç dese içerdim (maddeyi kastediyor)” ifadesini kullanan, ya da eşinin kısıtlamalarını doğru bularak “ ben de suçluyum yani, eşime göre benim dışarı çıkmamam lazım, yapma diyorsa yapmayacaksın ” gibi söylemler tam da Bourdieu’nun işaret ettiği, hükmedilenin kendini değersizleştirmesi ve aşağılaması ifadesine karşılık gelmektedir. Şiddet olarak algılanmayan herhangi bir eylem, bir bakış ya da mimik şiddet olarak görülme de içinde şiddeti normalleştiren bir kabul barındırabilmektedir (Yılmaz, 2020: 162). Özellikle kadına yönelik şiddet, eril iktidarı bu yolla korumaya almakta, çeşitli norm ve geleneklerle toplumların içine gömülü olan toplumsal yapıyı inşa etmektedir (Hamzaoğlu ve Konuralp, 2019: 34).

Bu çalışmanın ana kaynağı olan kadına yönelik şiddet açısından olaya bakıldığında, sembolik şiddetin özellikle de kadına yönelik şiddetle neredeyse iç içe olduğunu görmek mümkün olmaktadır. Ataerkil toplumlarda çok derinden yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, toplum tarafından sembolik olarak ne derece beslendiği ve hatta meşru kılındığı, olağan bir hal aldığı anlaşılır olmaktadır. Toplumsal normlar, geleneksel bağlamda meşru bir zemin bularak normalleşmekte, kültür, gelenek, görenek, adetler, atasözleri vb. içsel olarak ya da medya, kurumsal uygulamalar vb. dışsal yollarla toplum içinde her daim yeniden üretilebilmektedir (Bourdieu, 2002: 51). Toplumsal kabullerin en derinleşmiş ilkelerinden olan ahlak, namus vb. kavramlar, toplumsal olarak sınırları belirlenmiş kavramlar haline gelmiş olup, bu ilkelere ters düşme durumunda ise erkeğe uygun gördüğü cezayı uygulama serbestisini verme meşruiyetini tanıyan bir statü içerebilmektedir. “Evinin kadını”, “ahlaklı kadın”, “çocuklarının anası” gibi söylemler kadına yönelik olumlu nitelikleri içeriyor gibi görünse de aslında ardında kadına biçilen bir sınırı tanımlamaktadır. Benzer şekilde, “eksik etek”, “saçı uzun aklı kısa” gibi toplumsal söylemler ise doğrudan o toplumdaki kadının ikincil konumunun hatta kadının yok sayıldığının göstergesidir. Atasözleri ve deyimler bir toplumun inşa edilmesinde rol alan en önemli unsurlardır. Ancak toplumumuzda kullanılan atasözü ve deyimlerin bir kısmının toplumu destekleyici ve birleştirici söylemler içermesine rağmen bir kısmının toplum üzerinde olumsuz algı oluşturduğu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini beslediği görülmektedir. Günindi Ersöz (2010: 168), atasözü ve deyimlerde genel olarak kadınların özel alana aidiyetinin meşrulaştırıldığını ve kadının geleneksel rollerinin ön plana çıkarıldığını ifade eder. Bu bağlamda atasözleri ve deyimlerin toplumsal cinsiyet rollerini pekiştiren ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğine hizmet eden yönünün göz ardı edilemeyecek kadar etkin olduğu görülmektedir (Karakuş Umar, 2019:120).

Medyanın da sembolik şiddeti üreten ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen bir diğer düzlem olduğunu söylemek mümkündür. Medya, sadece toplumsal cinsiyet rollerini aktarmaz; aynı zamanda cinsiyet eşitsizliğini kullandığı dil ve tüm platformlardaki yayınlarıyla her gün yeniden üretir (Saygılıgil, 2016: 164). Dizi filmler, reklamlar vb.nin kadını, ev hanımı, fedakâr, iyi ev hanımı, iyi anne, erkekleri ise güçlü, başarılı, cesur vb. idealize ederek aktarması, ataerkil ideolojinin yeniden üretimini amaçlamaktadır. Medya, cinsiyet eşitsizliğini, güç erklerinin de onayı ve desteği ile meşrulaştırıp güçlendirerek

halka sunarken, bir yandan da gerçek yaşamda yaşanan cinsiyet eşitsizliği bağlamındaki olayları da bu amaca uygun aktarmayı ihmal etmemektedir. Şiddetle ilgili haberlerde kullanılan, basite indirgenmiş, tek taraflı ve neredeyse sadece kadının suçlu olduğu şekilde yansıtma, medya için bir norm haline gelmiştir. Erkeklerle ilgili eleştiriler ise sadece kişilikle sınırlı tutulup, erkeğin kusurlu olduğu yönünde gelişirken, kadına yönelik eleştiriler tam da eril tahakkümü destekleyen, bireysel bir kusur olmaktan öte tüm kadınların itham edildiği yani kadınlığın hedef alındığı bir suçlama ve yargılama biçimi haline dönüşmektedir. Şahin ve Birincioğlu' nun da (2020: 195) işaret ettikleri üzere, aslında toplumsal bir sorun olan şiddet haberleştirilirken, ekonomik, siyasi ve kültürel olgular göz ardı edilerek, sadece bireysel bir durum olarak aktarılmaktadır. Aynı çalışmada, bir anlamda kanaat önderleri olan siyasi aktörlerin, şiddeti kabul eden söylemlerde bulunmaları, kadının cinsiyet eşitsizliği bağlamındaki ikincil konumunu yeniden üretmektedir (Şahin ve Birincioğlu, 2020: 194). Böylece iktidar güçlerinin istediği yönde şiddet, eril söylemle yeniden üretilmiş ve toplumun normlarının devamı niteliğinde yeniden güçlendirilmiş olmaktadır. Medyanın bu yöndeki bilinçli uygulamalarının, şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğini besleyen en önemli etkenlerden birisi olduğu göz ardı edilemez hale gelmektedir.

Atasözü ve deyimler ile medya dışında cinsiyet eşitsizliğini üreten birçok alan ataerkil sistemin devamına hizmet etmektedir. Bu alanlar edebiyat, tarih, felsefe gibi alanlar olabilirken, politika, ekonomi, siyaset gibi alanlar da olabilmektedir. Ataerkil sistem, ataerkil şiddeti oluşturabilmekte bu algı ve yaşam biçimleri çocuk yaşlarda ailede edinilirken, okul çağlarında arkadaş ve akran gruplarında ya da medyanın tüm alanlardaki sunumlarında mesajlar şeklinde öğrenilip içselleştirilmektedir (Taşdemir Afşar, 2017: 136). Yine, bilinçli bir tercih olmamakla beraber, benzer hayat koşullarına sahip bireyler benzer düşünce, tutum ve davranışlara da sahip olmakta yani benzer dünya görüşlerini sergileyebilmektedir (Özkan, 2017: 75).

2.3. AİLE İÇİ ŞİDDETİN TÜRLERİ

Aile içi şiddet çok farklı biçimlerde ve düzeylerde yaşanmaktadır. Şiddetin biçimi ve sıklığı yaşanan toplumun değer yargılarına göre değişebilmekte ve bu nedenle kadına yönelik aile içi şiddet, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında değerlendirildiğinde

ataerkil düzenin sürekli yeniden ürettiği bir olgu olarak süre gelmektedir. Aile içi şiddete bakış açısı, toplumun ve bireylerin kültürel değerleri üzerinden biçimlenmektedir (Yıldız vd. , 2015: 144). Kadına yönelik aile içi şiddet türleri çok genel olarak ve yüzeysel bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır. Ancak bilinmektedir ki şiddet türleri genelde tek bir çeşidi ile sınırlı kalmamakta, şiddet mağduru kadın birçok şiddet biçimi yaşayabilmektedir. Aile içi şiddet çoğu zaman fiziksel, cinsel, duygusal, psikolojik olmak üzere birden fazla fiil ile birlikte gelişmekte ve bu durum tüm şiddet türleri açısından çeşitli etkiler doğurmaktadır (Özkan, 2017: 543). Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (2009), "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" araştırmasında aile içi şiddet türleri fiziksel, cinsel, duygusal ve ekonomik şiddet türleri olarak çalışılmıştır. Psikolojik ve sözel şiddet türleri duygusal şiddet olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu çalışma, Türkiye'de aile içi şiddet bağlamında kapsamlı ve birbiriyle ilintili olacak şekilde geniş bir veri oluşturmuş ve önemli verilere ulaşma olanağı sağlamıştır. Bu bağlamda şiddet türlerini aşağıda ifade edildiği şekilde sınıflandırmak ve detaylandırmak çalışmamız açısından yol gösterici olacaktır.

2.3.1. Fiziksel Şiddet

Literatüre bakıldığında en yaygın aile içi şiddet türleri arasında fiziksel şiddetin olduğu görülmektedir. Tokat atmak, itmek, tekmelemek, bir cisimle vurmak, işkence yapmak, yumruklamak, herhangi bir aletle saldırmak ya da tehdit etmek vb. fiziksel güç ve kaba kuvvete dayalı fiili eylemler fiziksel şiddet kapsamında değerlendirilmektedir. Türkiye'de Aile İçi Şiddet Araştırması'na (2009) göre, ülke genelinde, fiziksel şiddet davranışları arasında en fazla belirtilen şiddet biçimi orta derece şiddet olarak nitelendirilen "tokat atma ya da bir şey fırlatma" olarak belirtilmiştir. Aynı araştırmaya göre her 100 kadından 37'si hayatlarının herhangi bir döneminde bu şiddet biçimine maruz kaldığını ifade etmektedir. Yine aynı çalışmada ağır derecede fiziksel şiddet olarak tanımlanan davranışlara maruz kalan kadın sayısının daha az olmasına rağmen ağır şiddetin birçok kez tekrarlandığı belirtilmektedir (Türkiye'de Aile İçi Şiddet Araştırması, 2009: 48). Her türlü fiziksel şiddet, bedensel bütünlüğe ve sağlığa yönelik saldırı niteliğinde olduğundan Türk Ceza Kanunu kapsamında suç olarak kabul edilmektedir (Özkan, 2017: 543). Fiziksel gücün kullanıldığı fiziksel şiddet hırpalamak, dövme gibi eylemlerle başlayıp ölüme sonuçlanmaya kadar varan ciddi sonuçlar oluşturur (Polat,

2016: 25). Fiziksel şiddet çoğu zaman görünür ve anlaşılır olmakla birlikte şiddet mağduru kadın genelde durumu gizleme eğilimindedir. Utanç ya da çocuklarının düzeninin bozulma endişesi şiddeti “kapı, pencere çarptı” gibi bahanelerin ardına saklamaktadır. Kadın, ancak durum çekilmez hal alınca ve saklanamayacak duruma gelince bir çözüm bulma yoluna girmektedir. Bazen çözüm konusunda ne yapacağını bilememekte ve durum ölümcül sonuçlara yol açabilmektedir. Bu çalışmanın en temel amaçlarından birisi de bu noktada kadına nasıl ve ne şekilde yardımcı olunabileceği ve kadının bu durumda ne yapacağını biliyor olması ile ilgili nasıl bir bilinç oluşturulabileceğini ortaya koymaktır. Bir diğer dikkat çekici durum ise Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından yapılan Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’nın (2009: 46) ortaya koyduğu fiziksel şiddet ve cinsel şiddetin çoğunlukla bir arada yaşandığı gerçeğidir. Söz konusu çalışmada ortaya konulan verilere göre; ülke genelinde kadınların %39’u fiziksel şiddet, %15’i cinsel şiddet yaşarken, %42’sinin iki şiddetten en az birini yaşadığını belirtmesi cinsel şiddetin fiziksel şiddetle birlikte yaşandığını göstermektedir. Birbirinden bağımsız olarak hem fiziksel şiddet hem de fiziksel şiddetle birlikte yaşanan cinsel şiddet kadının duygusal durumunda derin yaralar açmakta ve bazen geri dönüşü çok zor olabilecek psikolojik ya da psikiyatrik durumlara yol açabilmektedir. Irmak ve Altıntaş (2017: 567), çalışmalarında görüştükları şiddet mağduru kadınlardan, konukevinde kalanların %76’sının, evde kalanların %90’ının en az bir psikiyatrik tanı konulduğunu aktarırlar ki bu şiddetin daha derin bir boyutta sorun oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü’nün 2009 araştırmasına göre (2009: 48); eğitim düzeyi, fiziksel şiddete maruz kalma oranını azaltan önemli bir etkenken; refah düzeyinin de kadınların şiddeti deneyimleme olasılığını azaltan diğer bir etken olduğu tespiti oldukça önemlidir. Aynı çalışmada, hiç eğitimi olmayan/ilköğretimi bitirmemiş kadınların %56’sı fiziksel ve cinsel şiddete maruz kalırken, lise ve üzeri eğitime sahip olan kadınlarda bu oran %27’ ye inmekte, refah seviyesine göre değerlendirildiğinde ise refah seviyesi düşük olan hanelerde kadınların yarısının yaşamlarının herhangi bir döneminde şiddete maruz kaldıkları, refah seviyesi yüksek ailelerde şiddete maruz kalma oranının %29 olduğu tespit edildiği görülmektedir. Ortaya konulan veriler, bu çalışmanın önerilerine de ışık tutacak nitelikte ayrıntı içermektedir.

2.3.2. Cinsel Şiddet

Polat (2016: 26), mağdurun sadece cinselliğinden yararlanmak için değil aynı zamanda mağduru kontrol etmek, utandırmak, zorlamak, zarar vermek ve boyun eğdirmek için uygulanan zorlayıcı ve yıkıcı cinsel davranışlar yoluyla işlenen şiddeti cinsel şiddet olarak tanımlamaktadır. Cinsel şiddet, cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol etme aracı olarak sistematik bir şekilde kullanılmasıdır (Akpınar, 2011: 26). Bu tanımlamalar, cinsel şiddetin de büyük oranda ataerkil kabuller sonucu şekillendiğini ve gündelik yaşamda yeniden üretilen bir olgu olarak devamlılığını sürdürdüğünü göstermektedir. Cinselliği içeren tüm sözel veya fiili eylemler, cinsel istismar tanımına girmektedir. Kadının istemediği zamanda ve istemediği biçimde ilişkiye zorlamak, korumasız ilişki kurmak, istenilmeyen fiziksel temas, gebe kalmaya ya da kürtaj yapmaya zorlamak, fuhuş yaptırmak, kadını aşağılayıcı tavırlarda bulunmak, kadın sünneti vb. eylemler cinsel şiddet olarak kabul edilmektedir (Aktaş, 2006: 34). Cinsel şiddet de diğer şiddet türleri gibi bireysel olmaktan ziyade sosyal bir problemdir ve cinsel şiddetin erkeklik göstergesi olduğu, kadınların kadın bedeninin üzerinde erkeğin söz ve kontrol sahibi olduğu bir meta olarak görüldüğü toplumlarda daha yaygındır (Akpınar, 2011: 27). Akpınar (2011), cinsel şiddet türünün de toplumumuzda yaygın olduğuna dikkat çekmektedir. Keza Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması’na (2009) göre ülke genelindeki kadınların %15’i cinsel şiddet yaşadığını belirtmektedir. Ancak cinsel şiddet konuşulması ve tespit edilmesi zor bir şiddet türü olması nedeni ile gerçek oranların daha fazla olması muhtemeldir. Akpınar (2011: 18), araştırması kapsamında görüştüğü kadınların maruz kaldıkları cinsel şiddeti paylaşmaktan çekindiklerini, kadınların ancak güven ilişkisi kurulduktan sonra cinsel şiddeti konuşabildiklerini aktarmaktadır. Bu şiddet türü mağdurlarının psikolojisinin ve zihinsel bütünlüğünün ağır bir biçimde etkilendiği, çoğunun topluma karışmakta zorluk çekme sosyofobi, kendisine zarar verme hatta intihar eğilimi gibi durumların oluştuğu bilinmektedir (Özkan, 2017: 544). Bu tespitler de yine bu çalışmada geliştirilecek önerilere ışık tutacak nitelik taşımaktadır.

2.3.3. Psikolojik Şiddet

Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu'nda (2008: 14), psikolojik, sözel ve sosyal şiddetin tek başlık altında ele alınabileceği ifade edilmektedir. Akpınar (2011), çalışmasında psikolojik şiddet ve duygusal şiddeti aynı başlık altında aktarmaktadır. Şener (2011: 12), kadın üzerinde hakimiyeti sürdürmenin önemli araçlarında birisi olan duygusal şiddeti, psikolojik şiddetin diğer bir boyutu olarak tanımlamıştır ve Polat' a göre de (2016: 31) şiddetin bu formu, gündelik yaşam içinde en sık rastlanılan şiddet türlerinden birisini teşkil etmektedir. Psikolojik ya da duygusal şiddet, duyguların ya da duygusal gereksinimlerin zorlanması, aşağılanması, cezalandırılması, öfke, stres vb. azaltmak için gerginlik boşaltılması gibi şekillerde uygulanan ve karşı tarafın istismar edilmesi amacıyla yapılan, bir yaptırım ya da tehdit aracı olarak kullanılan şiddet türüdür (Oktaç, 2015: 69). Kadınlara, doğrudan iletişimi kesmek, surat asmak, kadının kendisini ifade etmesine olanak vermemek, duygusal sömürü yapmak, kendine olan güveni ve öz saygısını yitirmesine yol açmak, sosyal hayatını kısıtlamak, çevresiyle olan bağını kesmek, kadını sürekli kontrol etmek, devamlı eleştirmek, sevgi göstermemek, küçük düşürücü adlar takmak vb. davranışlar psikolojik şiddet eylemleri içerisinde değerlendirilir (Kadın Sığınma Evleri Kılavuzu, 2008; Polat, 2016, Ünal, 2005). Şener (2011: 13), kadının bütünlüğünü ağır şekilde ihlal eden psikolojik şiddetin, fiziksel şiddetten bağımsız gelişse dahi fiziksel şiddete ya da diğer şiddet biçimlerine dönüşme tehlikesi olduğuna dikkat çekmekte, çoğu zaman bu şiddet türünün normalleştirildiği, bir suç unsuru olarak görülmediği, kişilik haklarına tecavüz olarak değerlendirilmediği ve bu şekilde meşrulaştırıldığını aktarmaktadır. Psikolojik şiddetin meşrulaştırılması ise görülme sıklığını artırmakta, şiddet olarak algılanmadığı için ise genelde dile getirilmemekte ve gerçek boyutları anlaşılamamaktadır. Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda (2009), ülke genelinde duygusal şiddet biçimlerine hayatlarının herhangi bir döneminde maruz kalan evli kadınların oranının %44 olduğu aktarılmaktadır. Bu veriler, literatür çalışmalarında da karşılaşıldığı üzere en çok yaşanan şiddet türlerinden birisinin psikolojik şiddet olduğunu doğrulamaktadır. Aynı

araştırmada, kadınların yaşamlarının herhangi bir dönemlerinde maruz kaldıkları duygusal istismar düzeyinin kadının eğitim düzeyi ile ters orantılı olduğu ve eğitim düzeyi yüksek olan kadınlarda diğer şiddet türlerinde olduğu gibi duygusal şiddete maruz kalma oranlarının da daha azaldığı bilgisi de aktarılmaktadır (2009: 55).

2.3.4. Ekonomik şiddet

Ekonomik şiddet, kadının bir birey olarak ekonomik açıdan özgürlüğünün elinden alınması, ekonomik kaynakların, paranın kadın üzerinde yaptırım aracı, kontrol aracı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilmektedir (Akpınar, 2011:28; Polat, 2016: 33). Ekonomik şiddete daha çok kadının ekonomik ihtiyaçlarının ihmal edilmesi, kendine ait gelirin elinden alınması, aile içinde ekonomik kararlarda söz hakkı tanınmaması gibi minimal düzeyde değerlendirilebileceği gibi, istihdamda ikincil planda tutulması gibi makro düzeyde de bir şiddetten bahsedilebilir. Genel olarak alan yazında; ailenin ekonomik ihtiyaçlarını karşılamamak, kadının çalışmasına engel olmak, kısıtlı harçlık vermek, kısıtlı harçlıkla evin tüm giderlerini karşılamasını beklemek, kendisine ait olan parayı ya da malları elinden almak, başlık parası karşılığı satmak, mirastan yoksun bırakmak gibi durumlar, ekonomik şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır (Işık, 2007; Polat, 2016). Polat (2016: 33), ekonomik şiddetin, kadının çalışmasına izin vermemek ancak geçimi için yeterli maddi olanağı da sağlamamak ve aynı zamanda çalıştırmak ancak emeği karşılığı elde ettiği kazancı elinden almak gibi iki tezat davranışın bir arada olduğu bir şiddet biçimi olduğuna dikkat çeker. Gökkaya (2011) ise diğer şiddet biçimlerine oranla daha az konu olmasına rağmen kadınların maruz kaldıkları diğer şiddet türlerinin temelinde ekonomik şiddet olduğunu ifade eder. Ekonomik şiddet kadını erkeğe (eş, baba vb.) bağımlı kılmakta ve diğer şiddet biçimlerinde de kadını kırılgan hale getirmektedir. Bu durum kısır bir döngü şeklinde devam etmekte, adeta birbirini besleyerek kadının çaresizliğini pekiştirmektedir. Kadınların ekonomik olarak bağımlı kılınması, fiziksel, cinsel, psikolojik alanda şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır (Gökkaya, 2011: 104). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi şiddet Araştırmasına (2009) göre, yaklaşık her 10 kadından 4’ü ekonomik istismara uğramaktadır. Aynı çalışmada kadının çalışmasına engel olma ya da işten ayrılmasına neden olma oranı %23 olarak ortaya konmaktadır. Bu durum kadına yönelik ekonomik şiddetin önemli bir boyutta olduğunu göstermekle

birlikte toplumda bu şiddet türünün “şiddet” olarak nitelendirilmemesi (Akpınar, 2011: 30) nedeni ile ekonomik şiddetin gerçek boyutu anlaşılamamaktadır.

2.4. AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETME YÖNTEMLERİ

Şiddet biçimleri arasında, en çok hassasiyet içeren ve mücadelesi en zor olanı aile içi şiddet olarak kabul edilebilir. Şiddet hangi açıdan değerlendirilse değerlendirilsin ciddi bir stres ve travma kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kandemirci ve Kağnıcı (2014: 3) şiddeti sadece bir stres kaynağı değil aynı zamanda fiziksel ve psikolojik etkileri olan bir travma olarak nitelemektedir. Yine, aynı araştırmacılar, aile içi şiddeti diğer travmatik durumlardan ayırmakta; devamlılık arz etmesinin ve eş gibi çok yakın bir kişiden gelmesinin travma etkisini farklı bir boyuta taşıdığına dikkat çekmekte ve kadının bu durumla baş etme durumunun önem kazandığını vurgulamaktadırlar.

Aile içi şiddet evrensel olmakla birlikte, farklı kültürlerde farklı anlamlar kazanan hatta bireysel olarak dahi farklı anlamlar içeren ve mücadelesinde de farklılıklar arz edebilen bir durumdur. Bu açıdan bakıldığında aile içi şiddetle mücadelede, bireysel ve sosyokültürel farklılıklar dolayısıyla farklı baş etme yöntemleri benimsenebilmektedir (Gümüş vd., 2021: 80; Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 1). İnsan doğası gereği, var olan bilişsel donanımı sayesinde karşılaştığı güçlüklerle mücadele etme ve çözüm üretme eğilimindedir (Özçelik, 2018: 15; Sabit, 2019: 23). Baş etme davranışı aslında, kişinin stresi azaltma, var olan durumu normalleştirme, koşullardan en az zarar göreceği şekilde uyum sağlayabilme çabasıdır. Başka bir ifadeyle baş etme, karşılaşılan durumu anlamlandırma, oluşan sorunlara dair cevap bulma ve bu yolla kişinin olaya dair oluşturduğu üstünlük kurma isteğidir (Özçelik, 2018: 16).

Anlaşıldığı üzere şiddete maruz kalan kadın, bir şekilde yaşamına devam edebilmek için bazı stratejiler oluşturmaktadır. Bu açıdan bakılacak olursa, kadının benimsediği baş etme stratejisi ya da stratejileri önem kazanmaktadır. Çünkü bu stratejiler, kadını şiddetten nasıl ve ne derecede koruyacağını belirlemektedir. Her kadının baş etme yöntemleri benzer olabildiği kadar farklılıklar da göstermekte; parmak izi gibi her kadın için farklı bir strateji ve sonuç oluşturmaktadır. O halde bu durumda; kadınlar için alınacak tedbirler, kadının, algısının, öz yeterliliğinin, olanaklarının güçlendirilmesine yönelik çalışmalar,

her açıdan değerlendirilebilecek ve farklı alternatifleri oluşturabilecek, her kadın için en uygun destekleyici içeriğe sahip bir yelpaze çerçevesinde olmalıdır. Başka bir ifadeyle, homojen tedbirler ve önleyici uygulamaların yanı sıra özelleştirilmiş müdahaleler geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Kadına yönelik aile içi şiddet durumunda kadının baş etme yöntemleri ile ilgili çalışmalar hala yetersiz olmakla birlikte kendi literatürünü de oluşturmaya başlamıştır (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4). Kadının aile içi şiddetle baş etme yöntemleri ile ilgili çalışmalarda, temel konuların; baş etmeyi etkileyen faktörler, baş etme biçimleri, yaygın tutumlar, karşılaşılan durumlar, sonuçlar ve bu sonuçlara göre baş etme yönteminin devamlılık arz edip etmediği gibi durumlar olduğu görülmektedir. Bahsi geçen her bir unsur, kadının şiddete karşı tutumu ve duruşunu etkileyen çok önemli unsurlardır. Kadınların bu unsurlar bağlamında güçlendirilmesi, kadına yönelik şiddetle mücadelede önemli olacaktır. Bu unsurlarla ilgili gerekli ayrıntıları vermeden önce dünyada ve Türkiye’de aile içi şiddetle baş etme durumlarına kısaca değinmek ve genel bir öngörü oluşturmak çalışmanın devamı için aydınlatıcı olacaktır.

2.5. AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETMEDE DÜNYADAKİ DURUM

Şiddetin evrenselliği nasıl gerçek bir olguysa, ortaya çıkışının da insanlık tarihiyle birlikte olduğu o kadar gerçek bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıldız ve arkadaşları (2015: 141), şiddetin ortaya çıkışının insanlık tarihi ile paralel olduğunu ve yapılan arkeolojik çalışmalarda kadınların uğradığı fiziksel şiddetin 3000 yıl öncesine kadar dayandığını ifade etmektedirler. Eski Roma yazıtlarına göre, erkeklerin eşlerini, izinsiz oyun oynamak, zina yapmak gibi nedenlerle boşamak ve öldürmek hakkına sahip olduklarının yazılı olduğu, Orta çağda ise, erkeğin kadına karşı zor kullanmasının olağan bir durum olarak görüldüğü bilinmektedir (akt., Yıldız vd. 2015: 142).

Anlaşılmaktadır ki, günümüzde kadına yönelik aile içi şiddetin en temel destekleyicisi olan toplumsal cinsiyetçi yapı, tarihin başlangıcından itibaren erkek egemenliğinin meşruluğu ve tahakkümü çerçevesinde süregelmektedir. Bu kabuller, kadına, ailenin devamlılığı konusunda önemli sorumluluklar yüklemekte, sözde ailenin devamlılığına atfedilen önem bağlamında, kadın bir anlamda, erkeğin her türlü yaptırımına boyun eğmek durumunda bırakılmaktadır. Kadın erkek eşitsizliğinin üst düzeyde olduğu

toplumlarda kadına yönelik aile içi şiddetin daha fazla olduğunu düşünmek olasıdır. Aile içi erkek şiddeti ile mücadele içinde olan kadın, şiddete karşı çeşitli tedbirler almakta yani baş etme biçimleri geliştirmektedir. Ancak, kadının aile içi şiddetle baş etme biçimlerinin ülkelerdeki kültürel alt yapı ve algılar doğrultusunda farklılar gösterdiği de görülmektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4).

Ataerkil toplumlarda aile içi şiddet bir ceza ya da davranış düzeltme yöntemi olarak kullanılmakta, kadının erkeğe itaatini gerektirmekte ve erkeğin şiddet uygulaması bu kabullere göre meşrulaştırılmaktadır. Bu bakış açısı baş etme pratikleri üzerinde de etkili olmaktadır (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4). Kandemirci ve Kağnıcı'nın (2014) araştırmalarında, Arap ülkeleri ve Japonya'da kadınların evlilik sonrasında eşin ailesine ait olduğu ve erkeğin kadından sorumlu olduğu aktarılmaktadır. Yine aynı araştırmada, Latin Amerikalı kadınların başkalarının kendileri adına karar almasına izin vermek gibi zorunluluk hissettikleri, Amerika'da yaşayan Müslüman kadınların istismara uğraması durumunda evi terk etmesinin istismara maruz kalmaktan daha kötü bir kader olduğu inancında oldukları aktarılmaktadır (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4). Bu araştırma sonuçlarına göre, kadınların bulunduğu toplumun yapısına göre bir algı oluşturduğu ve baş etme biçimlerini de buna göre şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Aynı araştırmada dikkat çeken bir başka örnek ise İsrail'de yaşayan Arap ve Yahudi kadınlar arasında görülen baş etme biçimlerinin farklılığıdır. Her iki kesime mensup kadın da şiddeti bir yaşam tehdidi olarak görmekte ancak yaralanma durumunda Arap kadınların daha az resmi birimlere başvurmakta olduğu, daha az boşanma davası açmakta olduğu, servise hizmet almaya gelirken yakınlarının refakatinde geldikleri ifade edilmektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4-5). Yoshihama'nın (Yoshihama. 2002, Yıldız vd. 2015: 146'da aktarıldığı gibi) yapmış olduğu araştırmada, Japonya doğumlu ve Amerika doğumlu Japon kadınların baş etme biçimleri arasında fark olduğu tespit edilmiş, Amerika doğumlu olan Japon kadınların şiddete karşı daha aktif bir mücadele sergiledikleri, Japonya doğumlu Japon kadınların ise şiddet karşısında daha pasif stratejileri benimseyerek, daha çok sessiz kaldıkları anlaşılmıştır. Bu tespitler, bulunulan ortamın ve o ortama göre gelişen algının baş etme biçimlerini şekillendirdiğini göstermektedir. Anlaşılmaktadır ki farklı kültürler farklı şiddet algısı üretmekte, kültürel

şekillenme de bulunulan ortamın normlarına göre farklı baş etme biçimleri geliştirmede etkili olabilmektedir.

2.6. AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETMEDE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Kandemirci ve Kağnıcı (2014: 5), doğu kültürü ile batı kültürü arasında bir köprü konumunda olan Türkiye'nin baş etme yöntemleri konusunda daha karmaşık bir durum arz ettiğini ifade etmektedirler. Şüphesiz ki Türkiye' de de toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında şekillenen toplumsal normlar kadınların şiddeti algılama, mücadele ve baş etme biçimlerini şekillendirmektedir. Türkiye'de kadınların, aile içi şiddetle baş etme konusunda bir yandan toplumun genel bir normu haline gelen erkek tahakkümünün zorlayıcılığı bir yandan anayasal hakların getirdiği ve devletin “kadına yönelik şiddete karşı sıfır tolerans” kabulünün sunduğu özgürlük alanı arasına sıkışmış olduğu görülmektedir. Baygal'ın (2022: 188), kadınların statüsünün değişim sürecinde olduğu toplumlarda, kadına yönelik şiddetin de yoğun yaşandığı yönündeki ifadesi ile kadınların yaşadığı bu sıkışmışlığı anlamlandırmak mümkündür. Yasalarla ve devletin yaptırımları ile eli bir yandan kuvvetlenen kadının, bir yandan yüz yıllardır var olan ataerkil düzene karşı direnmede pasif konumda kalmayı sürdürmekte olduğu görülmektedir. Türkiye'de kadını engelleyen en önemli durumun, yukarıda da belirtildiği üzere, kadının erkeğin tahakkümünde olması durumu ve aile içi şiddetin tüm feminist kabullere rağmen henüz özel alanın konusu olduğu kabulünden kurtulamamış olmasıdır. KSGM'nin (2009) Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırmasına göre, özel alan kavramının, şiddetin, topluma değil aileye ait bir sorun olarak değerlendirildiğine ve bu nedenle gerekli önlemlerin alınmasının önünde bir engel olduğuna dikkat çekmektedir. Ataerkil düzenin devam ettiği diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de kadına yönelik aile içi şiddet erkek tahakkümü bağlamında kadına yönelik bir ceza, kadını ıslah etme yöntemi olarak kabul edilmekte ve bu şekilde meşruluğu sağlanan şiddet süreklilik kazanmaktadır. Yine, aile, kutsallığı olan, ne olursa olsun varlığı devam ettirilmesi gereken bir kurum olarak kabul edilmektedir. Bu kabuller, kadının belli durumlarda şiddeti hak ettikleri düşüncesini ortaya çıkarabilmektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 5). Daha önce de ifade edildiği gibi; toplumda yaygın kullanılan deyimler ve kabuller de bunun göstergesi niteliğindedir. “sen kadınsın alttan alacaksın”, “kol kırılır yen içinde kalır”, “saçı uzun akli kısa” vb. birçok atasözü ve deyimler toplumun cinsiyetçi bakış açısını beslemekte ve şiddetin

meşruluğunu desteklemektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 5; Öztürk, 2015: 12). T.C. Başbakanlık ve Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından 2000 yılında yapılan araştırmada, çalışmaya katılan kadınların %64'ünün, erkeğin eşini dövmesini onaylamakta olduğu, %35,1'inin ise ara sıra dayak yemelerini haklı kılacak davranışlarda bulduklarını düşünmekte oldukları görülmektedir. KSGM' nün yararlanıcısı ve yürütücüsü olarak Hacettepe Üniversitesi ile ortak çalışması olan Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (2015) raporuna göre, çalışmaya katılan kadınların %24'ü şiddet sebebinin kendilerinin olduğunu belirtmişlerdir. “kadınla ilgili nedenler” olarak tanımlanan bu durumlar, kadının erkeğin sözünü dinlememesi, erkeği kıskanması, cinsel ilişkiyi reddetmesi, ayrılmak/boşanmak istemesi, ev işlerini aksatması vb. nedenleri içermektedir. Bu nedenlerin varlığında meydana gelen şiddeti şiddet olarak algılamayan kadın, aktif bir baş etme yöntemi de benimsememektedir. Benimsenen bu kabuller, kadının bedensel bütünlüğünün bile önüne geçebilmekte ve gereken önlemlerin alınmasına engel teşkil edebilmektedir (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 6). Bu durum, kadınları öğrenilmiş çaresizlik bağlamında rutin bir kabul edişe zorunlu kılmakta, etkin bir baş etme stratejisi düşünmesine engel olmaktadır. Anlaşılmaktadır ki şiddete maruz kalan kadınlar için başa çıkmaya ilişkin stratejiler geliştirmeye yönelik girişimler, yeterince destek bulmadıkları ve bu konuda kısmen de olsa yalnız kaldıkları için çoğu zaman karşılıksız ve/veya zayıf kalan tek başlarına etkin bir durum olmaya devam etmektedir (KSGM, 2015; Kandemirci ve Kağnıcı: 2014: 6).

2.7. KADININ AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETME PRATİKLERİNDE ETKİLİ OLAN UNSURLAR

Aile içi şiddete maruz kalan kadınların şiddetle baş etme motivasyonlarını ve baş etme düzeylerini belirleyen etmenlerin, özgüven, eğitim gibi unsurları içeren bireysel öz kaynaklardan ve sosyal destek, toplumsal algı, kültürel organizasyon gibi faktörlerin içinde olduğu sosyal etkenlerden oluştuğu ifade edilebilir (Akpınar, 2011:10; Özçelik, 2018:16). Bu çalışmanın ana konusu, her ne kadar, kadına yönelik aile içi erkek şiddetini, toplumsal açıdan anlamlandırmak ve ataerkil sistem üzerinden değerlendirerek katkı sağlayıcı tespitlerde bulunmak olsa da bireysel faktörlerin de baş etme biçimlerine etkilerini anlamak bir o kadar önemli olacaktır. Bu önemi anlamaya çalışırken de temel amaç, kadına yönelik şiddetin nedenini kadın üzerinden biçimlendirmeden ayrı bir

deyişle şiddetin sorumluluğunu kadına atfetmeden, kadınların kendilerine yönelik şiddetle baş etme biçimlerini tüm yönleriyle değerlendirmek ve bütüncül bir açıdan anlamlandırmaktır.

Yapılan alan araştırmalarına göre, kadının şiddet algısının ve öz yeterliliklerinin kadının şiddete bakış açısını belirlemekte olduğu ve şiddetle mücadele edip etmeme, mücadele edecekse nasıl bir yol izleyeceği ile yakından ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. O halde, öncelikli etmenin kadının bireysel donanımının olduğu kabul edilebilir. Bu bireysel donanımı, kadının kişilik özellikleri, eğitimi, öz yeterlilikleri vb. nitelikleri ve temel düzeyde toplumsal öğretiler ve normlar oluşturmaktadır. Örneğin, kişilik olarak olumlu bir benlik algısı içinde olan kadın şiddetle mücadele etmeyi, bu durumu kabul etmemeyi seçecek ve kendine olan öz güveni ile çeşitli aktif baş etme pratikleri geliştirecektir. Akpınar (2011: 10), kadının kendisiyle ilgili benlik algısının durumla başa çıkabilmenin en önemli ögesi olduğunu aktarmakta ve kişinin fiziksel, maddi, sosyal veya kişisel kaynaklara sahipliği üzerine geliştirdiği algısı doğrultusunda olayla ilgili etkin baş etme biçimi kullanabileceğini ifade etmektedir. O halde kadının kendisi ile ilgili olarak geliştirdiği benlik algısının olumlu olması oldukça önemlidir.

Benlik algısı, kişinin kendisi ile ilgili geliştirdiği düşünce, duygu ve değerlendirmelerin tümüdür (Cüceloğlu, 2000: 578). Benlik, kişinin kendisiyle ilgili bildikleri, diğerlerinin bireye dair görüşlerinden yansıtılanlar ve kendine ait gözlemleri ile oluşmaktadır (Koçak, 2019: 6). Başka bir ifadeyle, benlik algısı kişinin kendisiyle ilgili olumlu ya da olumsuz fikirleridir ve bu fikirler kişinin büyüdüğü aile ortamı, anne baba tutum ve davranışları ve anne babanın üstlendiği roller ile oluşmaktadır (Koçak, 2019: 4). Öyleyse kişinin olumlu bir benlik algısı içerisinde olması için, içinde yetiştiği ailenin diğer bireylerinin de olumlu bir benlik algısı içerisinde olmaları oldukça önemlidir. Bu durum bize aslında şiddetle baş etme biçiminin, içinde yaşanan aile tutumu ile de ilişkili olduğunu göstermekte, ailenin desteklenmesi ve aile eğitiminin önemini gün yüzüne çıkarmaktadır. Olumlu benlik algısı içinde olan bir birey, öz yeterlilik açısından da olumlu desteklendiği ve bu olanaklar sağlandığı takdirde daha güçlü bir kendilik algısı geliştirebilecektir. Bu şekilde oluşan bilişsel şemalar, bilişsel yeterlilik ve kendine güven duygusunu da destekleyici özellikte olacaktır.

Bilişsel şemalar, aynı zamanda başa çıkma biçimlerinin de belirleyicileridir ve şiddet mağduru kadının şiddet ilişkisini sürdürme ya da sonlandırma kararını vermesinde etkili olan en önemli etkendir (Akpınar, 2011: 10). Bilişsel şemalar dünyayı anlamak, sorunlarla başa çıkmak ve onlar üzerine düşünerek çözüm üretmek için kullanılan zihinsel temsillerdir (Budak, 2000). Bilişsel şemalar geçmişte yaşanan durumlar, bireylerle kurulan ilişkiler sonucu oluşur ve çocukluktan itibaren başlayıp, yaşam boyunca olgunlaşarak kişinin dünya ve kendisi ile ilgili algısını şekillendirmektedir (Akpınar, 2011).

Olumlu yönde gelişen bilişsel şemaların geliştirdiği bir diğer kavram öz yeterliliklerdir. Öz yeterlilik karşılaşılan farklı deneyimleri tolere edebilmeyi ve uyum sağlamayı kolaylaştıran önemli bir olgudur. Doğan Laçın (2017), öz yeterlilik inancının, kişinin yapabilecekleri ve yapamayacaklarının bilincinde olması ve buna göre karşılaştığı zorlu durumlarda yeni çözümler üretebilmesi ve seçenekleri görebilmesi anlamına geldiğini ifade etmektedir. Kendi öz yeterliliklerine inanan birey, kendine güvenli ve sakin yaklaşımı benimseyerek duruma karşı kontrol algısını artırmakta ve çözüm yollarını daha net görerek etkili bir eylem planı oluşturmaktadır (Akpınar, 2011: 55). Yine Akpınar' ın (2011: 62) ifade ettiği şekilde, aksi durumda ise, kendine güveni olmayan ve başa çıkma becerileri ile ilgili şüphe taşıyan birey felaket beklentisi içinde olduğundan, olayı çözmek yerine durumdan kaçmayı, uzaklaşmayı seçmektedir.

Şiddete maruz kalan kadını bu duruma karşı tedbir almaya ve aktif baş etme yöntemi uygulama kararı almaya motive eden bir başka etken de sahip olduğu psikolojik dayanıklılık düzeyidir. Literatürde psikolojik dayanıklılık kavramlarının “yılmazlık”, “kendini toparlama gücü” olarak da kullanıldığı görülmektedir (Çakar vd., 2014; Doğan, 2015). Olumsuz yaşam deneyimleri yaşayan bireylerden bazıları, yaşanan stresli ve travmatik durumlar karşısında anksiyete, depresyon vb. olumsuz sonuçlarla karşılaşırken; kimi bireyler, bu durumlar sonucu oluşan olumsuz ruh halinden çıkıp normal yaşantısına dönebilmektedir. Bu şekilde gelişen kendini hızlıca toparlayıp normal yaşantısına dönme gücü, “psikolojik sağlamlık” olarak tanımlanmaktadır (Doğan, 2015: 94). Psikolojik sağlamlığın evrensel bir tanımı olmamakla birlikte, risk ve zorluk durumlarında ortaya çıkmış olması ve sürecin sonunda tüm olumsuzluklara rağmen başarı elde edilmesi olarak iki temel kavramı temsil etmektedir (Gizir, 2007: 115). Psikolojik sağlamlık, önleyici

çalışmalar kapsamında, desteklenmesi gereken en önemli olgu olarak karşımıza çıkmakta, kadının şiddete karşı bakış açısının hangi yönde destelenmesi gerektiği konusunda yön çizebilmektedir.

Gizir (2007), derleme çalışmasında psikolojik sağlamlığın ölçümünde risk faktörleri ve yeterlik faktörleri üzerine değerlendirme yaparak, bireysel ve çevresel koruyucu faktörlerin önemini vurgulamıştır. Risk faktörleri, bireysel (olumsuz yaşam olayları, kronik hastalılar vb.), ailesel (ebeveynlerin hastalığı ya da psikopatolojisi, ergenlik döneminde anne olma v.) ve çevresel (ekonomik zorluklar ve yoksulluk, çocuk ihmal ve istismarı, toplumsal travmalar, toplumsal şiddet ve ailevi felaketler) olarak sınıflandırılırken, yeterlik faktörleri ise akademik başarı, olumlu davranış örüntüleri, düşük duygusal problemler ya da semptomlar, düşük davranış problemleri, psikososyal uyum yeterlikleri olarak tanımlanmaktadır. Psikolojik dayanıklılığın, yukarıda bahsi geçen olumlu benlik algısı, öz yeterlilik vb. diğer olguları kapsadığı sonucu da çıkarılabilir. Baş etme becerilerinin oluşması ve kazanılmasında psikolojik dayanıklılık kavramının önemli olduğu anlaşılmaktadır. Aktarılmaya çalışılan tüm bu psikolojik açıların, aynı zamanda aile ve sosyal çevre tutumlarıyla da biçimlendiğini ifade etmek, işin bu boyutunun neden üzerinde durulduğunu anlamaya yardımcı olacaktır.

Kadının sahip olduğu ya da algıladığı sosyal destek de, kadının şiddetle baş etme mekanizmalarını geliştirebilmesinde elini kuvvetlendiren başka bir unsurdur. Sosyal destek; aile, yakın çevre, arkadaş tarafından kadına sağlanan, güçlendirme işlevi gören, bir anlamda kadının sorunlarla yüzleşmesini destekleyen önemli etkenlerden birisidir (Demirel ve Yücel, 2017: 311). Kadının sosyal destek alabileceği kişilerin ya da mekanizmaların var olması kadını güçlendirecek en önemli unsurların başında gelmektedir. Başka bir deyişle kadının destek aldığı kişi sayısı ne kadar fazlaysa ya da güçlenmesini sağlayacak sistemler ne kadar etkiliyse kadın da şiddet karşısında o derece güçlü baş etme biçimleri oluşturabilmektedir. Zira bu bağlamda baktığımızda, Demirel ve Yücel (2017: 312) sosyal desteğin hem nicel hem de nitel boyutlarına değinmekte, kadının bulunduğu durumla uyumunda kurduğu sosyal ağın önemine dikkat çekmektedirler. Erdoğan ve arkadaşlarının da (2019: 820) işaret ettikleri gibi, sosyal desteğin eksik olduğu durumlarda, kadının şiddete maruz kalma durumu devam etmektedir. Sosyal desteğe ulaşamama, kimi kadın için kendi ailesi ve çevresinin

duyarsızlığı nedeni ile olabilirken ikimi kadın için ise kadının bu desteği almak istememesinden kaynaklanabilmektedir. Bu çalışmada da şahit olduğumuz üzere, bazı görüşmeciler, ailelerinin en başından beri kendilerine karşı ilgisiz oldukları ya da şiddet sonrası evlerine dönmek istediklerinde ise bu dönüşün gerçekleşmesinin, aileleri tarafından “çocuklarını getirmemek” gibi bir şarta bağlandığını aktarmışlardır. Bazı görüşmeciler ise kendisi yüzünden ailelerinin de tehdit edilmeleri ve onları tehlikeye atmış olacağı düşüncesi ile ailesinden destek almaya yanaşmamış oldukları aktarmışlardır. Aydöner’ in (2018: 14) de çalışmasında dikkat çektiği üzere, bazen aileye de yönelen bu tehditler nedeni ile, kadın yardım talep etse dahi ailesinin, yardıma yanaşmaması şeklinde de gelişebilmektedir. Aydöner, aynı çalışmasında, kadının, ailesinin tavsiyelerini dikkate almaması ve şiddet gördüğü kişiyi terk etmemesi de ailenin artık desteğini kesmesi gibi bir sonuca da götürebilmekte ve kadın gerekli sosyal desteğe ulaşamamaktadır. Aydöner’in ortaya koyduğu bu ifade, bu çalışmada da belirttiğimiz üzere, şiddetin devamlı süregiden bir olgu olduğunu destekler niteliktedir.

2.8. AİLE İÇİ ŞİDDETLE BAŞ ETME BİÇİMLERİ VE YAYGIN TUTUMLAR

Baş etme ya da başa çıkma kavramı, kişinin yaşamını devam ettirirken karşısına çıkan güçlüklerle mücadele etmesi (Türküm, 1999), stresli durumlara karşı geliştirilen davranış biçimleri olarak tanımlanmaktadır. Birey karşılaştığı güçlüklerle karşı çeşitli baş etme pratikleri geliştirmektedir. Baş etme pratikleri, oluştuğu zamanın ve durumun koşullarına bağlı olarak değişebilen bir süreç (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014) olarak gelişmekte olan, koşullara göre şekillenen gerekliliklere uygun düşünce ya da davranışların kullanıldığı geniş kapsamlı bir dizi eylem olarak (akt. Akpınar, 2011) tanımlanmaktadır. Gümüş ve arkadaşları (2020: 80), şiddetin kadın üzerindeki etkilerinin benzer olmakla birlikte her kadının baş etme yöntemlerinin bireysel ve sosyokültürel faktörlere bağlı olarak değişebildiğini ifade ederler. Türküm (1999: 26), benzer bir şekilde, kişinin yaşadığı çevrenin kültürel öğelerinin baş etme biçimleri ve tarzlarının belirleyicisi olduğunu aktarır. Kağnıcı ve Kandemir (2014: 4) ise; kadınların baş etme biçimlerini belirleyen önemli etmenlerden birisinin de şiddete ve şiddet karşısındaki konumlarına ilişkin algıları olduğuna dikkat çekmektedir. Literatürde baş etme yöntemlerini etkileyen faktörler aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmektedir (Gümüş vd., 2020; Yıldız vd., 2015):

- Toplumun sosyokültürel özellikleri
- Çocukluk dönemindeki şiddet yaşantısı
- Deneyimlenen stres düzeyi
- Yaşadığı şiddetin türü ve derecesi
- Şiddeti algılama ve yorumlama biçimi
- Destek mekanizmalarının işlevselliği
- Kadının kişilik özellikleri

Belirtilen her bir etkenin, deneyim içindeki biçimine ve derecesine göre; kadının şiddetle baş etme yordamları değişebilmektedir. Kadının yardım alma davranışını engelleyen unsurlar olarak ise; kadının öz yeterlilik düzeyi, şiddet algısı, şiddete maruz kalma süresi, çevresel ve sosyal desteğin sınırlı olması gibi olguların; başka bir ifadeyle, sosyal psikolojik ve kültürel faktörlerin rol oynadığı düşünülebilir. Kadının öz yeterlilik düzeyi, kendine güvenli ve iyimser yaklaşım içinde olması sosyal destek arama davranışını güçlendirmektedir (Gümüş vd., 2020: 82). Toplumsal cinsiyet kabullerinin, kadının şiddet algısını belirleyen en temel unsur olduğunu göz önünde bulundurduğunda büyük oranda etkili olan bir başka engel unsuru olduğu anlaşılmaktadır. Literatür araştırmalarına göre, duygusal şiddet, karşılaşılan en yaygın şiddet türlerinden biri olmasına karşın kadınların duygusal şiddete yönelik farkındalıklarının daha düşük olduğu ve önemsenmediği görülmüştür (Gümüş vd., 2020: 84). Bu çalışmada da, Gümüş' ün ifade ettiği şekilde, kadının, yaşadığı duygusal şiddetin farkında olmadığı görülmektedir. Örneğin, bu çalışmada bir görüşmeci, eşinin kendisine yönelik söylemlerinden kendini sorumlu tutarak “kadınlığımdan kendimi suçluyordum” ifadesini kullanmakta ve yine de eşinin bu söylemlerinin, ailesinden sevgi görmemiş olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Bir başka katılımcı ise, eşinin kısıtlamalarını haklı bularak “yapma diyorsa yapmayacaksın işte” ifadesini kullanmakta ve kendisini suçlamaktadır. Ancak duygusal şiddetin, diğer şiddet türlerini de beraberinde getirdiği ve şiddetin meşruluğunu kuvvetlendirici bir etmen olduğu da anlaşılmaktadır. Zira bu çalışmada da karşılaştığımız şekilde kadına uygulanan şiddet, duygusal, psikolojik ya da ekonomik olarak başlayıp, fiziksel şiddetle son bulmaktadır. Kadın, ancak şiddet fiziksel olarak devam ettiğinde bir çözüm bulmak için harekete geçmektedir.

Baş etme davranışını durduran bir diğer engelleyici unsur olan şiddete maruz kalma süresidir ve bu süre uzadıkça, kadın tarafından şiddetin kanıksandığı, normalleştirildiği ve öğrenilmiş çaresizliğe yol açarak şiddeti kabul etme noktasına geldiği anlaşılmaktadır (Gümüş vd., 2020). Çevresel ve sosyal desteğin yetersizliği ise kadının baş etme çabası geliştirmesindeki bir başka engel unsuru olabilmektedir. Kimi zaman aileden yeterli desteğin sağlanamaması, kimi diğer toplumsal destek unsurların yetersizliği ya da kadının destek mekanizmalarından haberdar olmaması gibi unsurlar, şiddetle baş etme biçimleri üzerinde etkili olabilmektedir. Yıldız ve arkadaşları (2015: 147), çalışma sonuçlarına göre kadınların, şiddete yönelik mağduriyetlerin giderilmesinde toplumdan beklentilerinin bulunmadığını, bu anlamda kendilerini yalnız hissettiklerini, koruyucu ve önleyici tedbirlerin kimi zaman etkisiz ve yetersiz kalabildiğini aktardıklarını ifade etmektedirler. Toplumda şiddetin kabul edilebilir bir davranış olarak tanımlanması, evliliğin olağan bir özelliği olarak görülmesi ve aile içinde mahrem bir olgu olarak kabul edilmesi kadının sosyal destek arayışına girmemesine yol açabilmektedir (Gümüş vd., 2020: 85). Görüldüğü üzere kadının baş etme biçimi, kendi potansiyeli ve sahip olduğu çevresel desteğe göre şekillenmekte ve bir bakıma sosyo-psiko-kültürel etkiler olarak düşünülebilecek faktörlerin, üzerinde rol oynadığı bu farkındalık ve algı doğrultusunda belirlenmektedir.

Literatür çalışmalarında, baş etme stratejileri bağlamında farklı sınıflandırmalar ile karşılaşılmaktadır. Etkililik derecesine göre tanımlanan baş etme stratejileri, etkin ve etkin olmayan baş etme stratejileri olarak sınıflandırılmaktadır (Erdoğan vd., 2009; Akpınar, 2011). Problem odaklı ve duygu odaklı baş etme stratejilerinin, aktif baş etme (gözlenebilen/davranışsal) ve pasif baş etme (gözlenemeyen/ duygusal ve bilişsel), yaklaşma ve kaçınma, gizli ve açık baş etme, aktif başa çıkma/ kaçınma tarzı başa çıkma ve bilişsel/ davranışsal stratejiler şeklinde sınıflandırıldığı görülmektedir (Akpınar, 2011; Kandemirci ve Kağnıcı, 2014). Ancak anlaşılmaktadır ki, bu konuda referans kabul edilen ve temel alınan sınıflama, problem odaklı ve duygu odaklı baş etme stratejileridir. Bu sınıflandırmaları farklı boyutlardan ele alarak değerlendirmelerde bulunan araştırmacıların da önemli katkıları bulunmaktadır.

Problem odaklı baş etme, stres kaynağını hedef alan ve işlevsel bir yaklaşımla stres yaratan durumu ortadan kaldırmaya ya da etkisini azaltmaya yönelik planlı ve mantıksal

eylemleri içeren bir yaklaşımdır (Akpınar, 2011; Gümüş vd., 2020; Kandemirci ve Kağnıcı, 2014; Yıldız vd., 2015). Yıldız ve arkadaşları (2015), kadınların neredeyse hepsinin kullandığı yöntemlerden biri olan problem odaklı baş etme biçiminin, yüzleşme, uzaklaşma/kaçınma ve destek arama olarak üç eylemi içerdiğini ifade ederler. Yüzleşme şiddet gördükleri kişi ile karşılıklı görüşmeyi; uzaklaşma/kaçınma şiddet görülen ortamı terk etmeyi; destek arama ise aileleri ya da yakın çevresinden sosyal destek aramayı ya da devlet kurumlarından profesyonel destek aramayı tanımlamaktadır. Bu alanda önemli bir çalışma yapan Yıldız ve arkadaşlarının (2015) araştırmalarında, araştırmaya katılan kadınların tümünün şiddetin nedenini anlamak ve durumu düzeltmek için eşleri ile yüzleştikleri, şiddet gördükleri ortamdaki uzaklaşmayı tercih ettikleri ancak çoğunun birkaç kere ortamdaki uzaklaşmalarına rağmen özellikle ailelerinden yeterli desteği alamadıkları için geri dönmek zorunda kaldıkları, aynı şekilde sosyal ve profesyonel destek arama durumunda kaldıklarında ailelerinden yardım istediklerini ancak sığınma evine gelene kadar yeterli desteği alamadıkları ifade edilmektedir.

Literatürde tanımlanan problem odaklı planlı ve mantıksal eylemler, yüzleşme, evden uzaklaşma, aile bireylerine sığınma, ikna etmeye çalışma, arkadaş/komşu/devlet kurumlarından destek arama, para kazanma vb. aktif çabalar olarak sıralanabilir (Yıldız vd., 2015). Söz konusu olan bu baş etme biçimleri Akpınar' a (2011) göre agresif tarzda ya da sorunu çözmeye yönelik geliştirilen serinkanlı, rasyonel ve incelikli çabalar şeklinde gelişebilmektedir. Özçelik (2018: 17), kadının problem odaklı baş etme biçimlerinin, zarar görmüş olması ya da zarar görmediği ancak tehdit altında olması durumuna göre şekillendiğini ifade eder. Kişi zarar görmüşse; zararı tamir etmeye odaklanırken, tehdit altındaysa potansiyel zararın ortaya çıkmasını engellemeye odaklanmaktadır. Problem odaklı baş etme biçiminde takip edilen yol; stres kaynağıyla ilgili yardım arama, eylem planı geliştirme, planı uygulama ve kaynağı ortadan kaldırma şeklinde bir planlama içermektedir (Erdoğan vd., 2009: 811). Görüldüğü üzere; kadın, problem odaklı baş etme biçiminde, şiddetle mücadele içindeyken ciddi bir bilişsel hazırlık ve planlama geliştirmektedir. Ancak ne derece başarılı olacağı büyük oranda, Yıldız ve arkadaşlarının (2015), çalışmalarında da ortaya konulduğu üzere, alacağı sosyal desteğe göre değişmektedir.

Duygusal odaklı baş etme, stres yaratan durumu kontrol etmek, ortadan kaldırmak yerine, durumun kabul edildiği, oluşan stresle baş etmeye odaklanılan bir baş etme yöntemidir (Gümüş vd., 2020). Duygusal odaklı başa çıkmada, duygusal reaksiyonların yönetilmesi ve duyguların dışavurumunun düzenlenmesi çabası vardır, yani; kişi deneyimlediği duyguya odaklanmış ve duygusu tehdit içeriyorsa duyguları üzerinde yeniden tanımlama yapmaya yönelmiştir (Özçelik, 2018: 17). Sorunla yüzleşmekten kaçınma davranışı içeren duygusal odaklı baş etme biçimlerinde kadın daha çok, kabullenme, durumu olağanlaştırma, sonuçların şiddetini azaltmaya çalışma, düzeleceği umudu ile sabretme, inançlarına, dine vb. sığınma davranışlarına yönelmektedir. Yıldız ve arkadaşları (2015), çalışmalarında bu tespiti doğrular sonuçlara ulaşmış ve çalışmaya katılan kadınların stresi yönetmek ve duygularını kontrol edebilmek için durumu kabullendiklerini, sabrettiklerini ve dine sığındıklarını belirttiklerini ifade etmişlerdir.

Literatür çalışmalarında problem odaklı başa çıkmanın, duygusal odaklı başa çıkma tutumuna göre daha işlevsel olduğu tespiti ile karşılaşılırken, kimi çalışmalarda da duygusal odaklı ya da problem odaklı başa çıkma stratejisine başvurmanın, yaşanan durumun kontrol edilebilirliğine bağlı olduğu ifade edilmektedir. Akpınar (2011: 52), kontrol edilebilir durumlarda problem odaklı başa çıkma biçimi kullanılırken, kontrol edilemez durumlarda duygusal odaklı başa çıkma stratejilerinin kullanımının işlevsel olduğunu aktarmaktadır.

Kadınların şiddetle baş etme pratiklerini belirleyen önemli etmenlerden birisi şiddete ve şiddet karşısındaki konumlarına ilişkin algıları olmaktadır (Kandemirci ve Kağnıcı, 2014: 4). Özçelik (2018: 19), kadının seçtiği baş etme stratejisini anlayabilmek için durumsal faktörlerin göz ardı edilmemesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Şu durumda; farklı kültürlerin, maruz kalınan şiddetin boyutunun, kadının öz yeterlilik düzeyinin, var olan sosyal destek mekanizmalarının seçilen baş etme biçimlerini belirlediği söylenebilir. Başa çıkma stratejilerinin belirlenmesinde psikolojik sağlığın da önemli belirleyici olduğu ifade edilmektedir (Özçelik, 2018: 20). Irmak ve Altıntaş'ın (2017) çalışmalarında söz konusu tespitlerle örtüşen sonuçlar ile karşılaşılmaktadır. Sözü edilen çalışmada, şiddet görmüş olan ve konukevinde kalan kadınlar ile şiddet gören ve evinde kalmaya devam eden kadınlarla çalışılmıştır. Buna göre; konukevinde kalan kadınların "aktif başa çıkma" puanları, evinde kalan kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuş ve yine "işlevsel

olmayan başa çıkma” ve “davranışsal olarak boş verme” puanları ise evde kalan kadınlarda, konukevinde kalan kadınlara göre anlamlı oranda daha yüksek saptanmıştır. Belki de, şiddet gördüğü halde evinde kalmaya devam eden kadın, içinde bulunduğu şartlara göre, kendisi için en az zarara uğrayacağı çözümü uygulayarak şiddetle baş ettiğini düşünmektedir. Ya da, zarar görmeyeceği daha iyi başka bir seçeneği olmadığı için şiddet gördüğü evde kalmayı sürdürmek zorundadır. Bu zorunluluğun, ataerkil düzenin sistematik bir sonucu olduğunu düşünmek çok da yanlış olmayacaktır. Daha önce de belirtildiği üzere sistem, çaresizliği besleyen ve hep aynı sonuçlara zorlayan bir döngü şeklinde kendini yenilemektedir. Aynı çalışmada konukevinde kalan kadınların eğitim sürelerinin (7,2 yıl) evinde kalanlardan yüksek olması (5,1 yıl), eğitimin şiddetten uzak kalmayı sağlayarak koruyuculuk kazandırdığı anlaşılırken aynı zamanda aktif baş etme stratejisini kullanmasında da etkili olduğu düşünülmektedir (Irmak ve Altıntaş, 2017). Kullanılan baş etme stratejisini belirleyen etkenlerin, yaşamı tehdit eden bir unsurun varlığı, şiddetin aralıklı ya da sürekli olma durumu, şiddetin en yakınından gelmesi, evlilik bağı, çocuk sahibi olma durumu gibi durumların olduğu söylenebilir (Gümüş vd., 2020: 80).

Literatürde yer alan bir başka baş etme yaklaşımı ise yaklaşma ve kaçınma stratejileridir. Yaklaşma tarzında kişi stres verici duruma ve bu duruma yönelik tepkisine odaklanarak, duygusal destek arama, çözüm üretmek için stres verici durum hakkında bilgi edinme ve planlama yapma gibi işlevsel bir yaklaşım benimsemektedir. Kaçınmacı yaklaşımda ise stres verici durumdan ve buna dair tepkilerinden uzak durma davranışına odaklanarak, kendini diğerlerinden uzak tutma, stres durumunu inkâr etme, kendi düşünce ve duygularını yok sayma gibi pasif bir yaklaşım izlemektedir (Akpınar, 2011). Bu yaklaşımlarda da kişinin var olan durumu, büyük oranda hangi yaklaşımı benimseyeceğini belirlemektedir. Örneğin Waldrop ve Resick, şiddetin yoğunluğunun artmasıyla beraber kaçınma davranışının daha sık kullanıldığını belirtmişlerdir (Waldrop ve Resick, 2014, Akpınar, 2011’ de aktarıldığı gibi). Yine Akpınar’ ın (2011) Flenza’ dan aktardığı üzere kadınların duruma karşı tepkileri sosyal değerler, toplum kaynakları ve tepkileri ile psikolojik deneyimlerine göre şekillenmektedir.

Görüldüğü üzere baş etme stratejilerinin sınıflandırılması çok farklı düzlemde değerlendirilebilmekte ve bütün sınıflandırmalar farklı yönlerden oluşturulmasına

rağmen birbiri ile ilişkili durumları ifade etmektedir. Ancak, Akpınar (2011), temel kavramlar bağlamında değerlendirerek bütüncü bir sınıflandırma açılımı sağlamış ve probleme yönelik aktif yaklaşımlar “kendine güvenli yaklaşım”, “iyimser yaklaşım”, “sosyal destek arama yaklaşımı” gibi yaklaşımcı biçimde tanımlarken; duygulara yönelik pasif yaklaşımlar ise “çaresiz yaklaşım” ve “boyun eğici yaklaşım” şeklinde kaçınılmaz yaklaşım olarak aktarmıştır (Akpınar, 2011: 54).

3.YASAL DÜZENLEMELER

Önemli bir sosyal sorun ve en önemli insan hakkı ihlallerinden birisi olarak kabul edilen kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında, uluslararası ve ulusal düzlemde birçok yasal düzenleme mevcuttur. Dünyada, insan haklarıyla birlikte, kadın haklarının da önem kazanması ve 1945 yılında imzalanan ve Türkiye Cumhuriyeti’nin de taraf olduğu Birleşmiş Milletler Antlaşması ile yasal mevzuatların düzenlenmesinin önü açılmıştır (Erdal, 2019: 11). Söz konusu antlaşmada kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olduğu vurgusu yapılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti, taraf olduğu uluslararası antlaşmalar doğrultusunda çeşitli yasal düzenlemelere gitmiş, mevcut yasal ifadelerde gerekli düzeltme ve düzenlemeli yapmıştır.

Ulusal mevzuat ve uluslararası düzlemde yer aldığımız antlaşmalar uyarınca bağlı kaldığımız düzenlemeler, kadına yönelik şiddetle mücadelede kararlılık ve uygulamaların etkinliğini belirlemektedir. Bu nedenle her bir yasa maddesi ve buna istinaden yürütülen uygulamalar kadına yönelik şiddetle mücadelede ne kadar önemli ise kadının etkili baş etme biçimlerini benimsemesi ve güçlenmesi konusunda da o kadar etkili olmaktadır. Bu konuda yasa uygulayıcılarının mevzuata uygun olacak şekilde bu mücadeleyi yürütmesi ve herhangi bir zafiyete yol açmadan kararlılıkla yasalara sadık kalması kadını şiddetten koruyacak en önemli güç olacaktır. Kaldı ki; bu tutum aynı zamanda, kadına yönelik şiddet konusunda toplumun algı ve tutumunu da belirleyecek en önemli etken olacaktır. Bu nedenle, bu bölümde mevcut yasal düzenlemelerin ve uygulamaların neler olduğuna dair, yasal çerçeveye yer verilmiştir.

3.1. ULUSAL DÜZENLEMELER

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda her Türk vatandaşının temel hak ve hürriyetler bağlamında eşitlik ve sosyal adalet ilkesi gereğince onurlu bir yaşam sürdürme, maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu ifade edilmektedir. Anayasanın 10. Maddesinde “kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.” hükmü yer almaktadır. Yine T.C. Anayasası'nın 17. maddesinde “herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Kimseye işkence ve eziyet yapılmaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz” hükmü yer almaktadır. Anayasanın, Ailenin Korunmasına yönelik 41. maddesi “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır” ifadesi yer almakta, “devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasının sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” hükmü bulunmaktadır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Anayasanın 90. Maddesinde bulunan “usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletler arası anlaşma hükümleri esas alınır” hükmü ile uluslararası karar ve düzenlemelerin temel alınacağı beyan edilmiş olmaktadır” hükmünden bahseder (KSGM, 2012: 2). Bu bağlamda değerlendirildiğinde Anayasa'da, cinsiyet temelli ayrımcılığa müsaade edilemeyeceği hükümlerle garantiye alınmış, ailenin korunması, kadının ve çocuğun her türlü ayrımcılık ve şiddete karşı korunacağı ve bunun için gerekli çalışmaların yapılmasının esas olduğu hükmüne yer verilmiştir. Yine, Erdal' in da dikkat çektiği üzere, 90. Madde uyarınca anlaşılmaktadır ki anayasanın kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve gerekli tedbirlerin alınması konusunda uluslararası mevzuatlara uygunluğu söz konusudur (2019: 12).

14.01.1998 tarihinde yürürlüğe giren 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun hükmünün (8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Kanununun 23'üncü maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır) aile içi şiddete maruz kalan bireylerin korunmasını ve aile bireylerinin birbirlerine verebilecekleri zararları önlemeyi ve şiddeti doğuran sebepleri ortadan kaldırmayı amaçladığı görülmektedir. Bu yasa, aile bütünlüğünü ön planda tutmakla

birlikte, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete dair sorunlara değinmediği ve yasanın, toplumsal cinsiyet bağlamında yer alacak hükümlerle desteklenmesi gerektiği dikkat çekmektedir. Yapılan yeni değişiklikler ve düzenlemelerle, korunan kişiye barınma yeri sağlanması, geçici maddi yardım yapılması, danışmanlık hizmeti verilmesi, gerekiyorsa kişinin geçici korunma altına alınması, varsa çocukları ile ilgili temel hakların sağlanması, gerektiğinde korunan kişilerin kimlik bilgilerinin değiştirilmesi veya gizlenmesi gibi birçok tedbir kararının yer aldığı 08.03.2012 tarihli 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun yürürlüğe girmiş ve 4320 sayılı kanun yürürlükten kaldırılmıştır. 6284 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle, toplumsal cinsiyet bağlamında bir bakış açısı oluşturulmuş, alınacak tedbirler konusunda yukarıda bahsi geçen birçok tedbirin de eklenmesiyle kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda kararlılık ortaya konulmuştur.

Devlet, anayasal mevzuatla, kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve kadının desteklenmesi konusunda gerekli tedbirleri almış ve uygulamaya koymuştur. Ancak, sivil toplum kuruluşlarının bu süreçteki gelişim ve ilerlemelere, alınan kararlara olan katkısını belirtmek gerekmektedir. Zira bu süreçte sivil toplum kuruluşları aktif rol üstlenmiş, ciddi mücadeleler ve kararlı tutumlarıyla kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda, ciddi adımlar atılması ve bu kararların kanun hükümlerinde yer almasının sağlanmasının önünü açmışlardır.

Alan araştırmalarında dikkat çeken önemli bir tespit de devletin ciddi yasal düzenlemeler yapmış olmasına ve ceza hukuku bağlamında değerlendirildiğinde büyük oranda önemli kazanımlar sağlanmasına rağmen, uygulamada toplumsal cinsiyet düzeninin ve geleneklerin yargı pratiğinin uygulanmasının önünde ciddi bir engel teşkil ettiğidir (Erdal, 2019: 13).

3.2. TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN TARAF OLDUĞU BAZI ULUSLARARASI ANTLAŞMA VE SÖZLEŞMELER

1981 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW), Türkiye Cumhuriyeti tarafından 10 Ocak 1986 tarihinde onaylanmıştır. Bu sözleşme, taraf olan devletlere “yasalar önünde eşitlik” ve “fiili eşitlik”

sağlamaya yönelik yükümlülükler getirmektedir. Bu bağlamda, sözleşme uyarınca aile içi ayrımı önlemek amacıyla kadınlara sağlanması gereken haklar şu şekilde tanımlanmıştır:

- a) Evlenmede erkeklerle eşit hak
- b) Özgür olarak eş seçme, serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı
- c) Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklara tabi olması
- d) Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalarda yararlanmada eşit haklar,
- e) Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda anne-babanın eşit hak ve sorumluluklara tabi olması,
- f) Her durumda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar,
- g) Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit haklar,
- h) Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı işletmesi, idaresi, yararlanması ve elden çıkarılmasında eşlere eşit haklar tanınması

Ancak, CEDAW kadın ve erkeklerin eşit haklara sahip olmaları gerekliliğine dikkat çektiği halde, kadına yönelik şiddet konusuna yeterince yer vermediği gerekçesiyle eleştirilere maruz kalmış ve 1992 yılında eklenen tavsiye kararı ile taraf devletlere kadına yönelik şiddeti önleme yükümlülüğü getirilmiştir (Erdal, 2019: 12).

20 Aralık 1993 tarihli Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Birleşmiş Milletler Bildirisinde, “eşitlik, güvenlik, özgürlük, bütün insanların bedensel bütünlüğü ve insanlık onuru konusundaki hakları ve prensiplerin kadınlara her yerde uygulanmasının acil bir gereklilik olduğu” ilkesi doğrultusunda kadına yönelik şiddetle ilgili geniş çerçeveli tanım ve tespitler yer almış ve taraf devletlere, kadına yönelik şiddetin tasfiyesi konusunda yükümlülükler tanımlanmıştır. Bildiri taraf devletlerin yükümlülükleri konusunda şu ifadeyi kullanır: “devlet kadınlara karşı şiddeti yasaklar ve kadınlara yönelik şiddetin tasfiye edilmesi konusundaki yükümlülüklerinden kaçınmak üzere herhangi bir örf ve adeti, geleneği veya dinsel düşünceyi ileri süremez. Devletler her türlü uygun araçla ve hiç gecikmeksizin kadınlara karşı şiddeti tasfiye politikası yürütür.”

Uluslararası alanda kabul gören bir diğer önemli eylem planı ve kararı 1995 tarihli Pekin Deklerasyonu'dur. Kadına yönelik şiddetin önlenmesini, kadın haklarını insan hakları perspektifinde değerlendiren bu deklarasyon, kadına yönelik şiddetin, eşitlik, kalkınma ve barış hedefleri önündeki en büyük engel olduğunu belirtir (Yalçın, 2014: 41).

Yalçın' ın (2014: 42) aktarımına göre ise, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 11 Aralık 2003 tarihli, Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetin Ortadan Kaldırılması konulu kararı ile, özellikle aile içi şiddetin önlenmesi için tüm diğer önlemlerin yanı sıra, aile içi şiddet mağduru kadınların yasal haklarının korunmasında, tedavi ve destek almalarında gerekli yardımın sağlanması, başvuru merkezleri ile güvenli sığınma evlerinin kurulmasının sağlanması gerekliliği üzerine kararlar alınmıştır.

3.3. AİLE İÇİ ŞİDDETE MARUZ KALAN KADINLARA SUNULAN HİZMETLER

Kadına yönelik şiddetle mücadele, adalet, emniyet, sağlık, sosyal hizmetler gibi birçok kurumun iş birliği ile başarılı olunabilecek bir konu olup, bu kurumların önleyici, müdahale ve rehabilitasyon hizmetleri ile sağlanabilecektir (Yalçın, 2014: 51).

Önleyici hizmetler; bu konuda politika üretmek yani kadına yönelik şiddetin nedenlerini saptamak ve buna yönelik çözüm yolları geliştirerek uygulamayı içerirken, müdahale şiddetin söz konusu olduğu durumlarda kadına yönelik alınan koruyucu tedbirleri, rehabilitasyon ise korunma ve barınma ihtiyacının karşılanması yanı sıra istihdam, danışmanlık, sağlık, psikolojik destek vb. hizmetleri tanımlar (Yalçın, 2019: 52).

Şiddet mağduru kadınların kurumsal bağlamda barınma ihtiyaçları ilk kabul birimleri ve kadın konukevleri tarafından karşılanmaktadır. Kadın konukevlerinin amacı ve işleyiş biçimi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, 5 Ocak 2013 tarihli resmî gazetede yayımlanan Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik ile belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre Kadın Konukevi hizmetinin; şiddet mağduru kadınların öncelikli olarak bu şiddetten korunması, psiko-sosyal ve ekonomik sorunların ortadan kaldırılması ve kadınların güçlendirilmesi faaliyetlerini içerdiği belirtilmektedir. Konukevlerinin çalışma esasları ve temel ilkeleri arasında; kişiye saygılı ve yararlı olma, kadın odaklı yaklaşımda bulunma, beyanın esas alınması, kadın adına karar almama, kadınların ekonomik, sosyal ve psikolojik açıdan güçlendirilmesi, şiddet uygulayan ve

mağdur kadın arasında uzlaşma teklifinde bulunmama, arabuluculuk yapmama, kişisel bilgileri gizli tutma ve koruma gibi yaklaşımlar bulunmaktadır. Kadın konukevlerine doğrudan başvuru yapılamamakta, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü (ASHİM), Şiddeti Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM) ya da kolluk kuvvetlerine başvuru yapılabilmektedir.

Şiddet olgusunun nedenleri, varlığı, sonuçları ile çok yönlü mücadele edilmesi amacıyla 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca, Aralık 2012 itibari ile 2 yıllık pilot uygulaması ile 14 ilde kurulan Şiddeti Önleme ve İzleme Merkez'leri (ŞÖNİM) hizmete girmiştir (Erdal, 2019: 14). 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanuna İlişkin Uygulama Yönetmeliği; şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar, çocuklar, aile bireyleri ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilerin ve kişilere yönelik şiddetin önlenmesi ile şiddeti uygulayan veya uygulama ihmali olan kişiler hakkında şiddetin önlenmesine yönelik tedbirler ile bu tedbirlerin alınması ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları kapsar.

17 Mart 2017 tarihi itibariyle, pilot uygulamalar sonrasında, ŞÖNİM' lerin çalışma esas ve usullerinin belirlenmesi amacıyla Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik yürürlüğe girmiştir (Erdal, 2019: 15). ŞÖNİM'ler; şiddetin önlenmesi, koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin sağlanmasını hedefleyen, danışmanlık, rehberlik, izleme hizmetlerinin verildiği, yeterli sayıda ve tercihen kadın personellerin istihdam edildiği yedi gün yirmi dört saat esasına göre hizmet veren merkezlerdir. ŞÖNİM' ler temel insan haklarına dayalı insan onuruna yaraşır bir şekilde hizmetlerin yürütüldüğü, şiddet mağduru ve yanındaki çocukların kendilerini güvende hissetmesine olanak tanıyan, güvenlik, ekonomik, hukuki, sosyal ve psikolojik açıdan destekleyici, kişiler arası ayrımcılığın olmadığı, kişisel bilgilerin gizliliğinin esas alındığı vb. temel ilkeler çerçevesinde hizmetlerini devam ettirmektedir (Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri Hakkında Yönetmelik, 2016).

4.YÖNTEM

4.1. METODOLOJİ: ARAŞTIRMA DESENİ, VERİ TOPLAMA VE ANALİZİ, ETİK İLKELER

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama biçimleri, verilerin nasıl toplandığı, verilerin çözümlenmesi, araştırma sürecine ilişkin bilgiler ve araştırmada etik açıdan dikkat edilen konular yer almaktadır.

Kadınların şiddet deneyimleri ve baş etme yöntemleri genel bir sorun olarak görülmekle birlikte, her bir kadın için farklı biçimlerde tecrübe edilmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, insan davranışlarının sebepleri ile çevreden etkilenme biçimlerinin niçin ve nasıl olduğunu anlayabilmeye olanak tanıyan (Sayım, 2021: 51) nitel araştırma deseni kullanılması uygun görülmüştür. Böylece, olguyu daha iyi anlamamıza ve tanımlamamıza yardımcı olacak esnek bir özellik gösteren, aynı zamanda etkileşime ve daha açıklayıcı, detaylı ve derinlemesine bilgiye ulaşmaya olanak tanıyan bir yol izlenmiştir. Nitel araştırma modeli genelleme yapmaktan çok anlamaya yönelik bir model olup, gerçekliği birçok bakış açısı ile bütüncül bir şekilde kavramayı amaçlar (Karataş, 2015: 62). Nitel yöntem, gerçekliği olduğu gibi tanımlamaya, ne ve nasıl sorularının cevaplarına ulaşabilmeyi sağlar (Kümbetoğlu, 2019: 34). Başka bir ifadeyle nitel araştırma, her bir olayı özgül bir durum olarak ele alır ve araştırmacıya olayla ilgili derin bir inceleme yapabilme olanağı tanır. Bilimsel bir araştırmanın sistematik bir karakter kazanması, söz konusu araştırmanın benimsediği yöntemle mümkündür. Yöntem Charmaz'ın da (2006: 14) ifade ettiği gibi, araştırmacının, dünyayı katılımcıların içinden ve onların gözünden görmesine aracılık etmekte ve araştırmacıya, dünyaya ilişkin katılımcıların bilgisine erişme olanağı sunmaktadır. Bu bağlamda, nitel bir araştırma yöntemi, nicel araştırmalardan farklı olarak, araştırma sahasına ve konusuna daha yakın perspektifle yaklaşmayı sağlayarak, daha odaklı bir bilgiye erişimi mümkün kılmaktadır (Charmaz, 2006: 14). Böylece, nitel araştırma deseni, belirli bir konu hakkında araştırma yapan araştırmacının hem detaylı hem de ilgi çekici bilgiler elde etmesine olanak tanımaktadır (Charmaz, 2006: 3). Bu nedenle, bu araştırmada nitel araştırma tercih edilmiş, böylece katılımcıların her birinin şiddet deneyimi benzer olmakla birlikte kendi

içinde farklı tecrübeler ve deneyimler gösterme nedeninin anlaşılması amaçlanmıştır. Nitel araştırmalarda kullanılan temel teknik olan görüşme bu araştırmanın da ana tekniğidir.

Bu araştırmada, 1Ekim 2021- 31 Ocak 2022 dönemlerinde Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet almakta olan kadınların, kadın konukevi öncesi ve sonrası deneyimlerinin ve buna bağlı gelişen davranışlarının anlaşılması amaçlanmıştır. Bu süreçte kadınların, şiddetle baş etme deneyimleri ile kadın konukevi hizmetlerine erişim biçimleri ve kadın konukevinin katkılarına yönelik görüşleri incelenmiştir.

Kadın konuk evlerinden hizmet almakta olan her bir kadının, genelde benzer baş etme biçimleri geliştirdikleri tespit edilmiş olmakla birlikte her bir kadının kendi gerçekliği bağlamında baş etme biçimlerinin öncelik sırası ve etkinlik düzeylerinin farklılıkları dikkat çekmektedir. Konunun özgünlük arz ediyor olması tüm evrene ulaşmayı gerekli kılmamakta ayrıca tüm evrene ulaşabilmek mümkün de olamamaktadır. Niteliksel araştırmalar temsil edici örneklemden daha çok, veri derleyici örneklere ulaşmayı hedeflediği için deneyimleri olan, yaşantıları vasıtasıyla araştırmanın ana sorularına cevap oluşturacak verilere ulaşılabilecek örneklem seçmeye yönelir (Kümbetoğlu, 2019:97). Bu öngörü ile, belirli bir Kadın Konukevi Müdürlüğünden hizmet almakta olan kadınlara ulaşmak araştırmanın hedeflerinden biri olmuştur.

Araştırma evreni, Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı bir kuruluş olarak hizmet vermekte olan Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet almakta olan kadınlar oluşturmuştur. Çalışmanın yapılabilmesi için öncelikle, Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü' ne üst yazı ile dilekçe verilmiş ve bu dilekçeye istinaden, Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü tarafından, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı' na bağlı KSGM' ye 15.09.2021 tarihli dilekçe ile başvuru yapılmış, KSGM' nün 29.09.2021 tarih ve 1192751 sayılı cevap yazısı ile onay alınmıştır. Bakanlık onayının alınması sürecinde Bakanlık tarafından, Araştırma önerisinde bulunan soru formunun revizesi istenmiş ve soru formu üç kez revize edildikten sonra son şeklini almıştır. Bu noktada, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın, hassasiyeti, düzeltmelerin sağlanması yönündeki rehberliği ile katkısını ve resmi onayıyla, önemli bir araştırma konusunun araştırılabilmesine olanak tanımış olmasının, araştırmanın amacına yönelik ne denli

önemli bir katkı sağladığını ifade etmek de uygun olacaktır. Araştırma sürecinde, görüşme planında belirlenen görüşme tarihlerine, pandemi nedeni ile oluşan gelişmeler nedeniyle mümkün olduğunca bağlı kalınmaya dikkat edilmiştir. Bakanlık tarafından alınan izine istinaden, Bakanlığın belirlemiş olduğu kurallara uygun olacak şekilde Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nde görüşmeler gerçekleştirilmiş ve 18 kadın görüşmeciye ulaşılmıştır. Örnekleme dahil olma koşulu, şiddet nedeni ile hizmet alma olarak belirlenmiş, barınma amacı ile hizmet alan kadınlar görüşmeye alınmamıştır. 1 kadın görüşmeci araştırmadan çekilmek istediğini beyan etmiş, 2 kadın görüşmecinin verileri, vermiş olduğu bilgilerin yeterli olmaması ve araştırmaya katkı sunamayacağı kararı nedeni ile değerlendirmeye alınmamıştır. Sonuç olarak görüşülen 18 kadının 15'inin verileri bu araştırmada değerlendirmeye alınmıştır.

Araştırmada kullanılan soru formu; yaş, eğitim durumu, medeni durum ve çocuğu olup olmadığını anlamaya yönelik 4 adet demografik sorudan ve araştırmanın hedefleri ve problemleri çerçevesinde oluşturulan 9 adet deneyim, inanç, bilgi ve duyumsal cevapların arandığı sorudan oluşmaktadır. Görüşmenin yapılmasından hemen önce katılımcıya Aydınlatılmış Onam Formu okutulmuş/okunmuş ve onayı alındıktan sonra, form imza altına alınmıştır.

Araştırmanın sınırlılıkları doğrultusunda, Kadın Konukevinden hizmet almakta olan ve araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlarla derinlemesine görüşme tekniği ilkelerine uygun olacak şekilde görüşme yapılmıştır. Kurumdan hizmet almaya devam eden kadınlarla, kurum yöneticileri aracılığıyla çalışma hakkında bilgi verilerek, çalışmaya katılmayı istemesi durumunda kurumun iş ve işleyişini aksatmayacak şekilde mesai saatleri içerisinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde, araştırmacının İl Müdürlüğü personeli olması nedeni ile araştırmacı ve görüşmeci arasında, görüşmeci tarafından asimetric bir hiyerarşinin var olduğunun düşünülebileceği olasılığı da göz önünde bulundurularak, araştırmacı tarafından gerekli hassasiyet gösterilmiş ve katılımcıların güvenini tesis edecek ve mümkün olabildiğince bu asimetric hiyerarşiyi yansıtmayacak bir yol izlenmesine dikkat edilmiştir. Görüşmeler, 1 Ekim 2021- 31 Ocak 2022 tarihleri arasında devam etmiştir. Sorular her bir katılımcıya aynı sıra ile sorulmuş, soruların iletilmesi sırasında görüşmecilerin kırılganlıkları ve hassasiyetlerine dikkat edilecek şekilde iletişim kurulmuştur. Özel hayat ve gizlilik ilkelerine dikkat edilerek ses

ve görüntü kaydı almaksızın ve fotoğraf çekimi vb. olmaksızın kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak şekilde gerekli tedbirler alınmasına dikkat edilmiştir. Görüşme tarihlerinin COVID-19 pandemisi dönemine denk gelmesi nedeni ile, COVID-19 tedbirleri alınarak görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ortalama 1 saat ile 1,5 saat sürmüştür, tutanaklar el yazısı ile kayda alınmıştır.

Bu araştırmanın sınırlılıkları içerisinde; Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün bağlı bir kuruluşu olan Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet alan kadınları kapsaması, araştırmanın sonuçları ile bir genelleme yapılması söz konusu olmayıp sadece görüşülen kadınlardan elde edilen veriler çerçevesinde bir değerlendirme oluşturulmuş olması ile Bakanlığımız tarafından kadın konukevinden hizmet alan kadınlarla görüşme izni alınmış olmasına rağmen, görüşmeler esnasında ses kaydı alınmaması yönündeki uygulama maddesinin bulunması ve bu nedenle aktarılanların görüşme sırasında el yazısı ile kayda alınma zorunluluğundan doğan, bazı verilerin kaydının alınamamasının veri kaybına yol açmış olması sayılabilir.

Yapılan görüşmelerin, daha önce de ifade edildiği gibi; alınan bakanlık izni çerçevesinde sesli kayıtlarının alınması mümkün olamamıştır. Bu bağlamda görüşme esnasında, yazarlık altına alınan görüşme verilerinin, birleştikleri temel noktalar belirlenerek kodlamaları gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmenin sonucunda ortaya çıkan kodlanmış veri, ilgili literatür ve ihtiyaç duyulan kavramsal çerçeveler doğrultusunda değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Görüşmelerde derinlemesine bilgiye ulaşabilmek, katılımcıların güven duygusu içerisinde özgürce kendilerini ifade edebilmelerine olanak sağlamak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanmıştır. Soru formları sonucunda ulaşılan veriler, kodlama yöntemi kullanılarak sınıflandırılmıştır. Charmaz'ın (2006: 43) ifade ettiği gibi; kodlama, elde edilen verinin neyle ilgili olduğuna ilişkin gerçekleştirilen bir tanımlama sürecine işaret etmektedir. Başka bir ifadeyle, kodlama aracılığıyla veri, ilgili olduğu konulara göre, araştırmacı tarafından tasnif edilir ve adlandırılır. Charmaz (2006: 44), kodlamanın, nitel verinin işleme sürecindeki önemine ilişkin olarak şunları ifade etmektedir: *“Kodlar, verinin analitik incelemesine başlamak için bu veriyi nasıl seçtiğimizi, ayırdığımızı ve düzenlediğimizi göstermektedir. Nitel kodlar, verinin bölümlerini parçalarına ayırmakta, onları adlandırmakta ve her bir veri bölümünün yorumlanması için soyut fikirler geliştirmeye yönelik analitik bir yol önermektedir.”*

Araştırmanın etik çerçevede uygulanabilmesi için gerekli hassasiyetler dikkate alınmıştır. Araştırmanın uygulanabilmesi ve verilerin toplanabilmesi için, Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden tez çalışması önerisi kapsamında gerekli etik kurul onayının alınması ve etik kurul onayının da eklerde bulunduğu bir dilekçe hazırlanarak T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan, Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet almakta olan kadınlarla görüşebilmek üzere gerekli onayın alınması ile araştırma başlatılmıştır. Alınan onaylar doğrultusunda, araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlara, araştırmanın amacı ve yasal çerçevesiyle ilgili bilgi verilerek, Aydınlatılmış Onam Formu okutularak/okunarak ve araştırmaya katılmayı kabul etmeleri durumunda Aydınlatılmış Onam Formuna imzaları alınarak görüşmeler yapılmıştır. Aydınlatılmış Onam Formunda, elde edilen bilgilerin araştırmanın amacı dışında kullanılmayacağı, bilgilerin diğer kişiler/kurumlar ile paylaşılmayacağı belirtilmiş olup, görüşmeler kadınların yaşadıkları tecrübeler nedeni ile kırılganlıkları da dikkate alınarak ve uygun bir dil kullanılarak yapılmıştır. Özel hayat ve gizlilik ilkelerine dikkat edilerek, ses ve görüntü kaydı almaksızın ve fotoğraf çekimi vb. olmaksızın kişisel özgürlükleri ve kişilik hakları korunacak şekilde gerekli tedbirler alınmasına dikkat edilmiştir. Araştırmanın yapıldığı Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden hizmet alan ve deneyimlerine yer verilen kadınların bir kısmı, araştırmanın yapıldığı ilde ikamet etmekte olup, bir kısmı ise can güvenliği nedeni ile başka bir ilden nakil gelmişlerdir. Her ne biçimde olursa olsun, görüşülen kadınlara yönelik hiçbir şekilde bir güvenlik açığına ya da duygusal zorlanmaya yol açmamak temel hassasiyetlerimizden biri olmuştur. Her bir görüşmeciye aynı hassasiyetle yaklaşım sağlanmış, görüşme sırasında herhangi bir zorlayıcı dil ya da ifade kullanılmamıştır. Bu durumun, görüşmecilerin güven içinde sürece dahil olmalarına katkı sağladığı görülmüştür. Görüşmeler sırasında, pandemi kuralları nedeniyle maske takma zorunluluğundan doğan fiziki zorlanmalar ve görüşmecilerin duygusal durumlarındaki zorlayıcı olabilecek anlar dikkate alınarak, zaman zaman ara vermek, gerektiğinde görüşmeyi sonlandırmak gibi tedbirler alınmıştır.

5. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu araştırmaya 15 katılımcı gönüllü olarak katılım sağlamıştır. Şiddet nedeniyle kadın konukevinden hizmet almakta olan kadınların, şiddetle baş etme pratiklerinin değerlendirildiği araştırmanın bu bölümünde, katılımcıların yaşları, eğitim düzeyleri, medeni durumları, çocuk sahibi olma durumları, kadın konukevinden destek alma nedenleri, kamu kurum kuruluşlarının hizmetlerinden haberdar olma biçimleri, güven algıları, problem çözme beceri düzeyleri, kadın konukevlerine ulaşmada karşılaştıkları zorluklar ve kadın konukevi deneyimleri ile kadın konukevlerinin kendilerine sağladığı /sağlayabileceği katkılara ilişkin görüşleri hakkında ortaya koydukları sonuçlar irdelenmektedir. Elde edilen bilgilerle, kadınların şiddetle mücadelede günlük pratikleri ve kullandıkları baş etme yöntemleri karşılaştırmalı olarak değerlendirmeler yapılarak benzer ve farklı yanları ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

5.1. DEMOGRAFİK BULGULAR

Şiddet olgusu ve şiddete karşı geliştirilen baş etme pratikleri değerlendirildiğinde farklı yaşam algıları, farklı problem çözme düzeyleri ve farklı kadınlıklarla karşılaşılmaktadır. Kadınların baş etme pratiklerinin biçimlenmesinde demografik durumlarının önemli bir etken olduğu değerlendirilebilir. Bu çalışmada da, eğitim ve çocuk sahibi olma durumunun, şiddetle baş etme biçimlerinin belirlenmesinde etkili olduğu yönünde bulgulara ulaşılmış olup, ilgili bölümlerde bu etkilere değinilmiştir.

Görüşülen kadınların yaşları değerlendirildiğinde yaş aralığının, 22-46 arasında olduğu anlaşılmaktadır. Yaş dağılımlarının ise; 22 yaşında 2 katılımcı, 27 yaşında 1 katılımcı, 28 yaşında 1 katılımcı, 30 yaşında 1 katılımcı, 31 yaşında 1 katılımcı, 33 yaşında 1 katılımcı, 34 yaşında 1 katılımcı, 36 yaşında 1 katılımcı, 37 yaşında 1 katılımcı, 40 yaşında 3 katılımcı, 46 yaşında 2 katılımcı şeklinde olduğu görülmektedir.

Eğitim durumlarına bakıldığında, 5 kadının ilkokul, 7 kadının ortaokul, 1 kadının üniversite mezunu olduğu, 1 kadının okula başladığı ancak okuma yazmasının olmadığı, 1 kadının ise okula gitmediği ancak okuma yazmasının olduğu görülmüştür.

Görüşülen kadınların medeni durumları değerlendirildiğinde 6 kadının boşanmış olduğu, 1 kadının resmi nikahının olmadığı, 8 kadının ise evli olduğu görülmektedir.

Çocuk sahibi olma durumlarına bakıldığında 1 kadının çocuğunun olmadığı, 6 kadının 1 çocuğu, 4 kadının 2 çocuğu, 4 kadının 3 çocuğu olduğu görülmektedir.

5.2.DENEYİMLERE DAİR BULGULAR VE TARTIŞMA

Kadına yönelik aile içi şiddet, şiddetin biçimleri ve sonuçları, baş etme biçimleri ve bu konuda kadının faydalandığı destek mekanizmalarına dair bilgilere literatür kısmında değinilmiştir. Bu bölümde görüşülen kadınların şiddetle baş etme biçimleri, yani; deneyimlerine yönelik bulgular değerlendirilmeye ve yorumlanmaya çalışılacaktır. Görüşmede, görüşmecilere deneyim soruları kısmında dokuz soru yöneltilmiş olup soruların ilk sekizi doğrudan deneyim sorularını, dokuzuncu soru ise sorulara verilen cevaplar dışında ifade etmek istediği başka konulara yönelik deneyim ve dileklerini ifade etmelerine olanak tanıyacak soruyu oluşturmaktadır. Verilen cevaplara yönelik bulgular değerlendirilirken, birbiri ile ilintili ve birbirini tamamlayan cevaplara ilişkin sorulara yönelik cevaplar bazı alt başlıkları oluştururken, sorular yönünde değil fakat konuşma sırasında görüşmeci tarafından sunulan bilgilerden elde edilen verilerle de bazı alt başlıklar oluşturulmuştur.

5.2.1. Alınan Destek ve Destek Alabilme ile İlgili Düşüncenin Baş Etme Biçimlerine Etkileri

“Kimsesizlik Çaresizlik!”

Görüşmeye katılan kadınlara, yakın çevresinde, yaşadığı şiddet deneyimini paylaşabileceği ya da paylaştığı herhangi birisinin olup olmadığı ve eğer varsa bununla ilgili düşüncelerini anlamak üzere sorular sorulmuştur. Bu sorular, aslında kadınların baş etme pratiklerinin belirlenmesinde yakın çevrenin desteği varsa bu durumun baş etme biçimine etkisinin olup olmadığını tespit etmek ve eğer yakın çevrenin desteği olduysa

bu etkinin ne düzeyde katkı sağladığını anlamak üzere yöneltilmiştir. Ortaya koymaya çalıştığımız durum, kadının güven durumlarını anlamak ve bu doğrultuda baş etme biçimine etkisini ilişkilendirebilmek üzere bulgulara ulaşabilmektir.

Üç çocuğu olan ve eşinden boşanmış olan K1'in ailesiyle sağlıklı bir iletişim içinde olmadığı ve yalnız olduğu anlaşılmaktadır. Tek paylaşımında bulunduğu kişinin yaşlı teyzesi olduğu ve onun kendisine olan desteğinin “sen sabırlı ol” boyutunda kaldığı dikkat çekmektedir. Hayatta güven duyacağı yerin çocuklarının yanı olduğunu düşünen K1 şunları ifade etmektedir:

“...Yani ben kimseyle paylaşmam hiçbir şeyimi. Yani kendim hallederim. Ablalarım zaten öyle işte. Bi teyzem var ona anlatırım bi şey olduğunda. O da bana hep “sabırlı ol” der işte...zaten yaşlı....yani destek olacak biri yok işte. Ben varım sadece. Çocuklarımlayken güvendeyim. Öyleyken rahat hissediyorum kendimi. Burada da güvendeyim (kadın konukevi).”

K1'in güven duyacağı ve destek alabileceği herhangi bir kişinin olmadığı görülmektedir. Görüşmeci destek aldığı tek kişinin yine kendisi olduğunu aktarmaktadır. Sorunlarını paylaştığı teyzesinin ise çözüm odaklı olmayan, alışılmalı kaderci yaklaşımla ve olası ki kendisinin de çaresizliğini ortaya koyan sabırlı olması gerekliliği, K1'e ihtiyacı olan gerçekçi bir çözüm ve destekten oldukça uzak bir tavsiye niteliğindedir. K1'in bu kararı almadan önce, zaten bu doğrultuda bir yol izlediği, sabırla yürüttüğü bu süreci evden ayrılma kararı alınca kadar sürdürmüş olduğu görülmektedir.

Üç çocuğu olan ve ısrarlı takip nedeni ile kadın konukevinde olan K2 de benzer cevapları vermektedir. Kimsesinin olmadığını ifade eden K2'nin, diğer kişilere güvensizliği o kadar yoğun ki bir sorununu paylaşmanın ya da yardım istemenin, kendisinin güçsüz olarak görülmesine neden olacağı ve bunun daha kötü bir durum oluşturacağı düşüncesinde olduğu görülmektedir.

“Benim kimsem yok ki. Küçükken anne de baba da, işte cahil, annem zaten öldü... hiç bi akrabam yok. Kime ne diyeyim, bi derdimi paylaşacak kimsem yok, anlatmam da zaten. Olsa da anlatmam ki. Demem kimseye bi şey, sonra insanı güçsüz sanıyorlar. ...kime güveneceğim. ...işte geldim en son buraya. ...ya tabi burası güvenli ama nereye kadar?”

Bu görüşmecinin de çevresinde destek alabileceği ya da onu doğru bir şekilde yönlendirebilecek kişilerin var olmadığı anlaşılmaktadır. K2'nin bu kararları alırken ve uygularken yalnız olduğu görülmektedir. Aile desteğinden yoksun olan K2 için, bu yoksunluğun aynı zamanda kendisi için bir zafiyet de oluşturduğuna dair inancı, toplumda yalnız kadın kavramına ve kadın için yalnız yaşamanın nasıl bir zayıflığa dönüştürüldüğüne işaret etmektedir. Anlaşılmaktadır ki, çoğunlukla eril iktidar tarafından biçimlendirilen toplumsal normlar, kadının yok sayıldığı, hele bir de yalnız ise yok sayılmaktan öte, varlığının bile neredeyse bir kusur olduğu inancını beslemektedir. Bu durumda kadın, kendisini saklamak, gerekli durumlarda dahi yardım istemekten çekinecek kadar tedirgin bir yaşam sürmek durumunda kalmaktadır. Bu durumun ise çoğu zaman, var olan sorunlara yeni sorunlar ekleyen bir sistem haline dönüşmekte ve baş etme biçimini doğrudan etkilediği görülmektedir.

Altı aylık bir kızı olan ve eşinin uyguladığı fiziksel, duygusal, ekonomik şiddet nedeniyle kadın konukevinde bulunduğunu ifade eden K13'ün ise, her desteğe ihtiyacı olduğunda karşısına ailesi tarafından “kendin ettin kendin buldun” söyleminin çıkması, onun ailesinden destek almasının önünde engel oluşturmaktadır. K13, dört abisinin bulunduğunu, gerektiğinde kendisine yardım ettiklerini ancak her seferinde aynı sözleri duymaktan üzüntü duyduğunu ve artık onlardan yardım almak istemediğini aktarmakta ki bu durum da aslında eşinden şiddet gören K13'ün bir de ailesinin duygusal şiddetine maruz kaldığını göstermektedir. Kadının çaresizliği daha da artmakta, bu durum da tek çözüm olarak kadın konukevine sığınmak olarak şekillenmekte ve baş etme biçimini belirlemektedir. K13, bu konuda şunları ifade etmektedir:

“...ben son bi abime söyledim merak etmesinler diye. Biraz da kızıyorlar bana onunla evlendim diye... o yüzden onlara da her şeyi anlatamıyorum. Ama çektiklerimi görüyorlar. Kendin ettin kendin buldun diyorlar... şu an burada maddi manevi güvendedeyim....kreş olursa çalışırım. Kendi ayaklarımın üstünde dururum. O kadar çaresizim ki... hep baskı altındaydım... tamam ailem de yanımdaydı ama kendin ettin kendin buldun da diyorlardı.”

İki çocuğu yetiştirme yurdunda olan ve can güvenliği riski bulunan K15 de diğer kadınlar gibi ailesi ya da çevresinden yeterli desteği alamadığını ifade etmektedir. Hem ailesi hem

eşi tarafından sürekli çocuklarının yokluğu ile tehdit edilen K15, evden kaçarak polise sığınma sürecinde komşularından destek aldığını ifade etmektedir.

“...ben aileme defalarca anlattım bu durumu. Ailem ilk başlarda sahip çıkar gibi oldular ama çocuklarını bırak gel dediler. Ben de çocuklarımı bırakamayınca beni reddettiler. Git onu kapımıza getirme başımızı belaya sokma dediler...burada komşularım var... konu komşu şahit olunca işler bu noktaya geldi. Eşim de bana hep bunu yapıyordu...en güçlü silahı çocuklarımdı...biliyordu onları bırakmayacağı, hep onları benden uzaklaştırıyordu... kimliğimin olmadığı, beni kimsenin bilmediği bir şehirde, çocuklarımın yanımda olduğu bir yerde kendimi mutlu, güvende hissedirim...ben gerekirse taş taşırım.”

Yukarıdaki ifadelerle göre, görüşmecilerin baş etme biçimlerinin şekillenme sürecinin, önce kendi tercihleri ya da yakınlarının tavsiyeleri doğrultusunda sabretmek biçiminde geliştiği, yakınları tarafından herhangi bir destek alamadıkları durumda da Yıldız ve arkadaşlarının (2015) da aktardığı biçimde profesyonel destek almak zorunda kaldıkları görülmektedir.

Görüşülen on beş kadından sadece ikisin, destek alma ve kendini güvende hissettikleri ortam ve durumlarına yönelik düşüncelerinin olumlu yönde olduğu anlaşılmaktadır.

İki çocuğu olan ve yirmi beş yıllık evliliği boyunca her türlü şiddet biçimine, evliliğinin en başından itibaren maruz kaldığını aktaran ve bu süreçte sadece kız kardeşinden destek gördüğünü belirten ve aslında kız kardeşinin yönlendirmesi ve desteği ile artık evliliğini sonlandırma kararı alarak kadın konukevine gelen K14'ün karar alma aşamasında kız kardeşinin desteğinin etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ailesinin ise bazı şartlarla da olsa, kendisine sahip çıkacağını bilen K14'ün kendi geleceği için bir plan yapabildiği görülmektedir. Ancak ailesinin kısmi desteği olmamış olsaydı anlaşılmaktadır ki K14 evliliğini bitirme kararı alamayacaktı. K14, özellikle kız kardeşine işaret ederek, kadın için bir güçlenme deneyimi sağlayan sosyal desteğin önemini şu şekilde aktarmaktadır:

“...anlatacağım yok yani ...bi kardeşim var o dinliyor beni. Katlanma ona diyor. Ailem ben onlara gidince yolluyorlardı beni eve geri. Kız kardeşim de kızıyordu onlara. Kardeşim de en son “bi karar ver artık” dedi. Ben de ayrılmaya karar verdim...Abim de var. Abim kızını alsın gelsin diyormuş. ...Oğlumu istemiyorlar. Oğlum kendi istemiyor

zaten gelmek...babasından dolayı onlar da istemiyor.. babamlar da bi plan yapmıştır herhalde. Sakinlik istiyorum ben. Köye giderim işte, şimdilik köyde duracağım.”

İki çocuğu olan, eşinin madde kullanımını nedeni ile şiddete maruz kaldığını ifade eden ve yüksek öğrenim almış tek görüşmeci olan K8 ise; sorunlarını paylaştığı ve güven duyduğu kişilerin var olduğunu ifade etmekte ve hatta güvendiği ve destek aldığı arkadaşları sayesinde daha zor durumlardan korunduğunu aktarmaktadır. Ailesi ile paylaşımı olmasa dahi sosyal çevresiyle sağlıklı bir iletişim oluşturabilmiş olan K8, çevresindeki arkadaşlarından destek gördüğünü ifade etmektedir. Bu çalışmada, verebileceğimiz tek iyi örnek olan bu bulgu, eğitim ve kendini ifade edebilme ve sağlıklı bir iletişim kurabilme durumunun, böylesi bir çözüm üretebilmede avantaj oluşturduğunu düşündürmektedir. Ayrıca, çalışma ortamındaki ilişkileri ve etrafındaki diğer sorumlu kişilerin ve mesai arkadaşlarının farkındalık düzeylerinin yüksek olması ve bu durumda ne yapacağı konusunda yol göstermeleri ve hatta yardımcı olmaları da bir avantaj oluşturmakta, bir başka ifadeyle, bu destek, enformal sosyal destek ağlarının da şiddetle baş etme sürecindeki önemini ortaya koymaktadır. Bu açıdan baktığımızda, bir işte çalışıyor olmanın ve bu sayede edinilen sosyal çevrenin, şiddetle mücadele sürecinde kadının gücünü artırdığını ifade etmek mümkün olabilmektedir.

“Arkadaşlarıma anlatıyorum, bazılarına. Anneme anlatamıyorum çoğunu, altmış küsur yaşında tansiyon hastası, ablam öyle bi samimiyetim yok... abim İstanbul’da...nöbet arkadaşlarımla konuşurdum. Sorumlu hemşirem vardı, onunla paylaşırdım. O zaten beni idare ederdi ve beni yönlendirirdi. ŞÖNİM’ i sorumlu hemşiremden öğrendim. O bana çok destek oldu... gitmesen de haklarını bil dedi. Zaten en son buraya da o yönlendirdi. Birçok hatamı önledi arkadaşım. Örneğin, daha önceden de çekip gitmeyi düşündüm, otele gitmeyi düşündüm, göndermedi beni, beraber kalalım dedi.”

Kadının kendine yönelik şiddete razı gelmeyişi ve bu yönde kendi geleceğiyle ilgili karar alma sorumluluğu geliştirmesi, aslına bakıldığında kadın tarafından devreye sokulan baş etme biçimi olarak kabul edilebilir. Kendi için ve çocukları için başka bir yaşamın olabileceği gerçeğini fark etmek bile, bu yönde karar alması ve sorunları ortadan kaldırmak için günlük yaşamda ürettiği bir baş etme biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kararı almak, Sultana’nın (2019: 420) ifadesiyle; “*ataerkillik nedeniyle kadınlar, doğal*

haklarından ve fırsatlardan mahrum edildi ve ataerkillik kadınların devingenliğini sınırlandırdığı gibi mülklerinin yanı sıra kendileri üzerindeki özgürlüklerini reddeder” kabulüne karşı bir meydan okuyuş olarak karşımıza çıkmakta ve kadının baş etme biçimini belirlemektedir. Ancak bu başlık altında değerlendirdiğimiz baş etme şekli olarak ailenin desteğinin avantaj ya da dezavantaj oluşturması, şartlara göre değişmekte, örneğin; kadının yanında çocuğu varsa bu durum çoğu zaman kadın için bir dezavantaj olabilmektedir. Kadın bu noktada aileden alamayacağı ya da alamadığı desteğin yerine devletin desteğini koymakta ve devlet mekanizmalarını bir baş etme biçimi olarak görmektedir.

Kişilerin iletişim kurabilme becerileri, baş etme pratiklerini oluşturma ve kendi gelecekleri ile ilgili karar almaları konusunda destekleyici birer yaşam becerisi olabilmektedir. Çakır ve Ünal’ın da (2020: 933) dikkat çektikleri üzere, iletişim ve etkileşim içerisinde olan kişi, kendi benlik algısını oluşturabilmekte, bir anlamda özsaygısını bu şekilde geliştirebilmektedir. Bu ifade bize, bu çalışmanın öznesi olan şiddet mağduru kadın için, iletişim becerilerine sahip olma ve diğer kişilerle etkileşim içerisinde kalabilme becerilerinin, şiddetle başa çıkmada ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Elbette, bunu destekleyen en önemli unsur yine bu çalışmanın sorularında irdelediğimiz sosyal destek mekanizmalarıdır. Kimi kadınların aile ve çevre desteği olmasa dahi kendilerine güvendikleri ve kendi planlarını yapabildikleri görülmektedir. Ancak yine de, destek alabilen kadınların bu konuda daha güvenli oldukları da ortadadır. Bu açıdan değerlendirdiğimizde, enformel bir ağın parçası olarak aile desteği ve toplumsal destek, kadının düşünme biçimlerini belirlerken aynı zamanda psikolojik dayanıklılıkları üzerinde de etkili olabilmektedir. Yorulmaz ve Boyacıoğlu (2020: 441), şiddet mağduru kadınlarda, psikolojik sağlığı koruyan önemli bir unsurun sosyal desteğin algılanma biçimi olduğunu ifade etmektedirler. Aynı zamanda, kadın sağlığı üzerindeki olumsuz etkilere karşı koruyucu olabilen sosyal desteğin, şiddetin ortaya çıkmasında da önleyici olduğu gibi önemli bir ayrıntıya da dikkat çekmektedirler.

5.2.2. Formel Destek Kaynaklarına İlişkin Farkındalığın Baş Etme Biçimine Etkileri *“Çaresizliğim Baş Etme Biçimim!”*

Bu çalışmada anlaşılmaya çalışılan konulardan birisi de, şiddete maruz kalan kadınların, kamunun, kadına yönelik şiddetle ilgili hizmetleri hakkında farkındalığının olup olmadığının anlaşılması ve bir baş etme biçimi olarak, kamu hizmetinden faydalanma

kararının nasıl alındığıdır. Bu amaçla, görüşme yapılan kadınlara yöneltilen sorular vasıtasıyla ulaşılan bulgulardan, ilk olarak ŞÖNİM ve Kadın Konukevlerinden hizmet alma biçimleri hakkında bilgi sahibi olup olmadıkları hakkında tanımlama yapmak anlamlı olacaktır. Görüşme yapılan on beş kadının sekizi, kadın konukevinin varlığından akraba ve yakın çevresi vasıtasıyla haberdar olduğunu, üçü, TV. vasıtasıyla haberdar olduğunu yine üç tanesi, kolluk kuvvetleri vasıtasıyla haberdar olduğunu ifade ederken bir görüşmeci ise büyüdüğü yetiştirme yurdundaki görevliler tarafından bu yönde bilgilendirildiği için haberdar olduğunu ifade etmişlerdir.

Çalışmada dikkat çeken önemli bir tespit de, kadının en son çare olarak devlet kurumlarına başvurduğudur. Devletten destek alma kararının, şiddetin artık dayanılmaz bir hal alması ya da yakın çevresinin, özellikle de çocuklarının olumsuz etkilenmeye başlaması gibi durumlarda ancak son seçenek olarak düşünüldüğü görülmektedir. Yani kadın tamamen çaresiz kaldığı noktada devleti bir çare olarak görmektedir.

Kadın Konukevlerinin varlığından televizyon vasıtasıyla haberi olduğunu ifade eden görüşmecilerin bazıları şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“İşte biliyordum zaten, televizyonlardan duymuştum. Zaten bi kere de şiddet olunca da gitmiştim... biliyordum yani işte.”(K1)

“Biliyordum... televizyondan duyuyordum, iş yerinde bazen arkadaşlarla konuşulurdu konusu olunca. Haberlerde falan duyuyordum, böyle yani.” (K2)

Görüşme yapılan sekiz kadın ise kadın konukevlerini yakınlarından duyduklarını ifade etmişlerdir. Aslında, bu tespit bize yakın çevrenin ne denli önemli olduğunu göstermektedir. Kadının çevresindeki iletişim halinde olduğu çevre ne kadar bilinçli ve farkındalık içerisinde olabilirse bu durum kadınlar için bir avantaj oluşturabilmektedir. Kadın çoğu zaman en son çare olarak yakın çevresinden destek alma ihtiyacında olmakta, yine çözüm oluşturma sürecinde de yakın çevresinin bilgisi ve desteği doğrultusunda bir çıkış yolu geliştirebilmektedir.

Yakın çevre olarak çoğu kadın, arkadaşları ve komşularını kast etmektedir. Görüşülen kadınların çoğu az ya da çok ama bir şekilde arkadaş ya da komşularının yardımıyla şiddetten kaçıp kadın konukevine varan süreci başlattıklarını ifade etmektedirler.

Resmi olarak boşanmış olan ve çocuğu bulunmayan K7 tek başına bir yaşamı devam ettiremeyecek durumda olduğunu, yanında kalabilecek yakınlarının da kendisini kullandığını ama evlerinde istemediklerini, onlar tarafından psikolojik şiddete maruz kaldığını ifade etmektedir. Son çare olarak, polis ve çevresindeki kişilerin yönlendirmesiyle kadın konukevine gelmeye karar verdiği anlaşılan K7, kadın konukevi sürecini ve kadın konukevinden destek almaya ihtiyaç duyduğu süreci şu şekilde aktarıyor:

“...ya söylüyorlardı işte...birileri işte, arkadaşlar...dışarda kalmaktansa, ailen de böyle yapıyor madem...polise gittim, onlar da dediler tabi kuruma git, dışarda kalmaktansa...yani ailemin yakınları beni yanlarında istemedi...sade para istiyorlar benden. Çalışıp para getirmemi. Amaçları beni dışarlarda süründürmek, paramı almak. Kalacak yerim yok.”

K7'nin yakınları tarafından istenmiyor olması, hatta yakınlarının ona yönelik ekonomik ve duygusal şiddet uygulaması nedeni ile kadın konukevinden hizmet almaya başlayan K7'nin bu duruma rağmen yine de ısrarla yakınlarının yanında kalma isteği ise akraba ve yakın desteğinin kişi için neden bu kadar önemli bir ihtiyaç olarak görüldüğünün de bir araştırma konusu olabileceğini düşündürmektedir.

Eşinin madde kullanması nedeni ile şiddete maruz kaldığını ifade eden ve yüksek öğrenim almış olan K8 ise, çocuklarının eşinin tutumu nedeni ile olumsuz etkilenmelerinin onun için kabul edilemez bir boyuta geldiğini ve bu nedenle kadın konukevinden hizmet alma kararı aldığını ve kadın konukevinin varlığından ise iş yerindeki kendinden sorumlu olan personel vasıtasıyla haberdar olduğunu aktarıyor.

“hiç bilgim yoktu. Bir ay önce sorumlu personel söyledi. Daha önce de bi kadın konukevi demişti ama hiç “ne burası” demedim. Hiç araştırmadım, öyle bi düşüncem olmadı... çocuklarım için, onların psikolojisini düzeltmem lazım. Çocuklarım olmasaydı, eşim nasıl istiyorsa öyle bir kadın olurum.... mesleğim, çocuklarım olmasaydı, iç dese içerdim bile (uyuşturucuyu kastediyor). Ama kendimden önce çocuklarıma yapamam. Ben bir gün mutlu olacağım diye üç gün çocuklarıma üzmem.”

Bu vaka da ise eğitim sahibi, çalışan ve bilinçli bir kişinin gerekli rehberliği yapma ve hatta bu süreçte mağduru yalnız bırakmayarak ona refakat etme yönündeki desteğin ne kadar önemli olabileceğini çok açıkça göstermektedir.

Eşi madde kullanan eşinin kendisine yönelik şiddet uyguladığını aktaran ve iki çocuğu bulunan K9 ise kendisine, kadın konukevi hakkında bilgiyi bir akrabasının verdiğini aktarmakta. K9, akrabası olarak bahsettiği kadının kendisinin de daha önce kadın konukevinde kaldığını ifade ederek sorulara şu cevapları vermektedir:

“Benim bir akrabam yıllar önce sığınma evinde kalmıştı. Ne yapacağım ben diyordum. O bana burayı anlattı. Kadın sığınma diye bir yer dedi. Çocuklarını da yanına alırsın dedi. Duyunca içime bir ferahlık geldi... bana iftira atması, hayatımda almadığım darbeleri aldım, vücudumda hala morluklar var. İşte annemi tehdit etmesi, kafasını koparacağım asacağım demesi, hepsi bir bütün. Evimizi sattı, bileziklerimi sattı yedi, arabamız vardı sattı yedi. Bir ev daha var ölümü çiğnersin bu ev için dedim. Onu da yapar o ama...”

Akrabası vasıtasıyla kadın konukevinin varlığından haberdar olan K9’ un bu bilgiyi alınca “içime bir ferahlık geldi” ifadesi aslında kadının ne denli çaresiz kaldığının bir göstergesidir. Özellikle de çocuklarını da yanına alabilmesi ise, kadın için ayrı bir güç olmakta ve kadının baş etme biçimi olarak artık bu şartları kabul etmeyerek evden ayrılma ve devlete sığınma kararı alabilmesini sağlamaktadır.

İki çocuğu olan ve yirmi beş yıllık evliliği boyunca şiddet gördüğünü ifade eden K14 ise şunları ifade diyor:

“... haberim vardı, korkudan gelemiyordum. Kardeşim dedi, böyle dayak yeme, git devlet sahip çıkar dedi. Çekme dedi...ben de çocuklarım var diyordum...o bana sen oradan çıkınca ne yapacaksın, seni gelince ben yine döveceğim diyordu...korkuyordum... gelemiyordum buraya... işte en son... bu benim boğazıma sarıldı...burnumdan kan geliyor dedim, bu sefer göğsüme vurmaya başladı. Peşimden geldi yine kurtulamadım... bana zaten hep “ben elimin kararını biliyorum” diyordu döverken. ...seni öldürsem öldürürüm zaten diyordu... Sabah oldu karar verdim. Çıkıp gideceğim dedim... bir, kaç eşya topladım, kardeşime geldim para aldım.”

Bu vakadan anlaşılmakta ki, görüşmeci konukevini biliyor olmasına rağmen son çare olarak görmektedir. Ailesinin dağılmaması için, çocuklarını düşünerek evden ayrılmayı istemediği, ancak asıl nedenin kendisinin de ifade ettiği gibi eşinden korkması nedeni ile yıllarca bu kararı alamadığı görülmektedir. Eşinin, “çıkınca seni yine döveceğim” ifadesi, kadın üzerinde öğrenilmiş çaresizliğin somut bir örneğini oluşturmaktadır ve bu korkunun kadının daha önce bir çözüm oluşturma kararının önünde engel teşkil etmekte olduğu görülmektedir. Ayrıca eşinin, “ben elimin kararını biliyorum ...seni öldürsem öldürürüm zaten” ifadesi kadın için değiştirilemez bir kader algısı oluşturmakta ve kadının öğrenilmiş çaresizliğini perçinlemekte olduğu anlaşılmaktadır. Artık dayanamayacak duruma geldiğinde (büyük olasılıkla çocuklarının da büyüyerek, en azından kendince mağdur olmaktan çıktıkları yaşa gelmiş olması nedeni ile) kardeşinin, kadın konukevine gitmesi yönündeki telkinleri doğrultusunda ve yine kardeşinden aldığı destekle ancak bu kararı alabilmektedir.

Kolluk kuvvetleri vasıtasıyla kadın konukevinin varlığından haberdar olan ve son çare olarak kolluk kuvvetleri vasıtasıyla kadın konukevinden destek alma kararına varan kadınlar ise şu ifadelerde bulunmuşlardır:

Yedi aylık bir oğlu olan ve ilk eşi ve ikinci eşinin hem fiziksel hem de ekonomik şiddetine maruz kaldığını ifade eden K5, kadın konukevine dair bilgisi olup olmadığına dair şu cevabı vermekte:

“...kadın konukevini bilmiyordum. Hiç aklıma da gelmedi böyle bir yere geleceğim. Karakola gittim. Saat baya geçti. Beni onlar konukevine getirdi... evden ayrılınca aradım ailemi, ailem kabul etmeyince mecbur polise gittim. Sonra da buraya geldim.”

Üç çocuğu olan K4 ise kadın konukevini varlığından daha önce haberdar olmadığını şu şekilde aktarmakta:

“...hiç bilmiyordum. Geçen sene öğrendim. Aldığım darplardan koruma kararı çıktı. Polisler beni ŞÖNİM’ e getirdi. Öğrendim. Bilseydim zaten çocuklarıma da kendime de bu kadar zulmetmezdim. Çocuklarımlı alırdı gelirdim devlete... boşandığım adam rahatsız ediyordu, beni...böyle fiziksel, cinsel filan şiddet görünce karar verdim polise gitmeye ama zaten darp edince polisler gelmişti...”

Bu görüşmeden, kadın konukevlerine ilişkin bilgi ve farkındalığın, şiddetle başa çıkmaya çalışan kadınlar için oldukça önemli olduğu anlaşılmaktadır. Kadın konukevini bildiği halde gelme cesareti gösteremeyen kadın olmasına rağmen, K4 gibi kadın konukevinin varlığından haberdar olsa hiç beklemeden devlet desteğine başvuracağını ifade eden kadınların da olduğu anlaşılmaktadır. K4' ün "bilseydim zaten çocuklarıma da bu kadar zulmetmez; alır gelirdim" ifadesi kadın konukevlerinin bilinirliğinin önemini ortaya koymaktadır.

Çalışmanın bulgularına baktığımızda, kadınların, devletin desteğinden haberdar olması ve faydalanması kolluk kuvvetleri vasıtasıyla da olabilmektedir. Bu gerçeklik de bize aslında ilgili kolluk kuvvetlerinin bu konudaki bilgi, donanım ve hassasiyetinin de büyük önem arz ettiğini göstermektedir.

İki çocuğu olan ve can güvenliği riski altında olan K15 ise kadın konukevini çevresindeki kişilerden duymuş olmasına rağmen ilk kadın konukevine gelme durumunun kolluk kuvvetinin yönlendirmesiyle olduğunu ifade etmektedir:

"...duymuştum... benim halimi gören derdi bana böyle yerler de var gidersin diye. Ama cesaret yoktu. İlk kadın konukevine geldiğimde adam beni sıcak çayla yakmıştı. İnsanlar feryadına geldi, jandarma beni vermedi ona, kadın konukevine getirdi..."

Bu ilk kadın konukevi deneyiminden sonra, eşinin ve tehditleri nedeni ile tekrar evine dönmek zorunda kaldığını ifade eden K15, şiddetin yine sürekli devam ettiğini ve artık buna katlanamayacak duruma geldiğinde kadın konukevine gitme kararı alarak ve bir fırsatını bulup evden kaçtığını şu ifadeyle aktarmakta:

"...jandarma alırken zaten bildiler devlete gittiğimi... elleri kolları uzun...beni sıkıştırdılar ailem, çocuklarımla, eşim de ailemle tehdit ettiler. İşte abini öldürürüm, aileni öldürürüm. Kan davasına sebep olursun dediler... hepsinden baskı vardı. Cahillikten çocuklarımı kaybetme korkusuyla gittim ama daha kötü oldu... ağlamaksız bir gün bile yoktu. Baktım çocuklarım da aynı benim kaderimi yaşıyor...hep kalsam onlar da aynı kaderi yaşayacak. Cesaret etmek lazımdı...şiddetten dolayı evimi terk ettim, şiddetten kaçtım... can güvenliği riskim var, ...çok dövdü beni çocuklar da şahit ...bıçak yarası...çok korkmuştum... seni şikayet etmeyeceğim yeter ki çıkar, çocuklarımı ver yanıma dedim, çıkardı.15 gün sonra döndük. Kimseye bir şey demedim...o yine geri

memlekete dönme telaşında. Benim de yine memlekete gitsem can güvenliğim yok. O evde yokken komşularıma sığındım. Çocuklarımdan derdine düştüm. Çocuklara da şiddet var, izleri var... kayıtlarını aldım, videoya çektim. Savcılığa gittim, şikayetçi oldum,,. Savcılık çocuklarımla hemen alıp yuvaya verdiler...”

Kendinden yirmi yaş büyük birisi ile evlendirilmiş olan K15’in küçük yaşına rağmen birçok zorlukla mücadele ettiği ve yine çevresindeki kişilerin bilgi vermesi ve komşularının desteği ile şiddetten kaçmak için cesaret gösterebildiği görülmektedir. Bu da bize ne olursa olsun çevresel desteğin ve kadın konukevlerinin bilinirliği ile ulaşılabilirliğinin ne denli önemli olduğunu bir kez daha göstermektedir.

Kadın konukevlerinin varlığından televizyon vasıtasıyla haberi olduğunu ifade eden görüşmeciler de olmuştur.

Üç çocuğu bulunan, şiddet nedeni ile eşinden boşanmış olan, babası ile kalan ve babasının psikolojik şiddetine maruz kaldığını ifade eden K1, konuyla ilgili şu ifadelerde bulunmaktadır:

“İşte biliyordum zaten televizyonlardan duymuştum. Zaten bir kere de şiddet olunca da gitmişim... biliyordum yani işte. İlk geldiğimde çocuklarımla düşündüğüm için tekrar eve geri döndüm yani...”

Üç çocuğu olan ve ısrarlı takip mağduru olan K2’ nin ise ifadesi şu şekilde:

“Biliyordum... televizyondan duyuyordum, iş yerinde bazen arkadaşlarla konuşulurdu konusu olunca. Haberler de falan duyuyordum, böyle yani... yani baktım kurtulamıyorum bu adamdan, ne dediysem ikna olmadı işte, bırakmadı yakamı. Cevap vermez olaydım, tanıyorum ablasını diye işte, bir an ne bilim, ne yapacağım bilemedim, adam sürekli peşimde, tehdit ediyor, bilemedim, kaçtım bildiğin adamdan.”

Kadın konukevlerinin bilinirliğinde, ülkemizde yaygın kullanılan iletişim araçlarından olan televizyonun rolünün önemli olduğu görülmektedir.

Bu konuda şöyle bir tespiti de aktarmak gerekir ki o da; görüşülen kadınların bir kısmının birkaç kez kadın konukevinden hizmet almış olduğudur.

Kadınların, kadın konukevinden haberdar olma, kadın konukevini tanıma, kadın konuk evinin hizmetlerini bilmesi hangi yolla olursa olsun, anlaşılmaktadır ki hayati öneme sahiptir. Kadın, devletin varlığını hissettiğinde şiddet sarmalından kurtulabilmek ve hatta çocuklarını da böylesi bir ortamdan uzak tutabilmek için cesaret gösterebilmektedir.

O halde kadınların herhangi bir vasıtaya gerek kalmadan kadın konukevlerinin işlevinden ve kadın konukevi süreçlerinden haberdar olmaları sağlanmalıdır. Bu bilgilendirme örgün eğitim süreçlerinde sağlanabilirse içselleştirilmesi ve bilinçli bir şekilde süreçlere dahil olmaları mümkün olabileceği düşünülmektedir. Yine de, bulguların da bize gösterdiği şekilde, çevrenin bu konuda bilinçli olması, kolluk kuvvetlerinin duruma hakim olması ve medya aracılığıyla kadın konukevlerinin bilinirliğinin artırılması ve bilginin her daim dinamik tutulabilmesi önemli olacaktır.

Genel olarak değerlendirdiğinde, kadın konukevinin bilinirliğine dair sorulara verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki, kadın önce yakınlarının yanına sığınarak çare arama çabası içine girmektedir. Önce bu yönde bir desteğe başvurması, bir anlamda manevi olarak da bir destek arayışı içerisinde olduğu gerçeğini göstermektedir. Kadının, ancak bu yolla bir çözüm oluşturamadığı durumlarda konukevine gitme kararını almakta olduğu görülmektedir. Bu durum da üzerinde düşünülmesi gereken bir konu olarak karşımıza çıkmakta.

5.2.3. Kadın Konukevi Süreci ve Katkılarına Dair Deneyimlerinin Şiddetle Baş Etme Biçimlerine Katkıları

Şiddet mağduru kadınların, kadın konukevinde kalma sürecinde ne gibi destekleyici hizmetler aldıkları, bu destekleyici hizmetlerin kadının algısında ne gibi güçlendirici etkilerinin olduğunu anlamak üzere sorular sorulmuştur. Bu yönde sorulara yönelik verilen cevaplar bize, görüşülen kadınların çoğunun henüz kadın konukevinde yeni olmaları nedeni ile, kadın konukevi ile ilgili bir düşünce geliştirmedikleri, herhangi bir kurs ya da etkinlikten faydalanma şanslarının olmadığını göstermektedir. Ancak belli süre kadın konukevinden hizmet alabilen kadınların, söz konusu olanaklardan faydalanabilmekte oldukları gözlenmiştir. Örneğin K7'nin bu konudaki ifadesi şu yöndedir:

“...evet faydalaniyorum. Şimdi burada değil de daha önceki sığınmada faydalandım... İşte resim mesim yaptırıyorlardı. İyi geliyordu, kafayı dağıtmak için...”

Kurslarla ilgili genel talep, işe yerleşmelerine olanak tanıyacak kurslara devam edebilmek yönünde olmakla birlikte taleplerinin kurslardan ziyade bir an önce işe yerleştirilme olduğu anlaşılmaktadır. K9, kadın konukevinde devam edeceği kursların iş bulma sürecinde kendisi için avantaj oluşturacağını düşünerek şunları ifade etmiştir:

“...isterim mesleki eğitim... mesleki kurslara gitmek isterim. En çok hangi iş yapıyorsa o kursa gitmek isterim.”

Kadınların, kadın konukevlerinde desteklenerek ve güçlendirilerek hayata adım atmalarının sağlanabilmesi için burada oluşturulacak bilgilendirme ve desteklenmeye de büyük ölçüde bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, kadın konukevinde bulunan kadınların bir kısmının henüz bu olanağa sahip olamadan, bilinçlenip güçlenmeden ayrılması da kadın için devam ettireceği yaşamında bir dezavantaj olabildiği ve yeniden benzer mağduriyetleri yaşamasına yol açtığı gözlenmektedir. Bir an önce kadın konukevinde ayrılarak, herhangi bir işte çalışmayı planlayan K2'nin, henüz güçlenmeden ve bir işte çalışmasına olanak tanıyacak bir eğitim ya da sertifikaya sahip olmadan, iş hayatı içerisinde uzun süre tutunamayarak, tekrar kadın konukeviden destek almak zorunda kalabileceği gibi bir farkındalığa sahip olmadığı görülmektedir:

“... kurs olarak daha bir şey yapmadık. Ben zaten gideceğim, ben her yerde çalışırım ben”

Katılımcıların bir kısmı ise okumak istediklerini beyan etmişlerdir. Tecrübe ettikleri olumsuz yaşam biçimleriyle baş etme biçimlerinden biri olarak gördükleri okuma ve bir diploma sahibi olmanın kendilerini yaşamda var etme ve güçlü olmanın yolunu açacağını düşündükleri anlaşılmaktadır. Zamanında elde edemedikleri bu olanağı, devletin himayesinde iken elde etme isteği içerisinde oldukları görülmektedir. Aslında bu talepler, kadının sonraki yaşamı için güçlenme talepleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu güçlenme talebi de, belli ki kadının baş etme biçimlerinden birisi olmaktadır. Örneğin K3 ve K4, okuma istekleri ile ilgili şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“...okutsunlar beni, yani ben ne yapayım ben kursu. Okuyacaksam olur, okusam ne güzel olur...” (K3)

“...kursa da giderim... ama okumak istiyorum...yazımı düzelteyim, her şeyi düzeltmek istiyorum. Kadınlar okumalı...” (K4)

Kadın konukevi süreci ve katkıları sorusuna aldığımız en temel cevabın kalacak yer ihtiyaçlarının karşılanmış olması yönünde olduğu görülmektedir.

“...sağ olsunlar bir çözüm bulana kadar buradayım, yiyoruz, kalıyoruz, devlet sağ olsun..” (K2)

Yine kadınların, burada dinlenme ve durumlarını düşünme ve değerlendirme olanağı bulduklarını ifade etmeleri de önemli bulgulardan birisidir. Örneğin; K14’ün bu yöndeki ifadesi, kendinin ve yaşadıklarının farkına varmasına yardımcı olmuş olması gibi oldukça önemli bir duruma işaret etmektedir:

“...korkumdan çıkıp gidemiyordum ki. Düşünme zamanım oldu burada. Bu oldu işte. Cesaret geldi...”

Bazı katılımcılar, kadın konukevinde diğer kadınların durumlarına da şahit olduklarını ve şiddetin sadece kendilerine ait bir durum olmadığını gördüklerini ve bunun kendi durumlarına bakış açılarını değiştirdiğini ifade ettikleri görülmüştür. Bu farkındalıklarının, onlar için bir anlamda farklı bir baş etme biçimi haline dönüştüğü gözlenmektedir. Özellikle, K8 ve K13’ün ifadeleri dikkat çekicidir:

“Burada en azından tek olmadığımı öğrendim. Diğer arkadaşların da aynı şekilde olduğunu öğrendim... diğerleri de dertlerini anlattığında aynı şeyleri yaşadığımı, tek olmadığımı ki daha kötülerini varmış bunu fark ettim...” (K8)

“... Evdeyken sürekli ağlıyordum... burada başkalarını da kıyasladım. En azından çocuğum yanımda dedim, karnımız doyuyor, bez var, yiyecek içecek... evde olsak bunlar yoktu, açtık yani... buranın tabii ki faydası var olmaz mı, psikolojim düzeldi...” (K13)

Tüm bu ifadeler, aslında, kadının yeni baş etme biçimleri oluşturduğunun göstergesidir. Kadın konukevi deneyimi, kadınlar için, buldukları durumu içselleştirmek,

değerlendirmek ve daha sağlıklı çözüm yollarını, uzmanların da desteği ile değerlendirmek için oldukça önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın konukevlerinin, kadının olduğu ortamdan uzaklaşması, maruz kaldığı şiddetten uzak bir şekilde ve güven içinde daha sağlıklı bir bakış açısıyla kendini değerlendirebilme ihtiyacına olanak sağladığı görülmektedir.

K10 konuyla ilgili olarak şunları ifade etmiştir:

“...mesela kendimi düşünme fırsatım oldu yani, değerlendirme. Daha çok yalnız kalınca bir şeylerle uğraşma fırsatım da oldu, kitap okumak gibi.”

Kadınların, kadın konukevinden sonra gelişen iyi yaşam örneklerinden haberdar olmaları kurban bilincinden çıkmaları ve kendilerine, daha güvenli hale gelmelerinde katkı sağlamaktadır. Bazı katılımcılar ise daha önce hissettikleri dışlanmışlık duygusundan uzaklaştıklarını aktarmışlardır ki bu da kadına, kendini psikolojik olarak daha iyi hissettirmektedir. Katılımcıların bu konudaki ifadeleri aşağıda örneklendirilmiştir:

“...yani iyi geliyor burası bazen. En azından kendimi dışlanmış hissetmiyorum. Sahip çıkan biri var, devlet var yani. Ben kötülükleri gördüm, kötülük yok en azından.”
(K7)

“...kendimi çok yalnız hissediyordum, dışlanmış...devlet var yani, iyi geliyor burası...” (K15)

5.2.4. Zorlaştırıcı Bir Unsur Olarak Dezavantajlılık

“Baş Etmemek, Baş Etme Yöntemim”

Dezavantajlılık kavramı, genelde kendi kendine yeterli olamayan ve günlük yaşam pratiklerini sürdürebilmek için dışarıdan desteğe ihtiyaç duyan bireyler ya da gruplar olarak tanımlanmakla birlikte, dışsal faktörler tarafından biçimlenen yaşam koşullarına tabi olmaya maruz bırakılma olarak da tanımlanabilecek bir olgudur (Arer, 2020: 33; Yiğitbaş, 2020: 367). Toplumsal bir sorun olarak da tanımlanan ve kendisi dahil, etkileşim halinde olduğu tüm bireyleri ve dolayısıyla toplumu ilgilendiren dezavantajlılık bir döngü biçiminde sürediren bir açmaz olarak da değerlendirilebilir. Öyle ki, bu döngüye dahil olan birey, mutlak bir gerçeklik gibi bu kısır süreçte sürüklenmekte ve kendi yaşamına dahil olan diğer bireyleri de bu mutlak gerçeklikle yüz yüze bırakmaktadır.

Dezavantajlılığı derinden yaşayan ve sosyal sorunlar bağlamında toplum gerçekliğinden uzak, ötekileşmiş ve makus talihi ile bir anlamda baş başa yaşamak zorunda kalan bireyler (yoksullar, kadınlar, çocuklar, engelliler vb.) arasında yer alan kadınlar bu çalışmanın ana konusu olarak ele alınmakta ve bu dezavantajlılık açmazında verdiği mücadele anlaşılmaya çalışılmaktadır. Dezavantajlılığın özellikle de çoklu boyutu bireyin sorunlarını daha da kapsamlı hale gelmesine yol açmakta ve bu kişiler için kalıcı hale gelen dezavantajlılık içinden çıkılmaz bir hal alabilmektedir. Çoklu dezavantajlılığı, bireyin birden fazla dezavantaja maruz kalması ve hassasiyet durumunun artması olarak tanımlayan Ak (2019: 4), dezavantajlılığı doğuran durumların; özerklik, kendi kendine yetebilme mücadelesinde, ihtiyaç duyduğu destek, karar verme sorunluluğu vb. olarak tanımlar. Bu çalışmada kadınların yaşadığı açmazları tam da bu bağlamda, ataerkil kabullerin zorlaştırıcı etkisi, aile desteğinin ve sosyal desteğin yetersizliği ya da imkansızlığı, bireyin eğitim yoksunluğu gibi düzlemlerde inceleyerek değerlendirmek, baş etme biçimlerinin neden sürekli kendini tekrarladığını anlamayı mümkün kılabilecektir. Çoklu zorunluluklar, kadının gerçekliği olmuş, kanıksanmış ve değişmez bir kader algısı oluşturmasına, hep aynı biçimlerin denendiği çözümler üreten pratiklere dönüşmesine ve kadın konukevlerinden hizmet alan kadınların birçoğunun her seferinde aynı döngüde dönüp durmasına neden olmaktadır. Katılımcıların neredeyse hepsinin gerekçelerinden biri olan, “başka ne yapacaktım ki” sözü bunu kanıtlar niteliktedir. Bu çaresizliği K1 şu şekilde aktarmaktadır:

“...işte babam öyle yapınca ne yapacaktım, geldim buraya.”

Bu çalışmanın görüşme sürecinde, Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü’nde görüşme yaptığımız kadınların bir kısmının, konukevinden çıktıktan belli bir süre sonra tekrar kadın konukevine gelmiş olmalarına şahit olmuş olmak sorunun derinliği hakkında düşündürmekte ve dezavantajlılığın sürdürülebilir bir düzlemde tutulmasından ziyade mümkün olabilecek en yüksek oranda ortadan kaldırılabilmesi gerekliliğini doğurmaktadır. Aykurt (2020: 444), sosyal sorunlara gerçekçi çözümler üretilmemesinin, anlık ve geçici çözümlerle yatıştırıcı yaklaşımlarda sürdürülmesinin dezavantajlı grupların hayatlarının dönüştürme gücünü elinden aldığını ifade etmektedir ki bu tanımlama dezavantajlılığın neden içinden çıkılmaz ve daima kendini tekrarlayan

baş etme biçimlerini ürettiğine açıklık getirmektedir. K15'in ifadeleri bu duruma dair önemli bir örnek oluşturmaktadır:

“İlk kadın konukevine gittiğimde adam beni sıcak çayla yakmıştı. İnsanlar feryadıma geldi, jandarma beni vermedi ona kadın konukevine getirdi. Beni sıkıştırdılar. Jandarma alırken zaten bildiler devlete gittiğimi. Kadın konukevi de bizde değil diyemedi. ...’ da elleri kolları uzun. Beni sıkıştırdılar, ailem beni çocuklarımla, eşim de ailemle tehdit ettiler. İşte abini öldürürüm, aileni öldürürüm. Kan davasına sebep olursun dediler ...hepsinden baskı vardı... cahillikten, çocuklarımı kaybetme korkusuyla gittim ama daha kötü oldu.”

Benzer şekilde, K1 de daha önce kadın konukevinde kaldığını aktarmaktadır:

“Zaten bir kere de şiddet olunca gitmişim... İlk geldiğimde çocuklarımı düşündüğüm için tekrar eve geri döndüm yani. Gece filan hep onları düşünüyordum zaten. Ne yapacaklar onlar dedim yani olmaz... Geri döndüm işte.”

Toplumsal eşitsizlik normları erkek egemenliğini meşrulaştırarak kadının aile içi rolleri, eğitim, istihdam vb. birçok alanda dezavantajlılığını oluşturduğu gibi şiddete maruz kalma konusunda da doğrudan kadını hedef haline getirmektedir. Ötekileştirilen kadın, erkeğe göre ikincil olan, kontrol edilmeye ve yönetilmeye muhtaç, gerektiğinde cezalandırılmayı hak eden taraf olarak görülerek tahakküm altına alınmakta ve böylece meşru hale gelen kadına yönelik şiddet hemen hemen her alanda uygun görülen bir cezalandırma aracı olabilmektedir. Şiddet fiziksel şiddet olabildiği gibi, psikolojik, ekonomik şiddet boyutunda da olduğu görülmektedir. Bu kabuller, şiddetin güçlü tarafı olan uygulayıcı erkek için ne kadar meşru ise maruz kalan kadın için de o kadar meşru olmaktadır. Çoğu kadın maruz kaldığı şiddete uygun kılıflar bulmakta yani şiddeti normalleştirerek bir anlamda şiddeti hak ettiği kabulüne geçmekte ya da uygulanan şiddetin şiddet olduğunun farkında olmamakta ya da uygulanan şiddetin şiddet ve düzeyinin az olmasını göz ardı edilebilir olarak görmektedir. Tüm bunlar şiddetin neden bir döngü içinde sürekli devam ettiğini, şiddetin nasıl sistematik bir hale geldiğini başka bir ifadeyle kadının düşünme biçimleri ve yaşam pratikleri açısından ne derece dezavantajlı konumda olduğunu ortaya koymaktadır.

Eşinin madde bağımlısı olduğunu, şimdiye kadar onun fiziksel, ekonomik, cinsel, psikolojik şiddetine katlandığını, eşi için çok fedakârlık yaptığını ifade eden K8 şunları aktarmaktadır:

“...bu zamana kadar ben hep sorunları çöze çöze geldim. Ben onun annesinin bile kalmayacağı şartlarda yaşadım onunla, annesinin bile onu sevmeyeceği durumlarda kaldım. Onu da suçlamıyorum o da ailesinden sevgi görmemiş, bende gördü sevgiyi.... Ben onun annesi havasında, işi olsun, iş yeri olsun...sanayide kaporta yapıyordu, başkasının yanında. Baktım işten anlıyor iş yeri açtım ona ama o bu durumu fırsata çevirdi...”

Aile ve evin sorunluluklarıyla ilgili olarak, “yuvayı dişi kuş yapar, erkektir yapar, yuvandır” gibi söylemler, sorumluluğu her ne olursa olsun kadına yüklemekte, kadını, evin ve evliliğin bütünlüğünden ve sürdürülmesinden mutlak sorumlu konuma yerleştirmektedir. Kendisini eşinin her davranışından, iyi ya da kötü her durumundan sorumluymuş gibi hisseden K8’in her defasında eşini affederek bu açmazı sürekli tekrarlar hale geldiği görülmektedir.

“aile desteği çok alamadım. Annem hep “kızım şiddet varsa, can tehliken varsa kapım açık, ama onun dışında yuvandır” diyordu...annem altmış küsur yaşında tansiyon hastası, ondan ne kadar destek alabilirim? Ablamla öyle bir samimiyetim yok, abim de...”

Gümüş ve arkadaşlarının da (2020) aktardığı biçimde, ailesinden ya da toplumdan yeterli desteği göremeyen kadın için şiddet, zamanla sistemli hale gelmekte ve şiddet o kadın için normalleşmektedir. Örneğin, K13’ün içinde bulunduğu çaresizliğe rağmen evliliği için çaba göstermekte olduğu anlaşılmaktadır. Altı aylık bir bebeği olan ve eşinden sekiz yaş büyük olduğunu ifade eden K13, eşinin çeşitli şiddet biçimlerine maruz kaldığını aktarmaktadır. K13, klasik aile öğretileri ile yetiştiğini, anne ve babasını küçük yaşlarda kaybettiği için abilerinin himayesinde, onlardan destek alarak, evleninceye kadar anne ve babasının evinde tek başına bir yaşam sürdüğünü ifade etmekte ve şunları aktarmaktadır:

“...maddi manevi yıprandım... bir buçuk yıl oldu çocuğumun babasına dedim psikoloğa gidelim. Ben ayrılmak için evlenmedim...çok ilgisizdi, kapısını bile açıyordum ben ona. Bize zaman ayırmıyordu, geç geliyordu. Benim de tavrım değişti ister istemez, ben konuşunca bana gülüyordu. Sonra bana şiddet uygulamaya başladı. Bir hatam varsa

söyle ben düzeltirim diyordum ona. Bir şey demiyordu.... aslında ben onunla barışmazdım ama kalacak yerim yoktu. Ben hiç bir yardım kuruluşuna baş vurmadım, gururuma dokunuyor...Abilerim de kendin ettin kendi buldun diyorlardı...”

Hatanın kendisinde olduğunu düşünen K13, eşi ile arasının düzelmesi için, hatası ne ise düzeltmeye razı olduğunu aktarması, kadının “iyi bir eş” olma gayreti içinde çabaladığını göstermekte ki bu durum da yine belirtmiş olduğumuz evin mutluluğundan, huzurundan, devamlılığından kadının ne denli ancak tek taraflı olarak sorumlu tutulduğu gerçeğini gözler önüne sermektedir.

Bazen bu dezavantajlılığı, toplum hatta resmi kurum temsilcileri tarafından oluşturulduğu anlaşılmakta ve bunun doğrudan kadının baş etme biçimini yönlendirmekte olduğu görülmektedir. Bu konuda K13’ün şu ifadesi dikkat çekicidir:

“...psikolojik, fiziksel şiddet çok uyguladı...hamileyken vurdu, çocuk kucağımdayken vurdu. Hatta gözüm morardı... polis geldi, anlattım. Şikayetçi misin daha yeni evlisiniz dediler. Ben düşündüm sonra vazgeçtim... şikayetçi olmadım...”

Ancak K13’ün, şikâyetten vazgeçmiş olması ve şiddet devam ettiği halde evliliğine, kamu temsilcilerinin tavsiye niteliğindeki görüşü ile devam etmesinin, durumu düzelmekten çok uzak olduğu, hatta durumun sistemli hale gelerek, bir şiddet silsilesi biçimine dönüşmesine yol açtığı görülmektedir.

Benzer şekilde, çeşitli zorluklarla baş etmek zorunda olan K8’in ifadeleri de kadının kendisi ile ilgili algısının ne denli toplumsal cinsiyet kabullerinden etkilendiğini ve çaresizliğini göstermektedir. Kendisini kötü birisi olarak gören K8, doğal olarak var olan özgür olma hakkını, “kısıtlamaya katlanamamak” olarak değerlendirmektedir:

“...her şeyde kendimi suçluyorum, suçluyum da zaten. Ben yani suçluyum. Eşime göre benim dışarı çıkmamam lazım, yapma diyorsa yapmayacaksın. Ama kısıtlamaya razı olamıyorum. Çok sinirleniyorum. Kendime zorum oluyor, kimseye değil”

Eşinin madde bağımlısı olduğunu ve eşinin iyi bir aile yapısında yetişmediğini ifade eden ve diğer şiddet biçimlerine maruz kalmayı göze alarak aslında şiddeti sistematik bir yaşam biçimi durumuna gelmesine bir anlamda yol açan K9, eşinin maddeyi bırakması durumunda yine her şeye razı geleceğini şu şekilde ifade ediyor:

“...bazen bu kadar hak tanımasaydım. Bazen gitsin diyorum. İki gün sonra çocuklarımın babası on dört yılını verdim diyorum yumuşuyorum... yanında olmak istiyorum eşimin. Yeter ki bırakacağım desin. Ne derse desin duymazdan gelirim yeter ki tedavi olsun.”

Toplumsal kabullerin, gelenek ve göreneklerin nerdeyse erkeğin namusu kabul edildiği toplumlarda kadının her davranışı, her tercihi tahakküm altındadır. Bir başka deyişle, kadın için dezavantajlılık, en baştan bir kader olarak yüklenmektedir. Yılmaz'ın ifadesiyle, bireylere doğdu an itibari ile atfedilen roller toplum tarafından belirlenmekte ve senaryo baştan yazılmakta gelenek ve göreneklerin aktarımı rol kavramları üzerinden yapılmaktadır (2020: 36). Bu rollerin dışına çıkamayan kadın için, erkeğin hatasını gün yüzüne çıkarmak ve kabul ettirmek de mümkün olamamaktadır.

Kendisine ve çocuğuna yönelik şiddet ve taciz nedeniyle kadın konukevinden hizmet almakta olan K12, kendisinin ve çocuğunun yaşadığı şiddet ve tacizi anlatmasına rağmen kimseye inandıramadığını ifade etmektedir. İnanmamanın altında yatan gerçeklik, durumun olmuş olmasına ihtimal verememe, konduramama nedeni ile mi yoksa ataerkil düzlemde bu durumun gün yüzüne çıkması konusunda duyulan endişe nedeniyle mi olduğu konusu oldukça önem arz etmekte ve irdelenmesi gerekmektedir. Bu görmezden geliş ise başka bir şiddetin tetikleyicisi haline gelmekte, kadının dezavantajlı durumunu başka bir düzleme taşıyarak durumu daha da ağırlaştırmaktadır.

K12'nin bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

“...şiddet ve çocuğuma taciz nedeniyle buradayım zaten. Eşim mutfakta çocuğuma tacizde bulundu. Bana kimse inanamadı... başımdan aşağı kaynar sular döküldü... inanamadım yani... bana da zaman zaman tacizde bulunuyordu... “benim başımı öne eğme” diye diye bu zamana kadar idare ettim..”

Bazen bu kabuller o kadar güçlüdür ki kadının eşi ile kadının kendi ailesinin iş birliği içinde olabilmesine yol açabilmektedir.

2000 doğumlu olan ve iki yaşında bir oğlu olan K11, başka bir kişi ile duygusal bir bağ kurduğunu aktararak bu durum karşısında eşi ve eşinin ailesinin şu sözleri sarf ettiğini ifade etmekte:

“... durumu eşimin ailesi öğrendi... ihtiyacım vardı sohbet etmeye, konuşmaya. Kendimi yalnız hissediyordum. Benim de ailem öğrendi... sonra tartışmalar çıktı... ben kendi babamdan korktum kaçtum aslında. Kayınpederim öğrenince aileme haber verdi, babam da yoldaymış o an... eşim de dedi: “ben senle uğraşmayacağım. Baban gelsin o uğraşsın. Senle ne yaparsa yapsın, öldürür mü, döver mi?” dedi. Ben babamın beni öldüreceğinden korktum. Eşim beni odaya kilitledi. “Baban gelene kadar burada kalacaksın dedi...”

5.2.4.1. Eğitim Yönünden Kadın Dezavantajlılığı

Sağlıklı bir toplum için eğitimin ne denli önemli olduğu ve asli gerekliliklerden biri olduğu bilinmektedir. Bireyin var olan potansiyelini kullanabilmesini, toplumla uyum içinde olabilmesini sağlayan, haklarını öğrenebilmesi ve haklarını talep edebilmesi açısından olmazsa olmaz en temel haklardan birisi de eğitimidir. Kendini gerçekleştirebilen, daha iyi yaşam standartlarını oluşturabilen ve aslında böylece toplumun da standardının yükselmesine katkı sağlayan bireylerin yetişmesi, eğitim ve eğitimin kalitesine bağlıdır. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2012 raporunda konuyla ilgili şu ifade yer almaktadır: “günümüzde bir toplumun bireyelerine verebileceği eğitimin niteliği, toplumun tüm kesimlerini içine alması açısından büyük önem taşımaktadır.”

Ancak yine, cinsiyet eşitsizliği burada da kendini göstermekte ve kadının eğitiminin önünde engel oluşturmaktadır. Eğitim alma hakkı kimi zaman doğrudan ailesi tarafından engellenen kadın, kimi zaman da eğitim hayatının çeşitli sebeplerle kesintiye uğraması nedeni ile anayasal olarak koruma altında olan bu hakkını kullanamamaktadır. Ancak kadının yeterli eğitim seviyesinde olmaması önce kadının yaşam kalitesinde eksikliğine yol açmakla beraber geniş anlamda değerlendirildiğinde toplumun en temel sorunlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yani kadın eğitimin ulaşılabilirliği konusunda da şu ya da bu sebepler nedeni ile dezavantajlı konumdadır. Özaydınlık (2014: 101), bu konuda yaptığı araştırmasında durumu; okullaşma oranının artmasına rağmen, cinsiyetler arası eşitsizliğin sürdüğünü ve özellikle de kırsal kesimlerde kız çocuklarının okuldan kopuşlarının devam ettiği şeklinde özetlemektedir. Şiddetle baş etme boyutundan

değerlendirildiğinde ise eğitimin bütüncül bir yaklaşımla birincil derecede önemlidir (Kandemirci ve Kağnıcı: 2014:6)

Bu çalışmada da görüşülen kadınların çoğunun yeterli eğitime sahip olmadığı, sadece bir görüşmecinin yüksek eğitim almış olduğu görülmektedir. Elbette istisnalar olmakla birlikte, anlaşılmaktadır ki kadının eğitim almış olması, kendini koruyabilme, sorunlarla sağlıklı baş etme yöntemleri geliştirebilme potansiyeli oluşturabilmesi açısından son derece önemli olmaktadır. Örneğin; üniversite mezunu olan ve bir devlet kuruluşunda çalışan K8, eğitimle ilgili dikkat çekici bir ifadede bulunarak, eğitimi sayesinde sahip olduğu mesleği olmamış olsa, şiddete boyun eğmek zorunda kalacağını ifade ediyor ve işinin kendisine kattığı değeri “evde hiçtim, işte hanım” ifadesi ile aktarıyor:

“...eğitimim olmasaydı ona boyun eğebilirdim. Eğitimim ve işim sayesinde ayaktaım ben. Ki bir çok kişi var boyun eğen. Gözümü karartıp buradan gideceğim diyebiliyorsun. Bu kararı alabiliyorsun... eve geliyordum adam bana, kadınlığıma hakaret ediyordu. İşe gidiyordum “... Hanım” oluyordum. İşimde saygınlığım var, oluyordu. Evde hiçtim, işte hanım.”

Kendinde eğitim yoksunluğunu hisseden ve bunun dezavantajlarını birçok yönden yaşayan kadın aslında eğitimin ne denli önemli olduğunu da farkındadır.

İsrarlı takip ve aldığı tehditler nedeni ile kadın konukevinde bulunan K2 eğitim eksikliğinin, kişinin cahil olarak görülmesine neden olduğunu ve bunun da kişi için bir zafiyet oluşturduğunu düşünmektedir:

“...okumuş olsaydım keşke, iyi bir işim olurdu, çocuklarıma, kendime daha iyi bakardım. Kimse de rahatsız etmezdi. Yani cesaret edemezdi, ama cahiliz işte öyle her türlü baskıyı yapıyorlar, kimsesiziz işte. Onlar da biliyor kime yapacaklarını. Ben okumadın ama kızım okusun istiyorum. Tek amacım bu. Okusun işi gücü olsun, çevresi olsun.”

İyi bir yaşam, yüksek yaşam standartlarının olmasını isteyen K3 aynı zamanda bu isteğini gerçekleştirme arzusu içerisinde ve K2 gibi okumamış olmayı başkaları tarafından ezilmenin bir sebebi olarak görerek şunları ifade ediyor:

“...ah okumuş olsaydım. Ben büyük bir iş kadını olurdum kesin yani. Yani ben kendime güveniyorum. ..okusaydım keşke, bunları çekmezdim. Okursan itibar görürsün, bizim gibi ezemezler. Ama okuyacağım bak yazdım buraya, iş kadını olacağım...”

K14 yazımızda vurgulamaya çalıştığımız dezavantajlılık sarmalını en özet haliyle ortaya koyan, neden sürekli devam eden bir sarmalın içinde en başından itibaren devamlı süren sorunlar ağı içerisinde kalındığını anlatan en net ifadeyi kullanıyor:

“...eğitimim olsaydı farklı olurdu... birazda benim cahilliğimden oldu bunlar... okumuş olsaydım ona gitmezdim zaten...”

Ailesinin kendisini okula göndermediğini, ancak kendi çabalarıyla okuma öğrendiğini ifade eden K15 de K14 gibi benzer düşünceleri dile getiriyor ve “okumuş olsaydım bir kere küçük yaşta okulda olurdum o adamda olmazdım” ifadesiyle aslında yine toplumumuzda kanayan bir yara olan ve kadın dezavantajlılığını besleyen bir başka unsur olan erken yaş evliliklerine dikkat çekiyor.

“...okumuş olmayı her şeyden, ama her şeyden çok isterdim. Okumuş olsaydım bir kere o küçük yaşta okulda olurdum, o adamda olmazdım. Başıma ne gelmiş olsa da kapı gibi diplomam olurdu. Bir diploma çok önemli bir insanın hayatında. Bunları yaşasam da diplomalarım bana ilaç olurdu. Çocuklarımı almak da çalışmak da kolay olurdu... okumamış olmak güçsüzlük. Okumuş olsam cesaretli olurdum, bunları çekmezdim.”

K15’in ifadeleri aslında eğitim yönünden kadın dezavantajlılığı bölümünün adeta özetini oluşturmakta. Kadının, eğitime bakış açısının, ne denli olumlu olduğu ve eğitim yoksunluğunun kendi tercihleri olmadığı, eğitimin kendileri için daha sağlıklı seçimler yapmak demek olduğu, şiddetle karşılaşırsalar dahi buna karşı daha sağlam bir duruş sergileyip daha sağlıklı baş etme biçimleri geliştirebileceklerine olan inançları ciddi anlamda bu konunun asli bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Elbette bu ihtiyaç, aslında en temel insan hakkıdır ve o halde herkes için eşit hale getirilmesi önem kazanmaktadır. Eğitimin kesintisiz olması, kız çocuklarına ve eğitime devam etmek isteyen tüm kadınlara desteğin devamlı olması kadın dezavantajlılığını azaltmada önemli katkılar sağlayacaktır. Yine erken yaşta evliliklerin de başka bir mücadele alanı olduğu ciddiyle ele alınması gereken en önemli hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.2.4.2.Kadının Ekonomik Dezavantajlılığı

Eğitim başlığı altında değerlendirmesini yaptığımız dezavantajlılık sarmalının bir başka uzantısı da kadının ekonomik bağımlılığı ya da ekonomik olarak sömürsüdür. Yalçın, kişi üzerinde tehdit ve iktidar aracı olarak kullanılan ekonomik kaynakların bir şiddet unsuruna dönüştürülmesinin, şiddetin başka bir biçimi olduğunu aktarırken, bu şiddeti en çok yaşayan kesim olan kadınların ise, bunun bir şiddet olduğunun farkında olmadıklarına dikkat çeker (2015: 53). Bu çalışmada da verilerin gösterdiği şekilde, görüşmeciler kendi gelirlerini eşlerinin kullanımına verdiklerini, hatta bazen sadece kendi gelirleri ile evin geçimini sağladıklarını aktarmışlardır. Bu durum kadına, ekonomik olarak da bir sorumluluk yüklendiği ve kadının, bu düzeni bozamaması nedeni ile şiddete maruz kalmaya devam etmek zorunda kaldığını göstermektedir. Örneğin; K1 konuyla ilgili aşağıda yazılı ifadeleri kullanmıştır:

“yani ben yapıyordum her şeyi. Evin geçimi benim üstümdeydi. Onun borçları vardı. Ben her yerde çalıştım. Tekstilde çalıştım, markette çalıştım. Yeme içme, market hep bendeydi. Benden para aldığı da oluyordu ama işte zaten ben evi geçindiriyordum anca”

Ekonomik şiddet çok farklı biçimlerde gelişebilmektedir. Parsova ve Eroğlu’ nun da (2015: 153) dikkat çektikleri üzere, bunlardan birisi de kredi çekerek ya da çevreye borçlanarak, borç ödemelerini kadına yaptırmak ya da buna mecbur bırakmaktır. Böylece kadın bir anlamda, bu zorunluluğun altına girmekte ve borçlar bittiğinde her şeyin düzeleceği inancıyla, bu yükümlülüğe razı gelerek, sonunda şiddetin de biteceği gibi bir düşünceyle gerçeği görmekten uzaklaşmaktadır. Bu çalışmada K12’nin böyle bir durumu yaşamak zorunda kaldığı görülmektedir:

“Zaten borçları vardı. Ben onun borçlarını da ödüyordum ama kendime para da ayırıyordum. Araba alacaktık. Baktım o parayı da almış. Kumara vermiş. Kumar borçları vardı.”

Benzer şekilde K13 de şu ifadeleri kullanmaktadır:

“...biz nişanlıyken benim adıma .... Bankasına başvuru yapmış... onun borçlarını ödedik, her şeyi ödedik ben çalışırken. Bunu daha önce de dolandırmışlar, daha önce de borcu vardı. Bana böyle söyledi yani...”

Parsova ve Erdoğan, aynı çalışmada, kısıtlı harçlık verilmesi ya da eşin maaşının elinden alınmasının da ekonomik şiddetin başka bir biçimi olduğunu aktarırlar. K3 eşinin kendilerini harçlıksız bırakmasını şu ifadelerle anlatmaktadır:

“ya, bazen para bırakır bezen bırakmaz, ben, çok üç kuruşa muhtaç oldum. Aslında benim ailem çok zengin annemin tarafından ama hiç yardım etmezler. Bazen para olmayınca annelere giderim, rahat edemem gelirim yine. İşte git gel biraz ora biraz bura. İdare ettim. Ama artık bıktım.”

K11 ise yaşadığı durumu şöyle aktarmakta:

“...eşim çalışmıyordu bir ara. Onların (eşinin ailesi) eline kalıyorduk. Para bir yere kadar istiyorduk, daha da isteyemiyorduk. Yeme içmemiz birdi. Başka bir ihtiyacımızı alamıyorduk. Para istediğimde ne alacaksın, ne edeceksin sürekli soruyorlardı. Ben de söyleyemiyordum.”

Ekonomik şiddet, çalışan kadının da kaderi olmakta, kadının erkeğin borçlarını kendi borcu olarak kabul ettiği görülmekte ve kadın emeğinin karşılığı olan kazancı, erkeğin kullanımında olmaktadır. Bu çalışmada K13, bu duruma örnek gösterilebilecek aktarımlarda bulunmaktadır:

“Birlik olalım, beraber olalım dedim. Ben de çalışıyordum maaş kartımı bile ona verdim. Beraber borçlarımızı ödeyelim dedim.” (K13).

Bazen de erkek, kadının elindeki parayı zorla almaya yeltenmekte, çeşitli tehditler ya da yine şiddetin bir başka biçimi olan duygusal ve psikolojik şiddet uygulayarak para üzerinde söz sahibi olmaktadır. Örneğin K8, maaşını alır almaz eşinin maaşını kendisinden istediği hatta zaman zaman tehditlerde bulunduğunu aktarmaktadır:

“Param hep onun elinde olsun istedi. Uyuşturucu almak için para istedi... Ona uyuşturucu parası veririm yani çok uçlarda yaşadık duyguları, para veririm ilk günlerimizden daha iyi oluyorduk, vermezsem hakaretler, ne anneliğim ne kadınlığım kalıyordu... Sürekli beni suçluyordu “parayı nerde yedin” diyordu. Bana sürekli şu cümleyi kurardı: “benim sayemde çalışıyorsun, parayı benden saklayamazsın. Çocuklara bakıyorum sayemde çalışıyorsun” diyordu.”

K9 ise var olan maddi kaynaklarını eşi nedeniyle kaybettiklerini aktarmaktadır:

“Çocukların cebinde okul harçlığı yok ama onda madde var. Beş lira olmaz mı çocuğun cebinde? İki evim vardı ikisini de sattı. Birini benim annem almıştı, diğerini

beraber yapmıştık. Marketlerde manav reyonunda çalışıyordu, iyi de para alıyordu, bıraktı iki yıl önce. Maddeye başlamış meğer... Benden oturduğumuz bir evimizin tapusunu istiyor. Ev benim, tapu benim üstüme. Ben karakola gideceğim diyorum, o bana tapuyu ver diyor. Ben de çocuklarımın haklarını yedirtmem diyorum.”

Bu çalışmada öne çıkan önemli bulgulardan birisi, kadının eğitim yetersizliği nedeni ile iş hayatında olamamasıdır. Kadın, güvenceli bir işte çalışmamakta ve bu ise ekonomik olarak birisine ve evliyse kocasına bağımlı kalmasına yol açmaktadır. İş hayatı içinde olabilmek ve ekonomik olarak bağımsız olmak, kadının kendini güçlü hissetmesini sağlayacak en önemli unsurlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda K3 önemli ifadelerde bulunmaktadır:

“Ah okumuş olsaydım. Ben büyük bir iş kadını olurum kesin yani. Yani ben kendime güveniyorum. Şöyle bir lokantam olsa, ya da bir dükkan işte, kıyafet filan. Okusaydım keşke. Yani bunları çekmezdim... Okursan itibar görürsün, bizim gibi ezemezler tabi.”

K4 de bir iş sahibi olamamanın en önemli sebebinin okuyamamak olduğunu ifade ederek, okuyabilmiş olsaydı, kendisi için ne tür kazanımlara sahip olabileceğini şu ifadelerle aktarmaktadır:

“Kadınlar çekiniyorlar, EBA gibi bir ders versinler kadınlara. Ne gelirse cahillikten, eğitimsizlikten geliyor... Okusaydım bu duruma düşmezdim, mesleğim olsaydı o adamı hemen boşardım. Onunla da reşit evlenmedim zaten. Okuyabilseydim kendimi daha sosyal hissederdim. Bir form doldurduğumda gülüyorlarmış gibi hissediyorum. Günlük yazmak isterdim. Örneğin iş kadını olurum. Hesap kitabım yok. Çocuğumu yanıma alırdım bir esnaf olurum. Tuhafiye filan açardım. Torunlarım için bile iyi olurdu okusaydım. Ninem iyiymiş, bilgiliymiş derlerdi. Örnek olurum.”

Benzer biçimde K15 de çalışmıyor olmanın ve ekonomik olarak özgür olamamanın, onu şiddete karşı savunmasız bıraktığını aktarmaktadır:

“Bir diploma çok önemli bir insanın hayatında. Bunları yaşasam da diplomalarım bana ilaç olurdu. Çocuklarımı almak da çalışmak da... okumamış olmak güçsüzlük.

Okumuş olsam cesaretle olurdu, bunları çekmezdim... kitap okurdum, faydalanırdım, çalışırdım en azından ...”

Kadının, bir işte çalışmıyor olmanın, en büyük zorluklardan biri olduğunu ve şiddetle baş etmede dezavantajlılık oluşturduğunun farkında olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada da karşımıza çıkan en önemli bulguları, kadınların özellikle bir işte çalışmakla ilgili ifadeleri oluşturmaktadır. Örneğin; çalışıyor olmayı bir güvence olarak gören ve çalışmanın şiddete karşı nasıl bir güç sağladığını ifade eden K4'ün, sahip olduğu sosyal sermayesinin de neredeyse tamamını işi sayesinde edindiği anlaşılmaktadır. K4, yeniden çalışmayı çok istediğini belirtmektedir:

“Çalışmayı çok istiyorum... Anneye, çocuk bir şey istediğinde alamamak çok kötü... Kıştır, montum yok, botum yok, alırdım. Düzenli gelirim olsa korkmazdım, yol param olurdu mesela... Evi zaten ben geçindiriyordum. Çalışmam çok katkı oldu. Her şeyi ben karşılıyordum. Bütün evin yükü benim üstümdeydi. Temizliğe giderdim, pazarda dolma da sattım. Poğaçaya yapar satardım. Kreşte çalıştım bir ara. Çalışmasaydım çocuklarıma bu kadar bile hatıra bırakamazdım. Küçük sürprizler yapardım ben. Bunlar güzel şeyler. Beni dışarı atardı gece yarısı, benim az da olsa yanımda param olurdu. Tanıdığım, güvendiğim birinin yanında kalırdım. Onları da iş sayesinde tanıdım yani. İşin bu katkısı da oldu bana. Çalışma bana güven verdi. Dayak yiyeceğime, gözyaşı döküleceğime az da olsa kazancım bana yeter dedim. Kimseye el açmadım. O adama da muhtaç olmadım. İki hasta çocuğuma bakabiliydim. Eve düzenli meyve alırdım. Ara sıra süt alırdım. Kendim çalışınca kendimi daha iyi hissediyordum. Borç isteyemedim. İstesem daha da kötü. Mesailerimi erkene çekerdim, paramı alırdım.”

Görüldüğü üzere, kadının ekonomik özgürlüğe sahip olamaması, kimi zaman ataerkil dayatmalar nedeni ile, kimi zaman eğitim olanaklarına erişememiş olması nedeni ile kimi zaman ise iş yaşamına dahil olamamak ya da iş yaşamında olsa dahi geliri üzerinde tasarruf sahibi olamaması gibi nedenlerle karşımıza çıkmaktadır. Buna bağlı olarak gelişen, kadının ekonomik bağımlılığı, kadının şiddetle baş etme biçimlerinde de güçlü bir duruş sergileyememesine yol açmaktadır. Yani, ekonomik özgürlüğe sahip olmayan kadın için şiddetin, kaçamadıkları bir döngüde farklı biçimlerde sürekli karşılaştıkları bir engelleyici unsur olduğu anlaşılmaktadır.

5.2.4.3. Çocuk Sahibi Olmanın Baş Etme Biçimlerine Etkileri

Kadının çocuk sahibi olma durumunun, çok karmaşık biçimlerde baş etme biçimlerini belirlediği görülmektedir. Çocuk sahibi olma, kimi zaman, yuvayı dağıtmamak için bir sebep, başka bir açıdan değerlendirildiğinde şiddete boyun eğmeye mecburiyet olarak karşımıza çıkarken, kimi zaman ise çocukların varlığı, şiddetle mücadele için çok güçlü neden olarak da karşımıza çıkmaktadır. Boşanma olgusu, her ne kadar kadın ve erkek arasındaki bir karar olarak algılsa da doğrudan etkilenen en hassas bireyler çocuklardır ki bu durum ise boşanmanın önünde engel oluşturmaktadır (Tatlılıoğlu ve Demirel, 2016: 59). Can ve Aksu (2016: 897), çalışmalarında çocuk sahibi olmanın boşanmaları erteleyici bir unsur olduğundan bahsetmektedirler. Çocukların varlığının, çocukların psikolojilerini olumsuz etkilememek, onları annesiz ya da babasız büyütmek, ekonomik çekinceler ve buna benzer birçok nedenlerle, boşanmanın önündeki engellerden birisi olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, toplumumuzda, boşanmış ya da yalnız yaşayan kadın için hayatın ne kadar zor olduğu bilinmektedir ki eğer kadın çocukları ile birlikte yaşıyorsa bu daha da zor olmaktadır. Böyle bir gerçeklik ise, söz konusu şiddet dahi olsa, çocuklarının bu zorlukları yaşamamaları için bir engelleyici unsur olabilmektedir. Ancak, yine çocuklar bazen de boşanmak için ya da bu çalışmada karşılaştığımız üzere şiddetten uzaklaşmak için bir baş etme sebebi olabilmektedir. Bu çalışmada da benzer yönde bulgular ortaya çıkmıştır. Görülmektedir ki, çocuklar, özellikle de evliliğin ilk yıllarında boşanmamak için engel oluştururken, ilerleyen dönemlerde ya da şiddetin çok yoğun yaşandığı dönemlerde, boşanmak için en güçlü sebep olmaktadır.

Örneğin, K9, eşinden defalarca ayrılmak için karar aldığını, ancak yine yuvasını dağıtmayı göze almadığını aktarmakta:

“...Bazen bu kadar hak tanımasaydım keşke eşime diyordum. Bazen gitsin diyordum. İki gün sonra çocuklarımın babası 14 yıl verdim diyordum yumuşuyordum. Burada da kızıyorum kendime.”

K14 de benzer sebeple eşinden ayrılmadığını, ancak yirmi beş yıllık evliliğinde sürekli şiddet gördüğünü aktararak, artık çocuklar büyüdüğü için bir korkusu kalmadığını ifade ediyor:

“... Kardeşim dedi, böyle dayak yeme git devlet sahip çıkar dedi. Çekme dedi... ben de çocuklarım var diyordum hep... Korktum ben ondan korktum ...Şimdi korkmuyorum. Bir şey yapamaz...”

Bazen de çocukların bir tehdit unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Kadını çocuklarının yokluğu ile tehdit eden erkek, kadının şiddetten uzaklaşması için engel oluşturabilmektedir. Bu duruma K15’in aktardıkları örnek verilebilir:

“... En güçlü silahı çocuklarımdı. Biliyordum onları bırakmayacağım, hep onları benden uzaklaştırıyordu...”

K15, şiddete dayanamayıp devlete sığındığında da çocuklarını bırakamayıp tekrar geri döndüğünü aktarmaktadır:

“İlk kadın konukevine gittiğimde adam beni sıcak çayla yakmıştı. İnsanlar feryadına geldi, jandarma beni vermedi ona kadın konukevine getirdi. Beni sıkıştırdılar. Jandarma alırken zaten bildiler devlete gittiğimi. Kadın konukevi de benim için bizde değil diyemedi... elleri kolları uzun. Beni sıkıştırdılar, ailem beni çocuklarımla, eşim de ailemle tehdit ettiler. Hepsinden baskı vardı... cahillikten, çocuklarımı kaybetme korkusuyla gittim, eve geri döndüm ama daha kötü oldu...”

K15 gibi, daha önce de şiddet nedeniyle kadın konukevinde kalan K1 de benzer sebeple eve dönmek zorunda kaldığını aktarmaktadır:

“... İlk geldiğimde çocuklarımı düşündüğüm için tekrar eve geri döndüm yani.”

Bazen de kadın, çocuklarının kendi aileleri tarafından istenmemesi nedeni ile aile desteğinden mahrum kalmakta ve elbette bu da en çok ihtiyaç duydukları destek ve baş etme yollarının önünü kapatmakta olduğu görülmektedir. Aile desteğinin, sırf çocuklar nedeni ile sağlanmaması da ataerkil düzenin getirdiği en büyük sorunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır ki bu noktada da köklü bir zihniyet değişikliğine ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Eşinin ailesinin başka bir çocuk sahibi olmalarını istememeleri nedeni ile eşiyile sorunlar yaşayan K1, yanlarında kalmak zorunda olduğu kendi ailesinin de özellikle babasının çocuklarını istemediğini şu ifadelerle aktarmaktadır:

“...işte beni zaten istemiyorlardı. Çocuğu da istemediler. Aldırmamı söylediler. Ben de aldırmayacağımı söyledim. Ayrıl o zaman dediler... işte annem hastaydı zaten, yatalaktı. Babam bakamıyordu. Ben de anneme bakmak için eve gittim. Zaten beni istemediler eşimin ailesi, gidecektim yani... Ama çocuklarımı istemediler. Yani ben

kalacaktım çocuklarım olmayacaktı... Babam çok katı birisi işte çok sert, kuralcı. Hiç istemedi çocukları. Ben de babasına bırakmak zorunda kaldım. Sonra işte annem vefat etti. Ben kalıyordum yine. Arada çocuklarımı yanıma almak istiyordum görmek için. Babam izin vermiyordu. Telefonumu bile aldı elimden konuşmayayım diye işte..."

Benzer şekilde K15'in de aile desteğinden yani bir anlamda şiddetle baş etme şansından mahrum edildiği anlaşılmaktadır. K15, ailesinin çocukları ile onu kabul etmediklerini şu ifadelerle aktarmaktadır:

"Ben aileme defalarca anlattım bu durumu. Ailem ilk başlarda sahip çıkar gibi oldular ama çocuklarını bırak gel dediler. Ben de çocuklarımı bırakamayınca beni reddettiler. Git onu kapımıza getirme başımızı belaya sokma dediler."

Kadının, çocuk sahibi olması yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere, yine aktarılan nedenlerle, evliliğini sürdürmek zorunda kalmasına, başka bir ifadeyle şiddete boyun eğmek zorunda kalmasının bir sebebi olabilmektedir. Bazen ise, kadın, çocuklarının olumsuz etkilenmemesi, şiddetin onlar için bir kader olmaması gibi nedenlerle, şiddetten kaçma zorunluluğu duymaktadır. Örneğin, ısrarlı takip nedeniyle kadın konukevinde olan K2, tüm planlarını çocuklarını korumaya almak üzere yaptığı görülmektedir:

"... işte geldim en sonunda buraya. Ne yapacağım bilmiyorum. Ya tabi burası güvenli ama nereye kadar. Buralarda duramam, o adam rahat vermez. Başka yere gitmem lazım, orda çalışmam lazım, işten de çıktım yani. Devlet iyi sağ olsunlar ama ne zamana kadar, çıkınca o adam yine başımda, yani öldürebilir bile, çocuklarıma zarar verir. Benim korkularım bunlar işte... Yani, o adam varken güvenli değil hiçbir yer. Ben sonsuza kadar mı kalacağım burada? Ölmekten de korkmuyorum da çocuklarıma zarar verirse diye korkuyorum... Kızımı da alıp gitmem lazım başka yere. Yani o okusun istiyorum. Ona zarar gelmesin,.. Tek isteğim bu."

Yine, eşinin şiddetine rağmen, çocuğu ile ilgili kaygıları nedeni ile evden ayrılma kararı alan K3'ün ifadeleri dikkat çekicidir:

"Çocuk o adamla nasıl kalacak? Bazen oğlumdan bile nefret ediyorum. O da ona benziyor. Tövbe ya insan çocuğundan nefret eder mi. Ama işte ona benzemesin, okusun, adam gibi adam olsun istiyorum ben... Çocuğum okusun vali olsun, kaymakam olsun, ne bileyim güzel olsun yani her şey."

Eşinin uyuşturucu kullanması nedeni ile, uzun süredir evinde huzur olmadığını, eşinin hezeyanları nedeni ile takındığı tutumun ve kendisine uyguladığı şiddetin çocuklarını olumsuz etkilediğini aktaran K8, tüm bunlara rağmen eşini bırakmak istemediğini, kadın konukevinden destek alma nedeninin ise çocukları olduğunu ifade etmektedir:

“Çocuklarım için geldim ben buraya, onlar için gideceğim dedim, gerekirse istifa ederim giderim dedim... Çocuklarım için, onların psikolojisini düzeltmem lazım. Çocuklarım olmasaydı, eşim nasıl istiyorsa öyle bir kadın olurum. Onu gerçekten seviyorum. Mesleğim ve çocuklarım olmasaydı, iç dese içerdim bile (uyuşturucuyu kastediyor). Ama kendimden önce çocuklarıma yapamam. Ben bir gün mutlu olacağım diye üç gün çocuklarımı üzmem.”

Bezer biçimde K15 de, çocukları için ciddi mücadele verdiğini ve onları korumak için evden kaçıp polise sığındığını aktarmaktadır:

“... Ağlamaksız bir gün bile yoktu, bir yemek bile yoktu. Baktım çocuklarım da aynı benim kaderimi yaşıyor... Hep kalsam onlar da aynı kaderi yaşayacak. Cesaret etmek lazımdı... buradan çıkmam lazım dedim. Komşuma gittim...oradan polisi aradık. Çocuklarımı polis aldı ben de sığınmaya gittim. Çocuklarım için bir şey yapmam lazımdı. Çocuklarım oradayken gidemem kadın sığınmaya. Çocuklarımı okuldan almaya çalışınca babaları, çocuklarımı başka ile nakil ettiler, onlar gidince ben de onlarla gitmek istedim... Tek dileğim beni bulamayacakları, peşimdeki kötü insanların bizi bulamayacağı bir çatı... Çok şey değil bu işte... Çocuklarım için çalışmak isterim, onlar için yaşamak isterim. ...ben bir an önce çalışayım istiyorum. Çocuklar sürekli ağlıyor bizi al diye, dayanamıyorum ben de. Onlar her ağladığında ben kendim kahroluyorum. Her işi yaparım, eğitimimi yetmediği yerde gücüm yeter. Helalinden tabii... yeter ki çocuklarımı alayım. Çoğu diyor, çocuklar kalsın memur olsun ama gel de bunu benim gönlüme anlat. Çocuklarım zaten doğuştan babasızlar bir de annesiz büyümesinler...”

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, Düzce Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'ne bağlı olarak hizmet vermekte olan Düzce Kadın Konukevi Müdürlüğü'nden şiddet nedeniyle hizmet alan kadınların, şiddetle baş etme biçimleri anlaşılmasına çalışılmıştır. Baş etme biçimlerinin anlaşılması, bu süreçleri deneyimleyen diğer kadınlarla ilgili yapılacak çalışmalarda kadının hangi yönlerinin geliştirilmesi gerektiği ve kadının hangi destek mekanizmaları ile güçlendirilmesi gerektiği konularında yol gösterici olabilecektir.

Şiddetle baş etme biçimlerini aktarmaya çalıştığımız kavramsal çerçevede de belirtildiği üzere; kadınların şiddetle baş etme biçimleri “pasif” ve “aktif” baş etme biçimleri olarak şekillenmektedir (Akpınar: 2011). Bu çalışmada öne çıkan en önemli bulgunun, görüşme olanağı bulduğumuz kadınların kadın konukevinden destek almış olmaları dolayısıyla “aktif baş etme” biçimini geliştirmiş oldukları ancak bununla birlikte aslında bu sürece kadar baş etme biçimlerinin uzun bir süre pasif olarak geliştiği bulgusudur. Görüştüğümüz hemen hemen tüm kadınların bazen yıllar boyunca “razı gelme”, “boyun eğme”, “kadercilik” vb. nedenlerle şiddete karşı ciddi bir mücadele vermedikleri görülmektedir. Bu mücadele eksikliği ve pasifte kalmanın ise şiddete karşı gelişmiş olan algıdan ve destek mekanizmalarının yetersiz olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Türküm, 2009; Kağnıcı ve Kandemirci, 2014). Kadınların duygusal, psikolojik, ekonomik açıdan yaşadıkları şiddeti, şiddet olarak görmekle birlikte bir ayrılma sebebi olarak görmemeleri ve mücadele edilmesi gereken bir durum olarak kabul etmemeleri ne yazık ki onların fiziksel şiddeti yaşamaya varana kadar götüren de süreç olmaktadır. Buradan anlaşılmaktadır ki toplumun ve özellikle kadının şiddet algısı ve tanımının güçlendirilmesi, kadının her boyuttaki şiddete karşı güçlü baş etme biçimlerini geliştirebilmesi açısından önemli olacaktır. Kadın, şiddet ne zaman içinden çıkılmaz bir hal almaya başlamışsa, fiziksel şiddet boyuta ulaşmışsa ve özellikle çocukları şiddetten etkilenmeye başlamışsa ancak bu son noktada aktif bir baş etme biçimi geliştirmeyi

gerekli görmeye başlamaktadır. Ancak görülmektedir ki duygusal, psikolojik vb. şiddete maruz kalan kadın için fiziksel şiddet çoğu zaman kaçınılmaz olmakta ve baş etmek için harekete geçmek bazen yıllar almakta ve kadın geçen bu uzun yıllar boyunca şiddeti çeşitli biçimlerde yaşamaya devam etmektedir. Şiddet, artık çekilmez boyuta ulaşırsa çözüm aranması gerekir kabulü bu çalışmada da makus bir kader gibi doğrudan karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların başvurdukları temel baş etme biçiminin var olan güçlerini ve kaynaklarını kullanmak olduğu görülmektedir (Akpınar, 2011). Kadın, çaresiz kaldığı noktada her şeyi göze alarak evden ayrılmak, aileden destek almak, devlete sığınmak gibi aktif baş etme biçimlerini kullanmakta bu süreçte de kendini psikolojik olarak sağlam tutması gerekliliğinin de farkında olarak süreci devam ettirdiği anlaşılmaktadır. Hemen hemen hepsinin, maddi açıdan güçlü olmaları gerekliliğinin farkında oldukları ve çalışmak istiyor olup bu yönde girişimlerde buldukları görülmektedir. Kadın konukevinden hizmet aldıkları süreç içerisinde devletten özellikle talep ettikleri kendileri için, hayatlarını kimseye muhtaç olmadan sürdürebilecekleri bir iş bulmaları olmaktadır. Özellikle çocuklarının geleceğini teminat altına almak, onlara sağlıklı bir yaşam imkânı sunabilmek ve onları okutabilmek için her türlü zorlu koşulları da göze alarak çalışma isteği, onları güçlü kılmakta ve azimli bir hale getirmektedir. Bu taleplerinin ne denli önemli olduğu, eğitim düzeylerini irdelediğimiz eğitim ve baş etme biçimleri kısmında da karşımıza çıkmakta ve kadının eğitiminin ve çalışmasının şiddetle mücadele biçiminde ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu isteklerini yerine getirebilmek için ise ister kendi imkanları ile ister devletin desteği ile olsun kendilerini geliştirmeleri gerektiği gerçeğinin farkına varmalarına olanak tanımakta ve kadın kendini geliştirebileceği tüm eğitim olanaklarına açık duruma gelmektedir.

Bulgular doğrultusunda ulaşılan en temel sonucun kadın için süre gelen dezavantajlılık durumunun sürekli kendini yeniler şekilde gelişiyor olması durumudur. Kadın, var olan dezavantajlılık durumlarına karşı bir baş etme biçimi geliştirmekte ancak bu baş etme biçimi başka bir dezavantaj nedeni ile sonuca ulaşmasına olanak tanımamaktadır. Bu dezavantaj sarmalında en zorlu engelin var olan ataerkil düzlemde yaşanan kadın erkek eşitsizliği olduğu anlaşılmaktadır. Kadın aile içinde, toplumda ve hatta kamudan destek alma aşamasında dahi, cinsiyet eşitsizliği engeli ile karşılaşmakta ve gerçekçi ve kalıcı

olabilecek sağlıklı bir çözüme ulaşamadığı anlaşılmaktadır. Kadının ikincil planda tanımlanması, annelik içgüdüleri nedeni ile var olan hassasiyetin kadın için dezavantajlı bir konuma taşınması ve çocukların sorumluluğu bağlamında sadece kadını sorumlu hale getirmesi gibi kabullerin, kadını sürekli bu dezavantajlılık sarmalında hareketsiz bıraktığı görülmekte ve bu kabulün de bu nedenden dolayı gelişen zorlukların da kadının baş etme biçimlerini etkilediği anlaşılmaktadır. Eşin, kadını çocukları ile sınaması da bu düzenin zorlayıcı bir unsuru olarak kadının karşısına çıkmaktadır. Yukarıda da belirttiğimiz şekilde evle ilgili ve çocuklarla ilgili sorumlulukları yönündeki ataerkil düzen kalıpları, kadını, evlilikle ilgili tüm sorumluluğu alma gibi bir yükün altına sokmaktadır. Oysa ki, bu durum kadını bir sorunla karşılaştığında geliştireceği kuvvetli ve aktif baş etme biçimlerinden uzaklaştırmakta, en son dayanılmaz bir hal alması durumunda ancak çözüm bulması gerekliliğine zorlamaktadır. Ancak görülmektedir ki, uzun süre devam eden ve çok yönlü şiddeti beraberinde getiren bu durum, kadını ve çocukları, yıllar içerisinde fiziksel, duygusal ve psikolojik anlamda yıpratmakta, çoğu zaman kalıcı bir çözüm geliştirilmesine olanak vermemekte ve kalıcı hasar bırakmak ve belki de bahsettiğimiz dezavantajlılık sarmalının bir anlamda devamını getiren yeni kırılmalıkların sistemli hale gelmesine yol açmaktadır.

Bir yandan devam eden eşin şiddeti, çoğu zaman, yanlarında yaşıyor olsalar da olmasalar da eşin ailesinin şiddeti ile de sürmektedir. Kadın, eşinin ailesinin yönlendirmesi ve kararları karşısında aslında bir anlamda baskıya maruz kalmakta, bununla baş etme yöntemi ise daha çok razı gelme, itaat etme gibi pasif bir düzlemde gelişmektedir. Nihayetinde, bu baskı son ana kadar devam etmekte, kadın ile eşi arasında çatışmalara neden olmaktadır. Bu nedenler de eşler arasındaki çatışmaların çözümsüz kalmasına ve bir şiddet nedeni olmasına yol açabilmektedir. Bu noktada, açmaza giren evlilik birlikteliğinin bir rehberliğe ihtiyacı olduğu başka bir deyişle aile danışmanlığı desteğinin önemini belirtmek önemli olacaktır.

Kadın bir yandan duygusal ve psikolojik açıdan şiddete maruz kalırken bir yandan emeğinin kullanılması nedeni ile ekonomik şiddete de maruz kalmaktadır. Bu aşamada kadının tek baş etme yöntemi, ne yazık ki çocukları nedeni ile duruma katlanma, razı gelme, boyun eğme gibi pasif baş etme biçimleri şeklinde gelişmektedir. Evden ayrılma, yeni bir yaşam kurma gibi hayalleri olsa dahi; toplumsal kabuller, ekonomik yetersizlik,

tek başına hayatta kalabileceğine dair güvensizlik, eğitim yetersizliği, toplumsal desteğin eksik olması gibi birçok nedenle bu isteğini gerçekleştiremediği görülmekte, buna karşı yönlendiği baş etme biçimi devletten yardım alma şeklinde biçimlenmektedir. Ancak, kadınların, devletten yardım alma gerekçesi, şiddetten kaçmak ve en azından bir süre güvenli bir yerde kalabilme ihtiyacı ile sınırlı kalmaktadır. Kadınların çoğunun, yeni bir yaşam kurabilmek için devletin yeterli maddi ve manevi desteğinin olabildiğini düşünmediği, örneğin devletin can güvenliği riskinin tamamen ortadan kalkabilmesinde ya da yeni bir yaşamı kurabilmek için maddi ve manevi olanakları yeterli düzeyde sağlayamayacağı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Görüşülen kadınların neredeyse yarısının, daha önce birkaç kez kadın konukevi deneyimi yaşamış olması, düşünüldüğü gibi kadının kalıcı bir şekilde çözüm bulamadığı ve tek başına yaşamda kalabilecek olanaklara sahip olamadığını gösterir niteliktedir. Bu da bu çalışmada öngörüldüğü gibi, dezavantajlılık kırılabilirliğinin aşılamadığı ve sürekli hale gelebildiği gerçeğini ortaya koymaktadır.

Kadının eğitimden yoksun kalmış olmasının, bir başka dezavantajlılık durumunu oluşturan en önemli sonuçlardan birisi olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Eğitimle ilgili en dikkat çekici bulgu, eğitim yoksunluğunun kadının kendi tercihi olmadığıdır. Buradan da anlaşılmaktadır ki yine cinsiyet eşitsizliği eğitimde de kadının aleyhine işleyerek birbiri ile ilintili olan başka bir dezavantajlılık oluşturmaktadır. Kadınların eğitime bu denli önem vermesinin yanı sıra eğitimden bu denli uzak tutulmuş olmaları da ayrı bir toplumsal yarayı ortaya koymaktadır. Eğitimin, kişinin gelişimi, toplumla uyumu, haklarını takip edebilme ve elde edebilme, kendisi için ve çevresi için ki özellikle çocukları için daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam oluşturabilme olanağı sağlayabilme gibi birçok yaşamsal kazanımlar ve becerilerin edinilmesinde önemli olduğunu düşündüğümüzde, eğitim yoksunluğunun da yukarıda bahsettiğimiz ve buna benzer birçok alanda nelerin yokluğuna yol açtığını anlamak zor olmayacaktır. Eğitimli kadının, öncelikli olarak kendisi için sağlıklı ve olumlu bir yaşamı inşa edebilecek farkındalığa ve öz yeterliliğe sahip olabilme, karşılaşılabilecek sorunlarla baş edebilecek bilgi ve birikimi kullanabilme potansiyelinde olduğunu düşündüğünde, şiddetle baş etme boyutunda da eğitimin birincil derecede önem arz ettiği ortadadır. Anlaşılmaktadır ki kadının eğitimi kadının güvenli ve sağlıklı bir hayat yaşaması için en önemli gerekliliktir. Bu çalışmada,

kadının, eğitimini tamamlayamamış ve bir meslek edinememiş olmakla baş etme biçimi olarak karşımıza çıkan en temel unsurların, okumak, öğrenmek ve iyi yaşamları görerek örnek almak yönünde çaba göstermesi olduğu görülmüştür. Ancak kadının bu eksikliği bir anlamda telafi etmek ve güçlü olabilmek için çeşitli iş dallarında çalışarak sağlamaya çalıştığı görülürken, bir yandan da emeğinin maddi karşılığının yine eşi ya da eşinin ailesi tarafından nasıl bir sömürü aracı olarak kullanıldığını da görmekteyiz. Bu nedenle kadın aslında bir yandan bir baş etme biçimi geliştirirken bir yandan bu baş etme biçimi yine bir şiddete yani ekonomik şiddete dönüşmekte kadın yine bu nokta çaresiz kalmaktadır. Bahsettiğimiz dezavantajlılığın sürekli birbirini beslediği ve sürekli sarmal şekilde devam ettiği gerçeği yine burada da karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenle kadının çalışıyor olmasını sağlıklı bir eğitim altyapısıyla desteklemiş olmasının ve bir yandan maddi olanaklarına güvenip bir yandan eğitimin getirdiği özgüven ve bilgiyle bu sömürüye alet olmaması bu döngünün kırılmasına katkı sağlayacak bir unsur olacaktır.

Sosyal destek mekanizmalarının, yaşam içinde bireyin ihtiyaç duyduğu; çevresi tarafından güvenilme, saygı duyulma, sevilme, değer verilme, ilgi görme gibi temel ihtiyaçların sağlanması (Gölpek Karababa, 2021: 33) olarak değerlendirdiğimizde sosyal mekanizmaların kadının şiddetle baş etme biçimleri üzerinde de etkili olacağını söylemek mümkün olacaktır. Sosyal desteklerden biri olan aile desteğinin de kadının şiddete yönelik algılarının ve baş etme biçimlerinin belirlenmesinde rol aldığı anlaşılmaktadır. Yapılan bu çalışmada, aile desteğinden yoksun olan kadınların şiddet algılarının yeterli düzeyde olmadığı, çoğu zaman şiddeti, şiddet olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Kadınların şiddetle baş etme biçimlerinin önce razı gelme, boyun eğme vb. pasif şekilde geliştiği, şiddetin ancak artık kabul edilemez olması (can güvenliği, çocuklarının olumsuz etkilenmesi vb.) halinde evden ayrılma kararı alabildikleri görülmektedir. Aile desteğinin olması ya da olmaması evden ayrılma kararı alınmasında bir yandan pasif bir baş etme biçimine yönlendirirken bir açıdan da kadınların tek başına kalması ve son noktada aktif baş etme biçimini benimsemelerine yol açtığı görülmektedir. Ancak bu tespit, bu çalışma da görüşme yaptığımız ve kadın konukevinden hizmet alan kadınlarla sınırlı olması nedeni ile ve bu yönde destek alamayan kadınların oranının ne olduğunun bilinmemesi nedeni ile sınırlı bir tespit olmaktadır.

Aile desteği ile ilgili karşılaşılan en önemli tespitlerden birisi de görüşülen kadınların çoğunun sağlıklı bir aile yapısına sahip bir ortamda yetişememiş olduğudur. Destekleyici ve güven veren bir aile ortamında yetişen bireylerin, kendine güvenen, olumlu öz benlik algısı gelişmiş, problem çözebilme becerileri gelişmiş vb. yaşamsal becerileri kazanabilen bireyler olduğunu bilinmektedir (Kır, 2011: 400). Ancak olumlu ve sağlıklı iletişimin var olmadığı bir ailede yetişen bireylerde de saydığımız tüm bu yaşamsal becerilerin eksik kalabileceğini düşünmek yanlış olmayacaktır ki bu çalışmanın sonuçları bunu gösterir yönde gelişmektedir. Oysa ki, bireyin kendine güven duygusu tam da bu tanımladığımız aile yapısı ve yaklaşım biçimlerine göre şekillenmektedir. Ne yazık ki bu sistemin var olduğu ailelerde, kadın yetişirken de yalnız kalmış, şiddetle karşılaştığında da yalnız kalmıştır. Bu durum ise kadını, kendine güven duygusundan uzaklaştırarak, sağlıklı baş etme biçimlerinin geliştirebilmesine engel oluşturmaktadır. O nedenledir ki kadın tüm yaşamı boyunca maruz kaldığı ve sembolik şiddet olarak da görebileceğimiz bu yalnızlık ve kimsesizliğe karşı mücadele ederken “durumu kabullenme”, “normalin bu olduğunu düşünme”, “kadercilik”, “razı gelme”, “boyun eğme”, “imtihan olarak görme” vb. kalıplara sığınarak baş etmeye çalışmaktadır. Bu öğrenilmiş çaresizlik, bir yandan aile yanında kalmaya mecbur bırakan bir baş etme şekline dönüşürken, aynı öğrenilmiş çaresizlik başka bir sığınma yeri olarak gördüğu devlete gitme şeklinde başka bir boyuta dönüşebilmektedir. Anlaşılmaktadır ki aile desteği, devlet desteği, toplumun desteği ne kadar eksikse kadın o derece mağdur olmaktadır.

Sonuç olarak kadının güçlü baş etme biçimlerini geliştirebilmesi için, yaşamda var olabilmesi, kendisi için sağlıklı bir yaşam kurgulayabilmesi, sağlıklı seçimler yapabilme becerisine dayanmaktadır. Bu nedenle kadının her alanda güçlü olması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Aile de bu gücü bulamayan ya da eksik kalan kadının bu gücü toplum tarafından ve devlet tarafından tamamlanmalıdır. Kısacası kadının şiddete karşı güçlü baş etme yöntemleri geliştirmesi sadece aile tarafından desteklenen bir olgu olmayıp aynı zamanda toplumsal da bir olgudur. Ebette kişinin mizaç özellikleri de sergileyeceği tutumda etkili olmaktadır. Bu doğrultuda kadının güçlü baş etme biçimleri geliştirebilmesine yönelik, yine bu çalışmanın da ortaya koyduğu tespitlere dayanarak oluşturduğumuz öneriler aşağdaki şekilde biçimlenmiştir:

Güçlü kişilik özellikleri kadının sağlıklı baş etme biçimleri geliştirmesinde oldukça önem arz etmektedir. O halde, kadın öncelikli olarak aile içerisinde bir birey olarak kabul edilmeli, ilgi alanları yönünde yetenekleri desteklenmeli, kendine güvenen, kendine karşı öz saygısı olan, zorluklarla karşılaştığında çözebilecek becerilere sahip bir birey olması sağlanmalıdır. Bunun için de sağlıklı aile yapısının oluşturulması öncelikli şartlardan birisi olarak görülmektedir. Bu nedenle özellikle devlet, sağlıklı aile yapılarının oluşturulabilmesi (evlilik öncesi bilinçlendirme, aile eğitim programları, formal ve örgün eğitim programları içerisinde kadın erkek eşitliği, toplumsal yaşam etiği, yaşamsal becerilerin geliştirilmesi vb. eğitimlerin dahil edilmesi, evlilik sürecinde aile danışmanlığı hizmetlerinin tanınırlığının ve ulaşılabilirliğinin artırılması gibi hizmetler) için gerekli politikaları üretmelidir.

Kadının eğitim hayatının içinde kesintisiz bir şekilde var olmasının sağlanması öncelikli konulardan biri olmalıdır. Her bir kadının eğitimini sürdürmesi, meslek edinmesi, çalışma hayatının içerisinde sağlıklı ve eşit şartlarda var olması sağlanmalıdır. Bu durumda eğitim, kesintisiz ve herkes için eşit bir biçimde ulaşılabilir olmalıdır.

Kişisel özelliklerin desteklenmesi ve geliştirilmesi de kadının kendine güven duygusunu desteleyecek ve baş etme biçimlerini kuvvetlendirecek alanlardan bir tanesi olarak görülmektedir. Bu nedenle bireyin güçlü yönlerini desteklemek ancak zayıf özelliklerini geliştirebilmesi için gerekli desteği sağlamak da (aile ve okul iş birliği içerisinde, bu durumda okullarda rehberlik birimlerinin personel ve işleyiş açısında güçlü duruma getirilmesi önemli olacaktır) öncelikli hedeflerden olmalıdır.

Toplumsal algıların ve toplumsal uygulamaların sağlıklı biçimde oluşumunun sağlanabilmesi ve bunun devlet politikaları ile gerçekleştirilmesi sağlanmalı, geliştirilen politikalar ve uygulamalar, bu çalışmada konu edilen birçok engelleyici ve baskıcı kabulleri ortadan kaldırmaya yönelik yeterli ve geçerli içeriğe sahip olmalıdır.

Kamu hizmetlerinin, özellikle kadına yönelik şiddetle ilgili kamu hizmetlerinin bilinirliğinin artırılması önemli alanlardan birisidir. Bu yönde sadece kadınların değil, uygulanan politika ve hizmetler konusunda toplumun tüm kesiminin farkındalığının artırılması etkili bir uygulama olacaktır.

Kamu çalışanlarının şiddet ve şiddetle müdahale uygulamaları konusunda farkındalıklarının artırılması konusu da önemli alanlardan birisidir. Özellikle de şiddetle ilgili çalışan tüm kamu personelleri, farkındalıklarını artıracak ve uygulamalarını bilimsel çerçevede sürdürebilecek eğitimlerle desteklenmeli ve bu eğitimlerin periyodik olarak devamlılığı sağlanmalıdır.

Kadın konukevlerinde sürdürülen barınma hizmetinin yanı sıra kadını güçlendirmeye yönelik sürdürülen diğer destekleyici hizmetlerin kalitesinin artırılması önemli konulardan bir diğeridir. Kadının, kadın konuk evinden hizmet alma aşamasında güçlenebilmesini sağlayacak desteğin sunulması ve bu yöndeki çalışmaların içeriğinin sağlamlaştırılması ve desteklenmesi önem arz etmektedir. Sunulan desteğin uzun vadede sürdürülmesi de kadının, kendini güvende ve güçlü hissetmesini sağlayacağından kadın konukevi sonrası hizmet prensiplerinin gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi gerekmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Ailenin Korunmasına Dair Kanun (1998, 17 Ocak). Resmi Gazete (Sayı: 23233). <https://mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.4320.pdf> adresinden 27 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (2012, 8 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 6284). <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.6284.pdf> adresinden 27 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Ak, Y. (2019). “Çoklu Bir Dezavantajlılık Olarak Engelli Yoksulluğu: Türkiye Örneği”, Yüksek Lisan Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Akkaş, İ. (2019). Cinsiyet ve Toplumsal Cinsiyet Kavramları Çerçevesinde Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı. *EKEV Akademi Dergisi*, s. 97-118.
- Akpınar, O. (2011). “Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadınların Aile İçi Şiddetle Başa Çıkma Özyeterliği Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre Yordanması”, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Altıparmak, İ. B. (2015). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadelede ŞÖNİM' lerin Rolü: Ankara Örneği. *International Journal of Social Science*, 36, s. 449-464.
- Anık, C. (2011). Toplumsal Zihniyet Aracılığı İle Sosyal Kontrol. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 2(1), s. 101-115.
- Arer, U. Y. (2020, Ocak). Sürdürülebilir Sosyal Sorumluluk Projesi Olarak Dezavantajlı Grupların Entegre Yaşam Alanlarının Planlanması. *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 44, s. 33-45.
- Aşkın, E. Ö., & Aşkın, U. (2017). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Kapadokya Akademik Bakış*, 1(2), 16-37.
- Aydöner, N. H. (2018). “Kadınlarda Şiddete Maruz Kalma Durumu İle Sosyal Destek Algısı, Depresyon ve Psikolojik Dayanıklılık Arasındaki İlişkiler: Karşılaştırmalı Bir Çalışma”, Yüksek Lisans Tez, Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Babacan Gümüş, A., Şıpkın, S., & Erdem, Ö. (2020). Kadına Yönelik Eş Şiddeti Yaygınlığı ve Kadınların Baş Etme Yöntemleri. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 11(2), 79-87.
- Babahanoğlu, R., Kesen, N. F., & Daşbaş, S. (2018). Eğitim, Yoksulluk ve Kadına Yönelik Şiddet. *Sağlık ve Toplum*, 57-63.
- Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü ve Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (2008). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması Ana Raporu. <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/TKAA2008-AnaRapor.pdf> (27.08.2021)
- Bauman, E. M., Haaga, D. A., & Dutton, M. A. (2008). Coping with Intimate Partner Violence: Battered Women's Use and Perceived Helpfulness of

Emotion-Focused Coping Strategies. *Journal of Agression*, 17(1), 23-41.

- Baygal, A. (Adak, N.). (2022). Değişen Toplumda Değişen Aile. Ankara: Siyasal Kitapevi, 177-199.
- Berber, N. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları*, 249-270
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye'de Kadınlık. *Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2014(3), 108-114.
- Birleşmiş Milletler Bildirisi (1993). Kadın Karşı Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildiri, https://www.inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020094614bm_19.pdf adresinden 27 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Bozkurt Şener, E. (2011). “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddeti Önlemede 4320 Sayılı Kanun ve Değerlendirmeleri”, Uzmanlık Tezi. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
- Budak, S. (2000). *Psikoloji Sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Can, Y., & Aksu, N. B. (2016). Boşanma Sürecinde ve Sonrasında Kadın. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(58), 888-902.
- Castells, M. (2006). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür İkinci Cilt: Kimliğin Gücü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*, Sage Publications, London.
- Cüceloğlu, D. (2000). İnsan ve Davranışı. İstanbul. Remzi Kitapevi
- Çakır, H., & Ünal, U. (2019). İletişim Becerilerini İnşa Eden Faktörlerle İlgili İletişim Fakültesi Öğrencileri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 929-954.
- Çalı, H. H. (2012). Aile İçi Şiddet: Bir Kamu Politikası Analizi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 1-25.
- Çalışkan, H., Çevik, E.İ. (2018). Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 218-233.
- Demirgöz Bal, M. (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bir Bakış. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Demirel, Y., & Yücel, M. (2017). Sosyal Destek ve Psikolojik Güçlendirmenin Duygusal Tükenmişlik Üzerine Etkisi. *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Özel Sayı-ICEBSS 2017*, 310-321.
- Demren, Ç. (2003). Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri. *Toplumsal Cinsiyet, Sağlık ve Kadın* (s. 33-44). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

- Doğan Laçın, B. G., & Yalçın, İ. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Öz-yeterlilik ve Stresle Başa Çıkma Stratejilerinin Bilişsel Esnekliği Yordama Düzeyleri. *34(2)*, s. 358-371.
- Doğan, T. (2015). Kısa Psikolojik Sağlık Ölçeği'nin Türkçe Uyarlaması: Gerçeklik ve Güvenirlik Çalışması. *The Journal of Happiness and Well-Being*, *3(1)*, s. 93-102.
- Doğrucan, A., & Yıldırım, Z. (2020). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2(2)*, s. 122-138.
- Ediz, A., & Altan, Ş. (2017). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Üzerine Bir Araştırma. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Özel Sayısı, 397-410.
- Erdal, S. (2019). “Kadınlarda Şiddete Maruziyet ve Savunma Biçimlerinin Depresyon Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep
- Erdoğan, S., Aktaş, A., & Onat Bayram, G. (2009). Sığınma Evinde Yaşayan Bir Grup Kadının Şiddet Deneyimleri ve Baş Etme Yaklaşımları: Niteliksel Bir Çalışma. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, *6(1)*, s. 807-824.
- Eroğlu, D., & Parsova, G. (2018). Kır Kökenli Kadın Girişimciliğinin Ekonomik Şiddet ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (31), s. 153-166.
- Genç, Y., Altıparmak, İ. B., & Ustabası Gündüz, D. (2019). Kadına Yönelik Şiddetin Erkekler Tarafından Değerlendirilmesi: Sakarya Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *21(2)*, s. 391-408.
- Genel Esaslar Hakkında Kanun Hükmü (1982, 18 Kasım).Resmi Gazete (Sayı:17863). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf> adresinden 27 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- Gizir, C. (2007). Psikolojik Sağlık, Risk Faktörleri ve Koruyucu Faktörler Üzerine Bir Derleme Çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, *3(28)*, s. 113-128.
- Gökkaya, V. B. (2011). Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, *12(2)*, s. 101-112.
- Gölpek Karababa, A. (2021). “Kadın Çalışanların Algıladıkları Sosyal Desteğin, İş İle Yaşam Doyumları Üzerinde İş-Aile Yaşam ve Aile-İş Yaşam Çatışmasının Düzenleyici Rolü”, Doktora Tez, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep
- Günindi Ersöz, A. (2010). Türk Atasözleri ve Deyimlerinde Kadına Yönelik Toplumsal Cinsiyet Rollerini. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, *1(6)*, s. 167-182.
- Hamzaoğlu, M., & Konuralp, E. (2019). Türkiye'de Kadına Karşı Şiddetin Sembolik ve Doğrudan Biçimleri: Namus Olgusu ve Namus Cinayetleri. *Adli Tıp Bülteni*, *24(3)*, s. 226-235.

- İnci, R. (2019). Çalışan Kadınlarda Şiddet Algısı ve Bu Algıda Ekonomik Şiddetin Yeri. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 2(3), s. 189-206.
- İrmak, Ç., & Altıntaş, M. (2017). Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlarda Ruhsal Dayanıklılık, Bağlanma Biçimleri, Başa Çıkma Tutumları ve Psikopatoloji. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 18(6), s. 561-570.
- Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik (2013,5 Ocak).Resmi Gazete (Sayı:28519). <https://resmi.gazete.gov.tr/eskiler/2013/01/20130105.pdf> adresinden 14 Aralık 2021 tarihinde alınmıştır.
- Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (1981). <https://kadec.org/images/files/CEDAW%20metni.pdf> adresinden 08 Aralık 2021 tarihinde alınmıştır.
- Kandemirci, D., & Kağnıcı, D. Y. (2014). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Baş Etme: Çok Boyutlu Bir İnceleme. *Türk Psikoloji Yazıları*,17(33), s. 1-12.
- Karakuş Umar, E. (2019). Türk Atasözü ve Deyimlerinde Kadın. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi(İBAD)*, s. 109-121.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kır, A. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kocacık, F., & Çağlayandereli, M. (2009). Ailede Kadına Yönelik Şiddet: Denizli İli Örneği. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(2), s. 24-43.
- Koçak, Ş. (2019). “Yetişkinlerin Yalnızlık Düzeyleri ve Benlik Algıları İle Nesne İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tez, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Köse, A., & Beşer, A. (2007). Kadının Değiştirilebilir Yazgısı “Şiddet”. *Ankara Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*,10(4), 114-121.
- Kümbetoğlu, B. (2019). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, s. 1-21.
- Ölçer, H. (2019). Pierre Bourdieu Sosyolojisinde Simgesel Şiddet Sorunsalı ve Biçimleri. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 2, s. 34-49.
- Özateş, Ö. S. (2009). Bir Sosyal Hizmet Müdahalesi Olarak Aile İçi Şiddet Mağduru Kadın Sorununda Feminist Etik Yaklaşım. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), s. 99-108.
- Özaydınlık, K. (2014). Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye'de Kadın ve Eğitim. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*(33), s. 93-112.

- Özçatal, E. Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal Cinsiyet ve Kadının Çalışma Yaşamına Katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), s. 21-39.
- Özçelik, G. (2018). “Şiddet Gören Kadınlarda Düzenleme Odağı, Başaçıkma Stratejileri ve Akıl Sağlığı”, Yüksek Lisans Tez, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Özer, Ö. (2017). Medyada Şiddet Kullanımı: Şiddet Ekonomisi, Medyanın İdeolojik Şiddeti ve Yetiştirme Kuramı Açısından Bir Değerlendirme. *Marmara İletişim Dergisi* (27), s. 1-19.
- Özkan, G. (2017). Kadına Yönelik Şiddet-Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe HFD*, 7(1), s. 533-564.
- Özkan, G. (2018). Halkla İlişkilerin Toplumsal Rolüne İlişkisel Bir Bakış: Sosyo-Kültürel Yaklaşım. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), s. 73-80.
- Polat, O. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), s. 15-34.
- Sabit, S. (2019). “Partneri Tarafından Şiddet Görmüş Kadınların, Şiddet Algısı, Şiddete İlişkin Tutumları ve Kullandıkları Baş Etme Yöntemleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Sallan Gül, S. (2011). Türkiye’de Kadın Sığınma Evleri Erkek Şiddetinden Uzak Yaşama Açılan Kapılar Mı?. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Sayım, F. (2021). Sosyal Bilimlerde Araştırma ve Tez Yazım Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Sultana, A. (2019). Ataerkillik ve Kadının İkincilliği: Kuramsal Bir Analiz (çev. S., Altay). *e- Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 1(23). (2010).
- Şahin, Ç. (2004). Problem Çözme Becerisinin Temel Felsefesi. *Kazım Karabekir Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(10), s. 160-171.
- Şahin, Z. B., & Birincioğlu, Y. D. (2020). Toplumsal Cinsiyet ve Medya: Şule Çet' in Şüpheli Ölümü Üzerine Haberlerin Eleştirel Söylem Analizi. *Erciyes İletişim Dergisi*, 7(1), s. 189-216.
- Şarlak, D. (2018). Şiddetsiz İletişim Psiko-Eğitim Programının Aile İçi Şiddet Öyküsü Olan Annelerin Umut Duygusu ve Stresle Baş Etme Yöntemleri Üzerine Etkisi. *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3(3), s. 43-54.
- Şeker, A. (2020). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin İrrasyonelliği ve Kamusal Alandaki Yansımaları. *Current Research Social Sciences*, 6(2), s. 92-102.
- Taşdemir Afşar, S. (2017). Şiddet Gören Kadınların Sığınmaevlerine Erişimini Engelleyen Etmenler. *Fe Dergi*, 9(1), s. 133-150.

- Tatlılıoğlu, K., & Demirel, N. (2016). Sosyal Bir Gerçeklik Olarak Boşanma Olgusu: Sosyal Psikolojik Bir Değerlendirme. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi* (22), s. 59-73.
- TBMM Tutanakları (2018). 7/2328 Esas Nolu Soru Önergesi Cevabı B:85, <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/pekin.pdf> adresinden 27 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Anayasası (1983, 18 Ekim). Resmi Gazete (Sayı: 17863). <https://anayasa.gov.tr/tr/mevzuat/anayasa> adresinden 27 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2007). Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Projesi. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2007-2010. <https://www.bpwankara.org/cms-uploads/kadinin-statüsü-gm-kadina-yonelik-aile-ici-siddet-ulusal-eylem-plani-2007-2010.pdf> adresinden 28 Temmuz 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2008). Kadın Sığınmaevleri Kılavuzu. Ankara: KSGM. https://ktu.edu.tr/dosyalar/kadinarastirmalari_02401.pdf adresinden 21 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet. Ankara: KSGM, [https://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2013/11/Aile-ici-siddet-HUNEE-2008-Ana Rapor.pdf](https://kasaum.ankara.edu.tr/wp-content/uploads/sites/34/2013/11/Aile-ici-siddet-HUNEE-2008-Ana-Rapor.pdf) adresinden 27 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2012). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (Özet Rapor). Ankara: KSGM,
- T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2014). Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (Özet Rapor). Ankara: KSGM, aihmis.org.tr/aktarim/dosyalar/1428409374.pdf adresinden 30 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- T.C. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2021). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele VI. Ulusal Eylem Planı 2021-2025. Ankara: KSGM
- Temel Hak ve Hürriyetler Hakkında Kanun Hükmü (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı:17863).<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo:2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.
- Turđut, F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çalışmalar. *Medeniyet ve Toplum*,1(1), 93-117.
- Türküm, A. S. (2002). Stresle Başa Çıkma Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(18), s. 25-34.
- Vatandaş, C.(2007).Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, 35, 29-56

- Waldrop, A. E., & Resick, P. A. (2004). Coping among adult female victims of domestic violence. *Journal of Family Violence, 19*(5), s. 291-302.
- World Health Organization. (2002). World Report On Violence and Health: Summary, [Apps.who.int/iris/handle/10665/42512](https://apps.who.int/iris/handle/10665/42512) adresinden 30 Ocak 2021 tarihinde alınmıştır.
- Yalçın, Ç. (2015). Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar ve Ekonomik Şiddet. *Fe Dergi, 7*(1), s. 49-60.
- Yalçın, M. (2014). “Aile İçi Şiddet Nedeniyle Kadın Konukevinden Hizmet Alan Şiddet Mağduru Kadınlar ile Kuruluşta Görev Yapan Meslek Elemanlarının Kadın Konukevi Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Yiğitbaş, Ç. (2020). Hem Dezavantajlı Hem de Kadın Olmak. *Van Tıp Dergisi, 27*(3), s. 367-370.
- Yıldırım Aykurt, A. (2020). 21.Yüzyıl' da Sosyal Sorunlar ve Dezavantajlı Gruplar. *Journal of Awareness, 5*(3), 427-448.
- Yıldırım, S. (2016). “Kadına Yönelik Şiddet ve Ataerkillik”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum
- Yıldız, E., Bal, Ö., & Binbir, S. (2015). Kadına Şiddetin Adı: Mor Halkalar. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(1), s. 139-162.
- Yılmaz, C. (2020). “Kadına Yönelik Sembolik Şiddetin Sınıfsal Kullanımı, Trabzon İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- Yorulmaz, E., & Boyacıoğlu, İ. (tarih yok). Psikolojik Şiddet Gören Kadınlarda Algılanan Sosyal Desteğin Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkisi. *Nesne Psikoloji Dergisi, 8*(18), s. 441-456.
- Yüksel Oktay, E. (2015). Türkiye'nin ve Dünyanın Ortak Sorunu: Kadına Şiddet. *Akademik Araştırmalar Dergisi, 16*(64), s. 57-118.
- Zara Page, A., & İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları, 11*(22), 81-94

8. EKLER

EK1: DEMOGRAFİK BULGULAR

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	Çocuk Sayısı
K1	30	Ortaokul	Boşanmış	3
K2	46	İlkokul	Boşanmış	3
K3	40	İlkokul	Boşanmış	1
K4	40	İlkokul	Boşanmış	3
K5	28	Ortaokul	Boşanmış	1
K6	22	Ortaokul	Bekar	1
K7	37	İlkokul	Boşanmış	Yok
K8	27	Üniversite	Evli	2
K9	33	Ortaokul	Evli	2
K10	36	Ortaokul	Evli	3
K11	22	Ortaokul	Evli	1
K12	34	Ortaokul	Evli	1
K13	40	İlkokul	Evli	1
K14	46	Okuma yazma yok (ilkokul terk)	Evli	2
K15	31	Okuma yazması var (okula gitmemiş)	Evli	2

EK 2. BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Kadınların Şiddet ve Şiddetle Başa Çıkma Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma: Kadın Konukevlerinden Hizmet Alan Kadınlar Örneği” başlıklı araştırma Ayşe GÜLER tarafından **gönüllü katılımcılarla** yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden bu onam formu ve alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya **katılmama** hakkınız bulunmaktadır. Aynı zamanda çalışmaya katıldıktan sonra çalışmadan **çıkabilirsiniz**. Bu formu onaylamanız, **araştırmaya katılım için onam verdiğiniz** anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu araştırmanın temel amacı şiddete uğrayan kadınların şiddeti yaşama biçimlerini, şiddete karşı geliştirdikleri baş etme yöntemleri çerçevesinde yaşadıkları gündelik pratikleri anlamak ve kadın konukevlerinden hizmet alma süreçlerindeki deneyimlerini tespit etmektir. Bu ana amaç çerçevesinde araştırılmak istenen alt amaçlar ise aşağıda belirtilmiştir:

- 1.Aile içi şiddete maruz kalan kadınların şiddeti yaşama biçimlerini tespit etmek.
- 2.Aile içi şiddete maruz kalan kadınların bu süreçte geliştirdikleri baş etme yöntemlerini anlamak.
- 3.Şiddet sonrasında resmi kurumlardan yardım alma kararlarını etkileyen unsurları tespit etmek.
4. Resmi kurumlara müracaat sırasında yaşadıkları deneyimleri anlamak.
5. Kadın Konukevinden hizmet alan sürecinde yaşadıkları deneyimleri tespit etmek.

6.Kadın Konukevinden hizmet alan/almakta olan kadınların şiddet algılarının ne düzeyde değiştiğini ve kendi yaşamları ile ilgili kararlarda aldıkları hizmetin hangi düzeyde etkili olduğunun anlaşılması.

Araştırmanın Nedeni: Kadın Konukevlerine ulaşabilme az sayıda kadının başarabildiği bir sonuçtur. Bu hizmeti alan kadın sayısının artırılması ve bu hizmetin çok daha iyi kazanımlar sağlayabilmesi önem arz etmektedir. Aynı zamanda, aile içi şiddete maruz kalan kadınların yasal yollara müracaatı ve bu süreçteki kazanımları üzerine yapılan alan çalışmalarının sınırlı sayıda olduğu görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilecek çıktılar literatüre ve yapılacak çalışmalara önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir

Süresi: Temmuz2021 / Mayıs 2022

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Düzce

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının (Islak imzası ile)

Araştırmacının

Adı-Soyadı:

E-posta:

İmzası:

EK 3. ETİK KURUL KARARI

DÜZCE
DÜZCE ÜNİVERSİTESİ
BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULU KARARLARI

TOPLANTI SAYISI
11

KARAR SAYISI
2021/194

KARAR TARİHİ
29.07.2021

KARAR NO: 2021/194

Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencisi araştırmacı Ayşe GÜLER'in "Kadınların Şiddet ve Şiddetle Başa Çıkma Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Çalışma: Kadın Konuk Evlerinden Hizmet Alan Kadınlar Örneği" başlıklı çalışma kapsamında uygulanmak istenen araştırma ölçeği Etik Kurulumuzca incelenmiş olup; ilgili çalışmanın araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olmak koşulu ile uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna;

Oy birliği ile karar verildi.

ASLI ÇİBİDİR.
02.08.2021

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Ayşe GÜLER

Yabancı Dili: İngilizce

ÖĞRENİM DURUMU

Derece Yılı	Alan	Okul/Üniversite	Mezuniyet
Lisans	Sosyoloji	Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi	2020
Lisans	Biyoloji	Atatürk Üniversitesi	1998
Lise		Düzce Lisesi	1990